

Mer naturkontakt för barnen i staden med lek bland de gröna bladen

Att förmedla lekfull naturkontakt i det urbana landskapet

Rebecca Yttermalm
Självständigt arbete, 30 hp
Landskapsarkitekturprogrammet
Alnarp, 2019

SLU, Sveriges Lantbruksuniversitet
Fakulteten för landskapsarkitektur, trädgårds- och växtproduktionsvetenskap
Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Titel: Mer naturkontakt för barnen i staden med lek bland de gröna bladen – Att förmedla lekfull naturkontakt i det urbana landskapet.
Titel på engelska: More nature contact for the children in the city amongst the green leaves – To mediate playful nature contact in the urban landscape.

Författare: Rebecca Yttermalm
Handledare: Märit Jansson, SLU, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning
Examinator: Fredrika Mårtensson, SLU, Institutionen för arbetsvetenskap, ekonomi och miljöpsykologi
Biträdande examinator: Helena Mellqvist, SLU, Institutionen för landskapsarkitektur, planering och förvaltning

Omfattning: 30 hp
Nivå och fördjupning: A2E
Kurstitel: Independent Project in Landscape Architecture, A2E, Landscape Architecture Programme
Kurskod: EX0846
Program: Landskapsarkitektprogrammet

Utgivningsort: Alnarp
Utgivningsår: 2019
Omslagsbild: Rebecca Yttermalm och Embla Ardal
Elektronisk publicering: <http://stud.epsilon.slu.se>

Nyckelord: lekfull naturkontakt, kommunikation, förmedling, urbana landskap, barnperspektiv, barns perspektiv, barnbok, arkitekturpedagogik, naturpedagogik.

Förord

Denna masteruppsats är skriven inom ämnet landskapsarkitektur. Mitt intresse för naturen i det urbana landskapet var något jag uppmärksammade i början av landskapsarkitektutbildningen. Under utbildningen har jag vidgat min förståelse och kunskap om det urbana landskapets beståndsdelar. Jag upplever fler dimensioner av staden och kan därmed uppskatta den på ett nytt sätt. Jag strävar dagligen efter att hitta platser i staden som erbjuder grönska, vatten och djurliv. Min kandidatuppsats handlade om att undersöka vilken inverkan en implementering av ekologiskt hållbara miljöer i det urbana landskapet skulle kunna ha på människans meningsskapande och attityder. Ambitionen med det här masterarbetet var att fortfarande hålla mig inom det urbana landskapets sfär samt att undersöka naturens roll i staden men med barnen i staden som fokus.

Under våren 2017 besökte jag en pop-up park för barn som på initiativ av Stockholms Stad och deras projekt Levande Stockholm, placerats ut längst med Valhallavägen i Stockholm. Jag blev mycket inspirerad av denna pedagogiska kunskapspark som på ett roligt och nyanserat sätt förklarade vikten av biologisk mångfald även i staden och hur man med enkla medel kan bidra till att natur och djur växer och frodas. Jag kommer ihåg hur jag reflekterade över hur mycket natur det finns i

staden och undrade hur mycket av denna kunskap som barn tar till sig på egen hand och hur man på bästa sätt kan bidra till att de har möjlighet att upptäcka och förstå ännu mer om sitt urbana landskap på ett roligt och inspirerande sätt.

Jag är själv uppvuxen på Ekerö strax utanför Stockholm med tillgång till skog, vatten och åkrar. Som barn hade jag alltid naturen inkorporerad i leken och jag associerar natur med frihet, lycka, utforskande och kreativitet. Jag vill inte att mina barn ska få nöja sig med att springa ut och leka i en asfaltsdjungel under ständig uppsyn av någon vuxen för att olika faror lurar runt hörnet. Jag vill med denna masteruppsats påminna beslutsfattare att ta hänsyn till barns perspektiv och skapa möjligheter för att lekfull naturkontakt kan äga rum, informera föräldrar om vikten av barns fria lekfulla naturkontakt samt inspirera barn till att utforska sitt urbana landskap.

Jag vill tacka min handledare, Märit Jansson, som har varit en klippa när det kommer till att ge tips i allt från det lilla till det stora. Embla, som jag utvecklat de barnboksuppslag som är produkten av denna masteruppsats. Hon har varit ett bra bollplank och verkligen förgyllt hela uppsatsskrivandet med sina fina illustrationer. Slutligen vill jag tacka min sambo Dan, som har varit peppande, tålmodig och kärleksfull med mig trots mitt frenetiska skrivande och ibland bitska humör.

Sammandrag

Barns naturkontakt blir allt sämre på grund av dagens samhällsutveckling, stadsstruktur och vardagslivsnormer etc. Problematiken ligger till stor del i att de urbana landskapen inte utformas till barns fördel då man inte tar hänsyn till barns perspektiv och behov. Det görs heller inte tillräckligt för att uppmuntra barn till att utforska och lära känna sin urbana miljö. Jag blev motiverad att ta reda på hur man skulle kunna bidra till förändring genom att se till barns perspektiv när det kommer till deras möjligheter att uppleva naturen och leka i staden. Detta är viktiga förutsättningar för välmående barn.

Jag bestämde mig för att utforma en barnbok som skulle kunna locka ut barn att uppleva natur i det urbana landskapet genom lek. Genom litteraturstudier undersökte jag vidare hur barns situation ser ut och vilka komponenter som är viktiga att ta i beaktning för att skapa lekfull naturkontakt i staden. Eftersom det är barns lekfulla naturkontakt jag ville undersöka och försöka förstå hur man skulle kunna förbättra, var det självklart för mig att involvera barn.

Med hjälp av workshops med barn i 10-årsåldern var ambitionen att ta hänsyn till barns perspektiv och se huruvida deras uppfattning om förutsättningar för lekfull naturkontakt skiljde sig från litteraturen. På så vis fann jag parametrar att arbeta vidare med i förmedlingen av lekfull naturkontakt i ett format anpassat för barn. Jag intervjuade även en barnboksförfattare och läste olika barnböcker samt böcker om skrivande, för att förstå hur jag ville utforma barnboken.

Genom kommunikation med barnen har jag erhållit viktig information kring barns perspektiv och sättet de använder samt rör sig i staden. Barnen hade en positiv bild av naturen och hade gärna velat ha mer natur i staden. Deras uppfattning var att de kan röra sig fritt och att de har god kunskap om sitt lokala urbana landskap. Det verkar som att ju friare naturen är desto friare är leken i den. Med denna information som grund har jag arbetat med att förmedla lekfull naturkontakt till barn i ett barnboksformat.

Abstract

Children's nature contact is getting worse due to today's societal development, city structure and everyday standards etc. The problem is in much that the urban landscapes are not developed to children's advantage since there is no consideration of children's perspectives and needs. Neither is there enough being done to encourage children to explore and to get to know their urban environment. I was motivated to figure out how to contribute to change by acknowledging children's perspectives when it comes to their possibilities to experience nature and play in the city. These are important conditions for healthy and prosperous children.

I decided to design a children's book that would be able to attract children to discover nature and play in the urban landscape. Through literature studies I examined further how the situation of children looks today and which components that are important to work with to be able to create playful nature contact in the city. Since it is children's playful nature contact

that I wanted to examine and try to understand how to improve, it was obvious for me to involve children.

With help from workshops with 10-year-old children the ambition was to take into account children's perspectives and see if their perception regarding prerequisites for playful nature contact differed from the literature. In this manner I found parameters to continue to work with in the intermediation of playful nature contact in a format adapted for children. I also interviewed a children's book author and read different children's books as well as books on writing, to understand how I wanted to design the children's book.

Through communication with the children I have obtained important information on children's perspectives and the way they use and move in the city. The children had a positive view of nature and would have loved to have more of it in the city. Their perception was that they can move freely in the city and that they have good knowledge of their local urban landscape. With this information as background I have worked with mediating playful nature contact to children in the format of a children's book.

Innehållsförteckning

BAKGRUND	1
STADSUTVECKLING OCH BARN	2
NATURKONTAKT	4
<i>Barn har tappat sin naturkontakt.....</i>	<i>4</i>
<i>Varför det är viktigt att barn upplever naturkontakt.....</i>	<i>6</i>
<i>Hur barn ska få tillbaka sin naturkontakt.....</i>	<i>8</i>
SYFTE OCH MÅL	11
FRÅGESTÄLLNINGAR	11
METOD	11
<i>Barnboksprocessen.....</i>	<i>12</i>
<i>Litteraturstudier.....</i>	<i>13</i>
<i>Författarintervju .....</i>	<i>13</i>
<i>Workshops.....</i>	<i>14</i>
HUR KAN MAN BÄTTRE FÖRSTÅ BARNS FÖRUTSÄTTNINGAR FÖR LEKFULL NATURKONTAKT GENOM ATT TA HÄNSYN TILL BARNS PERSPEKTIV?	18
BARN PERSPEKTIV PÅ SIN NÄRMILJÖ.....	18
BARN FÖRUTSÄTTNINGAR FÖR NATURKONTAKT.....	18
<i>Barnvänlig miljö .....</i>	<i>18</i>
<i>Lekfull naturkontakt.....</i>	<i>20</i>
WORKSHOP 1.....	23
<i>Förutsättningar för lekfull naturkontakt i vardagen.....</i>	<i>23</i>
<i>Naturkontakt.....</i>	<i>25</i>
<i>Lek och rörelsefrihet .....</i>	<i>30</i>
HUR KAN MAN GENOM INSIKTER OM BARNS LEKFULLA NATURKONTAKT FÖRMEDLA DETTA I ETT FORMAT ANPASSAT FÖR BARN?	32
KOMMUNIKATION SOM EN FÖRUTSÄTTNING FÖR LEKFULL NATURKONTAKT	32
<i>Arkitekturpedagogik.....</i>	<i>32</i>
<i>Naturpedagogik.....</i>	<i>33</i>
EN BILDERBOK OM LEKFULL NATURKONTAKT	34
<i>Diktandet som hantverk.....</i>	<i>35</i>
<i>Målgrupp.....</i>	<i>37</i>
<i>Design, titel och omslag .....</i>	<i>38</i>
<i>Inspirerande barnböcker som förmedlar lekfull naturkontakt .....</i>	<i>38</i>

BARNBOKSFÖRFATTARENS TIPS OCH RÅD	40
WORKSHOP 2.....	41
<i>Barnens generella uppfattning om barnboken.....</i>	45
<i>Lekfull naturkontakt som röd tråd genom barnboken.....</i>	48
<i>Bildernas förmåga att uttrycka lekfull naturkontakt.....</i>	49
<i>Vad barnen tyckte mest om gällande förmedling av lekfull naturkontakt.....</i>	57
WORKSHOP 3.....	59
<i>Uppslagens förmedling av lekfull naturkontakt.....</i>	60
<i>Balansgång mellan svårighetsgrad och lärande i förmedlandet av lekfull naturkontakt .....</i>	61
BARNBOKSPROCESSEN.....	62
DISKUSSION OCH SLUTSATSER.....	66
BARNENS PERSPEKTIV PÅ LEKFULL NATURKONTAKT.....	66
FÖRUTSÄTTNINGAR FÖR LEKFULL NATURKONTAKT.....	68
KOMMUNIKATION FÖR ATT TA TILL SIG BARN PERSPEKTIV OCH FÖR ATT LYCKAS FÖRMEDLA LEKFULL NATURKONTAKT.....	69
METODDISKUSSION	70
<i>Litteraturstudie.....</i>	70
<i>Författarintervju .....</i>	70
<i>Workshoparna.....</i>	71
<i>Barnboksprocessen.....</i>	74
Samarbete.....	75
Böcker om lekfull naturkontakt att bli inspirerad av	75
Målgrupp	75
Barnens inställning till barnboken om lekfull naturkontakt.....	77
VIDARE STUDIER	78
REFERENSER	79
BILAGOR	85
BILAGA 1 - FRÅGOR TILL BARNBOKSFÖRFATTARE.....	85
BILAGA 2 - INFORMATIONSBREV TILL REKTOR.....	87
BILAGA 3 - INFORMATIONSBREV TILL FÖRÄLDRAR.....	88
BILAGA 4 – INTERVJUGUIDE TILL WORKSHOPARNA.....	89
<i>Workshop 1 .....</i>	89
<i>Workshop 2 .....</i>	91
<i>Workshop 3 .....</i>	92
BILAGA 5 - TELEFONINTERVJU MED BARNBOKSFÖRFATTARE	93

Bakgrund

Hur ska man planera, bygga och utveckla stadsmiljöer så att de främjar barns fysiska och psykiska hälsa? Hur stärker vi barnperspektivet i stadsplaneringen för att skapa hälsosammare och mer inkluderande städer för barn? Det är huvudfrågorna för årets Uppsala Health Summit som går under temat Healthy Urban Childhoods. Detta är ett årligt återkommande toppmöte för beslutsfattare, opinionsbildare och experter från hela världen. De träffas för att samtala om hur man kan använda kunskap från forskning och innovationer för bättre hälsa och vård. Det är ett mycket betydelsefullt möte eftersom det interdisciplinära nätverkandet som äger rum bidrar till viktiga kunskapsutbyten. Det som diskuteras under de två dagarna i form av olika tematiska workshops sammanställs i en offentlig rapport (Åkerblom, 2018).

När jag får höra talas om detta möte och tema inser jag, som snart nyexaminerad landskapsarkitekt, att jag också vill arbeta för att bidra till barns fysiska och psykiska hälsa. Förutom beslutsfattare som träffas under olika möteskonstellationer världen över för att diskutera och försöka hitta lösningar, måste det finnas andra sätt att angripa problematiken kring hur urbana landskap ska utformas till barns fördel. Jag vill göra detta genom att ta hänsyn till barns perspektiv samt genom att fokusera på naturen i staden och barns lekfulla naturkontakt

eftersom jag är övertygad om att detta är grundläggande i svaret på de initiala frågorna.

Lekfull naturkontakt är inte ett vedertaget begrepp utan anledningen till att naturkontakt fått detta beskrivande adjektiv framför sig är för att jag i detta arbete ansett att leken är en viktig del i att uppleva naturkontakt. Med leken kan barn upptäcka naturen och med naturen kan de leka. Natur kan erbjuda en variation av lek och lärande, bland annat genom tillgång på löst naturmaterial som barn kan flytta runt och experimentera med. Natur kan också vara en del av ett område som designats och arrangerats på ett specifikt sätt för att kunna erbjuda just lek i en naturlig miljö (Moore, 2014).

Ambitionen är att det här arbetet ska mynna ut i en barnbok som handlar om naturkontakt och lek i barns närmiljö som inspiration för barn att utforska sitt urbana landskap, eller mer specifikt sin närmiljö i staden. Jag vill underlätta för barn att se naturen i staden med nya ögon och att bli entusiasmerade över sitt urbana landskap. Boken ska även visa hur man kan använda naturen, visa engagemang och bidra till naturens välmående. Att ta in barns egna perspektiv i utformningen av boken innebär att jag vill försöka förstå deras upplevelser och användning av sitt urbana landskap. För att boken ska lyckas fånga deras intresse är det självklart för mig att lyssna på vad de har att säga.

Man har kunnat konstatera att de barn som skapar sig en natursyn grundad på ett filosofiskt och känslomässigt förhållande till naturen får ett mycket starkt band till sin

naturliga omgivning där de anstränger sig och gör uppoffringar till naturens fördel (Wiborn, 2013). Enligt Moore (2014) kan lek i naturen liknas vid en lärandeprocess där fokus är att låta barn umgås med varandra på ett sätt som bland annat stimulerar deras poetiska uttryck och förståelse för världen.

Stadsutveckling och barn

Redan i slutet på 1800-talet diskuterades vilka behov som fanns hos barn i staden och hur man kunde planera platser som tillgodosåg dessa (De Laval, 2015). Under den urbana krisen i Västeuropa under 1960- och 1970-talen uppmärksammades förhållandet mellan stadsmiljö och lärande specifikt genom diskussioner kring barns uppväxt, livsmiljöer och skolgång. Det var särskilt överregleringen och den sönderplanerade stadsmiljön som man ställde sig kritisk till eftersom det ansågs motverka barns integration och gemenskapssökande.

Under efterkrigstiden skapades visioner kring barn och deras lek och man fokuserade på att återförbinda socialt liv, kunskapsbildande och stadsmiljö. Detta var inget nytt utan snarare en strävan mot att uppnå något som hade raserats under den moderna stadsplaneringen. Staden skulle återigen få chansen att utgöra den utbildningsinstitution som den en gång varit (Forsell, 2012). Folkrörelser spred visioner om att barn skulle få tillträde till det offentliga och ha möjligheten att vara fria. Lekplatserna skulle vara utformade på ett sätt som bidrog till barns kreativitet, nyfikenhet och skapande. Det handlade inte bara om att utforma specifika platser utan även om att ta hand

om områdets ursprungliga tillgångar. Redan befintliga miljöer kan vara roliga för barn att utforska eftersom de ofta innehåller en oändlig variation i form av exempelvis risiga buskage, ruttna stubbar, kullfallna träd och gamla trädgårdar som främjar barns utveckling (Norén-Björn, 2016b).

Genom att analysera Berlinfotografen Willy Römers fotografiska skildringar av barn i staden under tidigt 1900-tal, kan man konstatera att barns lek var allt annat än begränsad. Detta var möjligt tack vare att rummets ramar var öppna eller flytande, något som såklart hade både sina för- och nackdelar. Leken var ständigt pågående och spontan och barn var ansvariga för sin lek på ett annat vis än barn idag eftersom de själva var tvungna att skapa mening åt gatans tillvaro. Samtidigt hade alla insyn i den och störningsmoment var en del av leken. Den spontana gatuleken ersattes succesivt av lekplatser och gatan var inte längre på samma sätt en plats där man upplevde och lärde sig om saker och ting. Utrymmet för lek på de offentliga platserna i staden minskade. Ju mer urbaniseringen och moderniseringen utvecklades desto större roll spelade de anlagda lekplatserna i barns liv (Forsell, 2012).

Barns situation i staden har påverkats mycket av att planeringsarbetet tagit allt mindre hänsyn till barns utemiljöer (Nordström et al., 2019). Sedan 2000-talet har den utbredda exploateringen lett till att bland annat skolgårdar, parkmark och skogsmark har minskat, något som ibland har mött protester och som troligen har haft negativa effekter på barns utelek. Dessa platser har nämligen höga lekvärden eftersom de, jämfört

med många lekplatser, ofta tillåter barn att leka mer fritt och utforskande (Cele, 2015). Planeringsarbetet handlar mycket om prioriteringar och att sätta olika värden framför andra. Tyvärr blir det ofta friytorna som får ge vika åt den höga exploateringen (Dahl et al., 2017). Friyta för lek och utevistelse definieras som den plats där barn kan leka självständigt (Boverket, 2018). Problematiken ligger i ett ensidigt fokus på bostäder vilket gör att andra viktiga beståndsdelar i staden, såsom offentliga platser och parker, prioriteras bort. Barnen blir de som drabbas hårdast i denna täta, höga och ensidiga stad (Jensfelt, 2015).

I västvärlden finns det en generell uppfattning om att det är dåligt för barn att växa upp i städer samtidigt som fler och fler barnfamiljer väljer att bo kvar i städerna (Cele, 2006). Om man tittar specifikt på Sverige har konceptet 'en god svensk barndom' varit starkt sammanlänkat med uppfattningen om vikten av barns möjlighet till fri lek (Cele, 2015). Det finns aktörer som har en positiv bild av barns situation i staden och som inte ser problematiken med kvalitén hos barns utomhusmiljöer och minskad tillgång. I framtidsvisionen för Stockholm 2030, som Stockholms stad har arbetat fram, nämns barn ett begränsat antal gånger i stadsplanen och deras stadsmiljö målas då fram som en säker och inspirerande plats som resulterar i fysiskt-, psykiskt- och socialt hälsosamma barn (Cele, 2015). Många yrkesverksamma är dock medvetna om den aktuella problematiken, inte minst landskapsarkitekter. Men eftersom ett brett spektrum av instanser är inblandade i stadens utveckling tvingas landskapsarkitekter många gånger att skapa bristfälliga miljöer för barn efter att de styrande besluten redan

fattats. Många landskapsarkitekter kämpar dock för att det ska ske en förändring genom att starta debatt, exempelvis kring den tillämpade planeringsnormen i Stockholm där förtätning prioriteras och barnperspektivet och friytor underprioriteras (De Laval, 2015).

Återigen förs alltså en diskussion kring hur stadsmiljön som resurs ska användas optimalt för barns bästa och debatten går i linje med den som fördes kring sekelskiftet 1900 (De Laval, 2015). Eftersom det finns en stark koppling mellan barns möjligheter i vardagen och omgivande stadsbyggnadsstrukturer, vilka i sin tur beror på stadsbyggnadsideal (Cele, 2015), är denna diskussion väldigt viktig. Värt att nämnas är att Sverige tidigare har målats ut som ett av de höginkomstländer som prioriterat att organisera och designa städernas miljö till fördel för barns behov. Särskilt fokus har legat på rörelsefrihet och rekreation där man arbetat med barns rätt till lek genom fritidsaktiviteter, grönytor och trafiksäkerhet (Riggio, 2002).

Det finns många, både nationella och internationella organisationer, institutioner, myndigheter, forsknings- och praktikernätverk, ideella föreningar och tankesmedjor mm. som arbetar med barns miljö i fokus (De Laval, 2015). Miljöpsykologers forskning, landskapsarkitekter och rörelsen för barnvänliga städer kämpar för att barn ska ges plats i den förtätade staden (Norén-Björn, 2016b). Det finns fortfarande hopp om barns lekfulla naturkontakt eftersom byggda miljöer och gröna ytor har potentialen att planeras, designas och förvaltas på ett barnvänligt sätt (Jansson et al., 2016).

Naturkontakt

För att förtydliga begreppet *naturkontakt* kan man säga att det både vid indirekt och direkt kontakt handlar om att använda sina sinnen för att uppskatta och ta in naturens beståndsdelar. Naturkontakt och dess betydelse är ett komplext ämne och det kan vara svårt för barn att sätta ord på sina känslor och tankar. Det är främst genom erfarenheter och minnen som barn kan skapa sig en relation till naturen och som naturen kan få en betydelse för dem. Barn upplever en *kroppsligt sinnlig naturkontakt* som styrs av väder, årstidsväxlingar, kroppsliga rörelser samt känslor och sinnesstämningar. Den *händelsespecifika naturkontakten* innefattar möten med människor och djur i naturmiljöer. Den *hemmastadda naturkontakten* handlar om närnaturen associerad med hem och hemkänsla samt uppväxtmiljö och platsförankring (Sandberg, 2012).

Det finns många frågor man kan ställa sig om naturkontakt och dess påverkan på människan. Kan man ställa vissa krav på dess effekter eller finns det ett egenvärde i själva naturkontakten? Räcker det att kunna konstatera att leken och utforskandet i naturen samt naturkontakten i sig spelar roll för människan i den bemärkelsen att det påverkar den man är? Eller är det väsentligt att se till dess pedagogiska, hälsomässiga, samt moraliska effekter? Måste man kunna vara specifik och ange hur mycket natur, av vilken sort, hur länge, hur ofta och i vilket sammanhang? (Sandberg, 2012).

Trots dessa obesvarade frågeställningar kan man dock konstatera att det är viktigt att barn har möjlighet att uppleva olika naturmiljöer under sin barndom eftersom det är då referensramarna för vissa platser utvecklas. Kommande miljöer jämförs alltså med tidigare erfarna naturområden. Om man har positiva erfarenheter av en plats ökar chanserna för att man ska känna en förankring till just denna plats och utveckla en kärlek till den – *topophilia*. Man söker sig till denna plats samt utvecklar ett tycke för platser som påminner om denna (Sandberg, 2012).

Barn har tappat sin naturkontakt

I Sverige är naturkontakt generellt sett förknippat med någonting positivt. Den svenska friluftssandan går cirka hundra år tillbaka och att vara ute i naturen på sin fritid i rekreationssyfte är en tradition. Stadsmiljön associeras inte med naturkontakt och därmed har denna miljö, traditionellt sett, uppfattats som en dålig uppväxtmiljö för barn. Uppfattningen lever kvar i och med att samhällsutvecklingen går i en urbaniserad riktning. Det är svårt att kunna uppleva naturpräglade miljöer i vardagen utan att aktivt behöva söka upp dem. För att motverka denna svårighet är det viktigt att tillgängliggöra naturen i staden genom att möjliggöra barns närhet eller rörlighet till den (Sandberg, 2012).

Under 1980-talet skedde dramatiska förändringar som skulle försämra barns tillgång till och utforskande av sin utomhusmiljö samt möjlighet till fri lek med vänner utan tillsyn. Exempelvis tillkom en ökad social rädsla, mer trafik på grund av ett

etablerat bilberoende, en institutionalisering av barns vardag samt en kommersialisering av barns lek (McKendrick et al., 2000). Rasmussen (2004) lägger i sin förklaring till varför barndomen genomgått stora förändringar i de skandinaviska länderna vikt vid just institutionaliseringen av barns vardag. Att barn världen över spenderar mindre tid utomhus och att deras naturkontakt minskat drastiskt får konsekvenser. Som exempel på detta konstaterar Moore (2014) att barns hälsa samt kunskap rörande naturen och människans beroendeställning till denna försämras.

Det finns föräldrar har uppmärksammat att deras barn inte leker lika mycket utomhus som de själva gjorde när de var yngre och de ser sin egen samt samhällets del i detta. Förutsättningarna för barns naturkontakt har förändrats i och med ny teknik, minskad fri rörelsefrihet samt föräldrars engagemang i barns fritidsaktiviteter vilket inte lämnar mycket tid till spontan utomhuslek med vänner (Sandberg, 2012). Brist på naturlig rörelse i barns vardag ökar riskerna för barn- och ungdomsfetma, vilket är ett snabbt växande problem (Cele, 2006).

De föräldrar som märker av en drastisk förändring i hur deras barn förstår och upplever naturen tillhör själva den generation som hade en stark fysisk kontakt med naturen, men en begränsad kunskap när det kommer till de globala miljöhoten. Dagens barn har en motsatt relation till naturen där de oftast är väl medvetna om de miljömässiga påfrestningar som människan bidrar till samtidigt som de generellt sett inte har en stark egen

relation till naturen. Detta kan leda till att naturen upplevs som mer abstrakt, någonting som man konsumerar och tittar på eller ignorerar (Louv, 2008).

Det ligger i tiden att beakta vikten av barns naturkontakt eftersom den håller på att gå förlorad. Det finns olika förklaringar som föranlett detta där dagens stadsutveckling är en av de bidragande faktorerna. För första gången i historien bor det fler människor i tätorter än på landsbygden (Cele, 2015). Sedan 1950 har antalet människor som bor i städer i världen fördubblats och omfattar nu 55 procent av världsbefolkningen. Denna siffra förväntas stiga än mer och resultera i att 75 procent bor i städer inom en tidsperiod på 30 år (Guwallius, 2019). Europa hör till de kontinenter som ligger i täten när det kommer till urbanisering. 75 procent bor i tätorter där naturen har bytts ut mot asfalt, bostadskomplex och shoppingcenter (Wiborn, 2013).

Trots denna övergripande generalisering ska det tilläggas att Sverige förhållandevis, i internationella mått mätt, har storstäder som är små, glesa och gröna (Sandberg, 2012). I Sverige bor 85 procent av befolkningen, alltså 7,5 miljoner människor, på 2 procent av landets yta (Dahl et al., 2017). Enligt SCB (2013) har antalet barn som bor i Sveriges storstadsregioner ökat stadigt sedan 1990-talet. Det har gått från att vid denna tidpunkt ha legat på 30 procent till att år 2013 utgöra en andel på 54 procent. Detta kan dels förklaras med urbaniseringen, men också med att befolkningen i barnafödande åldrar tenderar att bo kvar i storstäderna. Sett ur ett ännu större

tidsspann, som ger ytterligare proportioner, var det för bara 150 år sedan som majoriteten av barnen växte upp på landsbygden i natur- och djurnära omgivningar (Sandberg, 2012).

Varför det är viktigt att barn upplever naturkontakt

Enligt teorin om *biophilia* har människan ett medfött behov av naturkontakt och en kärlek till det levande (Sandberg, 2012). Barn i det urbana landskapet är alltså minst lika beroende som andra barn av naturkontakt och ekosystemens organismer, processer och funktioner för att må bra (Wiborn, 2013). Dahl et al. (2017) uppmärksammar även den vikten av barns möjlighet att uppleva natur i staden för att på så vis skapa sig en förståelse för det ekologiska sammanhanget och hur naturen, ekosystemen och planeten fungerar. Enligt Nussbaum (2011) är det endast i utforskandet av naturliga miljöer som barn har möjligheten att utveckla en relation till denna miljö och dess djur och växter.

I och med relationsskapandet förstår barn vad det innebär att vårda sin natur vilket är livsnödvändigt för den fortsatta användningen av ekosystemtjänster. Naturkontakten skapar en förståelse hos barn för naturens viktiga del i ett hållbart samhälle (Chawla, 2015). I naturen skaffar sig barn kunskap om sin miljö och dess inneboende mekanismer och system samt hur dessa är kopplade till människan (Moore, 2014). Att barn lär sig om naturen kan därför ha positiva effekter på den urbana utvecklingen (Louv, 2008).

För att uppnå ett hållbart samhällsbyggande är det avgörande att barn upplever naturkontakt eftersom detta i sin tur har en

inverkan på deras kommande vardagslivsvanor och hållbara livsstil (Mårtensson et al., 2011). Detta är av stor vikt med tanke på situationen idag med en överexploatering och undervärdering av våra ekosystem som en direkt effekt av det moderna samhällets strävan efter vinstmaximering. Människan lever över sina tillgångar och att cirka 60 procent av alla ekosystem överutnyttjas är alarmerande (Wiborn, 2013).

För att motarbeta den nuvarande situationen är det viktigt att barn har möjlighet att vistas i miljöer som erbjuder både lek och lärande då detta ökar sannolikheten för att de engagerar sig både socialt, emotionellt och intellektuellt med naturen (Kong, 2000). Det är viktigt att barn har en möjlighet att interagera med sin natur i olika sammanhang, från hemmet, det vardagliga och lokala till andra mer avlägsna områden såsom skola, kompisars hem och fritidsaktivitetsområden. Det är genom denna lek som barns poetiska uttryck och förståelse för världen stimuleras (Moore, 2014).

Hart (1970) kunde konstatera att barns interaktion med sin miljö inte endast resulterar i en utökad kunskap om världen utan även om sig själva. Barn utmanas i att använda sin kreativitet för att förstå sig på miljöns komplexitet. Barn påverkas positivt av detta både mentalt och emotionellt (Chawla, 2015). Med tillgänglig natur i staden har barn även större möjlighet att utmanas såväl fysiskt som psykiskt och socialt då de i sin naturkontakt kan känna sig mer fria i hur de rör sig, skapar saker samt umgås (Mårtensson et al., 2011).

Naturen bidrar till ett lärande genom erfarenheter. Teorier om erfarenhetsinläring belyser vikten av att barn i en tidig ålder har möjlighet att engagera sig i spontan lek, fritt utforskande samt ett direkt och personligt upptäckande av naturen eftersom detta har en positiv inverkan på den kognitiva inläringen (Moore, 2014). Barns relation till sin miljö formas alltså genom att de aktivt interagerar med den. Om utvecklingen fortskrider som nu, där barns frihet att skapa sig denna relation minskar, kommer barn till slut endast ha möjlighet att observera naturen istället för att interagera med den. Detta beror mycket på den strukturerade och kontrollerade miljö som de flesta barn växer upp i (Kytä, 2003).

År 2005 myntade journalisten och författaren Richard Louv uttrycket *nature deficit disorder*, som översatt till svenska blir ungefär naturunderskotttrubbnig. Han framhåller vad konsekvenserna blir när människan inte längre upplever naturkontakt och menar att i takt med att barn spenderar mindre tid i naturen begränsas deras upplevelser. Man behöver naturen för att kunna använda sina sinnen till fullo. Ju mindre man använder sinnena desto sämre blir de på att kunna erbjuda en full upplevelse av sin omvärld. Kontakt med natur står i linje med vikten av barns behov av att äta hälsosamt och att sova gott eftersom barns mentala, fysiska, och andliga hälsa är beroende av naturkontakt (Louv, 2008).

Man uppmärksammar allt mer den psykiska och fysiska hälsans koppling till möjligheten att vistas i grönområden. I städerna blir denna möjlighet än viktigare eftersom man där som oftast

utsätts för större påfrestningar i form av ett hektiskt liv och social stress. Behovet av gröna miljöer som bidrar till återhämtning blir därmed större i urban miljö (Engemann et al., 2019). Barns hälsa och välmående är alltså sammankopplat med deras möjlighet till fri och utforskande lek i staden. Om barn inte känner att de har sin naturliga plats i en stad som är förtätad, med fler människor på mindre ytor, kommer deras utomhusvistelse att begränsas (Nyström, 2003). Ju fler begränsningar som barn upplever i sin urbana miljö, desto större är risken att de då söker sig ifrån denna miljö och istället till sin inomhusmiljö för fritidsaktiviteter. Inomhusaktiviteter bidrar som oftast inte till en naturlig rörelse och naturkontakt då barn generellt sett hamnar framför dator eller tv (McNamee, 2000).

Naturupplevelser i barns närmiljö är alltså viktigt då de inbjuder till lek och bidrar till att utveckla barns kognitiva, motoriska, sociala och empatiska förmågor (Dahl et al., 2017). Söderström et al. (2013) har kunnat konstatera att naturliga element såsom träd, buskar och varierande terräng på skolgårdar har positiva effekter på barn då de rör på sig mer, påvisar en generellt bättre hälsa samt sover bättre. Utomhusundervisning i naturen visar också positiva effekter då det bidrar till koncentration och mindre stress eftersom eleverna beskriver denna miljö som lugn och avkopplande (Chawla et al., 2014). Ett flertal studier visar positiva fysiska hälsofördelar, bland annat lågt blodtryck, som en effekt av att bo i områden som möjliggör naturkontakt i form av tillgång till gröna ytor och fysisk aktivitet samt lek (Chawla, 2015).

Tillgång till grönområden under barndomen kan även minska risken för att senare i livet drabbas av olika psykiatriska besvär som exempelvis depression. Det är dock viktigt att det finns en kontinuitet i tillgängligheten till grönska för att påverka det mentala tillståndet i en positiv riktning (Engemann et al., 2019). Även Mårtensson et al., (2011) konstaterar att naturkontakt har en emotionell positiv inverkan på barn vilket i sin tur påverkar inlärningsmotivationen samt har ett positivt samband med framtida hälsa.

Hur barn ska få tillbaka sin naturkontakt

För att minska barns *nature deficit disorder* anser Louv (2008) att det först och främst är viktigt att den närmsta familjen tar ansvar och bjuder in till olika naturaktiviteter. Även Mårtensson et al. (2011) konstaterar att föräldrar säkerligen spelar en viktig allt viktigare roll i den naturkontakt som barn får eftersom de styr över de aktiviteter som kan leda till spontan naturkontakt. Naturkontakt har potentialen att ske vardagligen så länge det ges utrymme under transport, lek, andra aktiviteter etc. För att det ska ske en förändring på samhällsnivå är det lärare, folkhälsoplanerare, politiker, stadsplanerare etc. som måste samarbeta (Louv, 2008).

De existerande barriärerna i det urbana landskapet för barns naturkontakt kan minska genom kreativ grönyteplanering, att man involverar barn samt att man skapar gröna skolgårdar (McAllister et al., 2012). Barn måste ges möjligheten att lära sig om naturen via utforskande och engagemang och genom en känsla av samhörighet med naturen då detta gör att de har

möjligheten att skapa sig en naturkontakt. Naturen bör inkorporeras i staden och exempelvis behövs det gröna områden som ger upphov till mer kreativa utomhuslekar där barn kan uppleva känslan av frihet att tillägna sig outvecklade och okontrollerade områden (McAllister et al., 2012). Ju äldre barn blir desto viktigare är det att deras närmiljö erbjuder möjligheter för sociala interaktioner eller fysiska aktiviteter att äga rum. Naturen är en viktig faktor i att skapa dessa tillfällen där barn känner att de kan använda sin miljö (Engemann et al., 2019)

Att inkorporera naturliga element i staden behöver inte vara komplicerat, men det kan få oönskade följder. Exempelvis har trädens närvaro i gatustrukturen visat sig ha en positiv inverkan på antalet barn som går till skolan (Larsen et al., 2009). Naturliga inslag, såsom träd, är grundläggande i skapandet av en hälsosam stad för barn. Det handlar om att integrera dessa element på flera olika skalor så att barn exponeras för dem dagligen och i olika situationer (Chawla, 2015). Barn har förmågan att hjälpa till i arbetet med att integrera grönska i staden om vuxna bara stödjer barns initiativ och involvering i det urbana landskapet (Chatterjee, 2007).

Likt välfärdsplaneringen under 1950-1970, måste det skapas förutsättningar för lika rättigheter, högkvalitativt boende och barns rätt till lek och tillgång till utomhusmiljöer i stadsutvecklingen (Cele, 2015). I stadsplaneringsarbetet är det av vikt att utforma staden på ett säkert sätt så att barn kan ta sig till lokala och naturliga områden. Detta möjliggör för barnen att

kunna uppleva naturen och skapa sig en relation till den genom vardaglig lek och lärande. Det handlar om att skapa förutsättningar för att kunna ta naturen till barn och barn till naturen för att öka chanserna att gå från ett egocentriskt till ett ekocentriskt samhälle (Moore, 2014). I arbetet med att skapa de rätta förutsättningarna bör man fråga sig vilka samhällsstrukturer och värden som är av störst vikt (Sandberg, 2012).

Att städerna är utformade på ett tillgängliggörande sätt ger barn möjlighet att utforska, lära och leka vilket är grundläggande för deras identitetsutveckling och välmående. Tillgängligheten är ofta svår i ett urbant landskap där intensitet, densitet och flöde utgör själva definitionen av vad en stad är (Cele, 2006). Man har kunnat konstatera att barn i kvartersstaden är mer beroende av de vuxna då de har sämre tillgång till lekområden än barn i andra typer av stadsdelsområden (Stähle, 2005). Föräldrars agerande har alltså en direkt effekt på barns möjlighet till lek och naturkontakt. Dels handlar det om barns begränsade rörelsefrihet där föräldrar måste följa med barnen. Ytterligare en del är hur föräldrars beteende och vardagslivsnormer influerar barnen till att i en senare ålder på eget initiativ vilja besöka parker och andra grönområden (Engemann et al., 2019). Alla forskare är inte överens om att en tät stad nödvändigtvis är negativt eftersom det även kan leda till att staden blir mer tillgänglig, beroende på hur man planerar den (Nyström, 2003). Andra menar att det inte är tätheten mellan byggnaderna som leder till positiva förtätningseffekter, utan just närheten mellan människor och funktioner (Dahl et al., 2017). Oavsett

ståndpunkt är barn den grupp i samhället som påverkas mest av de förändringar som sker i den fysiska omgivningen vid urbanisering (De Laval, 2015).

Det är väsentligt att staden kan erbjuda en variation av fysiska och sociala platser för barn som är utspridda över ett större område. Det är även viktigt att man då planerar för säkra vägar för barn att ta sig till dessa platser. På detta vis lockas barn till att utforska sitt urbana landskap. Därmed formas en kunskap och förståelse för närmiljön som har möjligheten att utvecklas till ett vänskapsband mellan barnet och platsen (Chatterjee, 2005). Det krävs helt enkelt en mer holistisk syn på barn i den urbana staden (Celes (2015).

Barn tenderar att föredra platser som erbjuder umgänge med vänner samt funktionella miljöerbjudanden. Den preferensteori som Kaplan et al. (1989) utvecklat visar att människan har en preferens för läsbara eller komplexa och mystiska miljöer som grundar sig i viljan att förstå eller utforska sin miljö. Lynch (1977) , Hart (1979) och Moore (1980) menar att staden har potentialen att främja barns utveckling men måste då erbjuda platser som gör det möjligt för barn att utforska, testa sina förmågor, lära sig saker och uppleva sensationen av att klara av saker (Chawla, 2015).

Att fokus i detta arbete blev på barn i det urbana landskapet var på grund av att barn i just denna miljö är en mycket utsatt grupp med brist på naturkontakt och tillgång till barnvänliga miljöer (De Laval, 2015). Problemet är att barn idag ofta beskrivs som

passiva subjekt som inte på ett självständigt sätt har möjlighet att utforska sin urbana miljö. Det är inte alla som uppmärksammar detta som ett problem eftersom vissa uppfattar barn som framtida medborgare av en urban miljö snarare än nuvarande statsmedborgare (Cele, 2015). Detta är ett synsätt och en verklighet som jag med detta arbete vill motarbeta genom att uppmärksamma det urbana landskapets potential att locka ut barn till att upptäcka den på ett självständigt vis. I dokumentet, *A world fit for children*, som skapades under ett FN-möte 2002, refererar man till barn som medborgare med rätt att uttrycka sina åsikter och där deras synpunkter är något man tar hänsyn till (Riggio, 2002). Detta går i linje med den syn jag har på barn, vilket blir en grund för detta arbete.

Redan 1989 kom FN:s konvention om barnets rättigheter, den så kallade barnkonventionen. I barnkonventionens 12e artikel beskrivs klart och tydligt att barnen ska ha rätt att höras i alla frågor som berör dem. Problematiken ligger i misslyckandet att i praktiken ta hänsyn till barns åsikter och insikter. Vad som saknas i Sverige idag är en inkluderingskultur och en generell metod för att engagera barn i olika beslut gällande stadsplanering och design. Det finns dock sedan snart 50 år tillbaka ett visat intresse och förståelse för vikten av att inkludera barnperspektivet i stadsplaneringen. Det finns forskning, statliga formuleringar och metodik som visar på detta men det märks inte så mycket i dagens stadsplanering. Förhoppningen är att en förändring kommer att ske när

barnkonventionen blir lag den 20 januari år 2020 (Nordström et al. 2019).

Idag tas det alltså inte tillräckligt mycket hänsyn till barns perspektiv och behov. Barn uppmuntras inte till att utforska, leka och lära känna sin urbana miljö. I detta arbete vill jag därför försöka nå ut till barn och kommunicera innebörden av naturkontakt och lek i det urbana landskapet för att sedan förmedla det till dem i ett format anpassat för barn och som de kan uppskatta – en barnbok. För att lyckas med det anser jag att det var viktigt att ta hänsyn till *barns perspektiv*, alltså hur de uppfattar saker och vill ha det. Förhoppningen är att arbetet ska resultera i att vuxna förstår vikten av att ta *barnperspektivet* i beaktning, alltså att tänka på barnen i olika sammanhang.

När man skriver för barn finns olika sätt att skapa sig förståelse för barns perspektiv och försöka skildra deras verklighet. Exempelvis kan man vända sig direkt till barn och fråga dem om deras erfarenheter och åsikter. Barn är egna personer med eget värde, tycke och smak. För att öka chanserna att barn kommer att uppskatta en bok man vill skriva är det essentiellt att samarbeta med barn, lyssna på dem och bolla idéer med dem (Andersson et al., 2003).

Som landskapsarkitekt är barnens villkor för lekfull naturkontakt i stadsrum viktiga att bejaka i både planerings- gestaltungs- och förvaltningsstadiet, vilket underlättas om man har en god förståelse för hur barn använder samt uppfattar sin närmiljö. Under mitt arbete utforskar jag hur man kan förmedla

och inspirera till lekfull naturkontakt i vardagen och ge underlag till beslutsfattare om barns naturkontakt. Detta utforskande tar sig uttryck i form av processen att skapa en barnbok. Barnboken ska förmedla det som diskuterats om lekfull naturkontakt i det urbana landskapet under workshops med barn. Barnboken ska uppmuntra barn till att utforska, leka och lära känna sin urbana miljö.

Syfte och mål

Syftet med arbetet är få en djupare förståelse för barns perspektiv och förutsättningar för lekfull naturkontakt i staden och förmedla denna kunskap i ett format anpassat för barn.

Det konkreta målet är att skapa två förslag till uppslag för en barnbok som handlar om lekfull naturkontakt i barns närmiljö som ska inspirera barn att utforska sitt urbana landskap. Ett vidare mål att sträva efter är att genom boken informera föräldrar om vikten av barns fria lek och naturkontakt samt påminna beslutsfattare att ta hänsyn till barns perspektiv så att förutsättningarna förbättras för att den ska äga rum.

Frågeställningar

Genom arbetet har jag tagit stöd i följande två frågeställningar:

- Hur kan man bättre förstå barns förutsättningar för lekfull naturkontakt genom att ta hänsyn till barns perspektiv?
- Hur kan man genom insikter om barns lekfulla naturkontakt förmedla detta i ett format anpassat för barn?

Metod

Denna studie baseras på litteraturstudier, en författarintervju, tre workshops med barn samt en egen kreativ arbetsprocess med att skapa en barnbok. De olika delarna i arbetet bygger på varandra och skapar tillsammans en helhet. Tillvägagångssättet påminner om det induktiva. Målet var inte att komma fram med material för ett bildande av en ny teori. Det handlade om att skapa sig en ökad förståelse för att på bästa sätt kunna förmedla ett budskap till en specifik målgrupp. Därför hamnar arbetet under den abduktiva teoribenämningen med växelverkan mellan empiri och teori (Brinkmann & Kvale, 2015).

Barnboksprocessen

Den information jag skaffade mig genom litteraturstudier, författarintervju samt workshops påbörjades en process med att förmedla barns lekfulla naturkontakt i ett format anpassat för barn – nämligen en barnbok. Barnboken handlar om naturkontakt och lek i barns närmiljö som inspiration för barn att utforska sitt urbana landskap. Utformningen av barnboken skedde succesivt tack vare ny information och inspiration som samlades in med hjälp av de ovan nämnda metoderna. Jag började skriva på barnboken och utforma verser innan jag hade träffat barnen, men texter och bilder till boken omarbetades och förbättrades kontinuerligt.

Jag hade sedan innan bestämt att fokus för barnboken skulle bli illustrerad poesi. Anledningen till detta är att jag har ett intresse att skriva på rimmande vers och jag ser det som en rolig utmaning att ta mig an en genre som är hyffsat oetablerad i Sverige (Nikolajeva, 2000). Det är också en sporrande uppgift att översätta faktaunderlag och att skildra det urbana landskapets verklighet och miljöer på ett mer målande och abstrakt vis med hjälp av dikter och illustrationer. Boken kommer att ha ett budskap men ingen specifik handling.

Inom barnlitteraturen delas böcker in i olika åldersspann. Just bilderböcker vänder sig oftast till barn upp till 6 års åldern. Det finns dock undantag då vissa böcker är åldersöverskridande (Svenska Barnboksinstitutet, 2014). Tanken var från början även att målgruppen för barnboken skulle vara densamma som de barn jag träffade under workshoparna (10-årsåldern). Under

skrivandeprocessen kom åldern som jag riktade mig till att bli lägre och därmed barn i 3-6 års ålder.

Jag ser det som en lustfylld process att lyckas nå fram med vad jag vill säga på ett kreativt sätt, något som passar landskapsarkitektens arbetssätt och får ämnet att kännas mer lättamt. Dikter har, som alla andra texter, ett brett spektrum där jag har valt att försöka skriva inspirerande, enkel och positiv barnlyrik. Jag vill med dikterna förmedla en undermening om att det är viktigt att vara ute och leka i naturen i staden. Jag vill dock inte skriva detta rakt ut då jag är rädd att texten då uppfattas som tråkig och att budskapet blir för uppenbart. När jag skriver dikterna ser jag till att de sista orden i meningen rimmar och att det därmed skapas en rytmik.

Jag har valt att samarbeta med illustratören Embla Ardal eftersom jag anser mig själv ha en begränsad förmåga när det kommer till att illustrera. Tanken är att texten och illustrationerna ska komplettera och förstärka varandra och tillsammans förmedla lekfull naturkontakt i staden. Boken kan påverkas positivt av att det redan från start förekommer ett samarbete mellan illustratör och författare då det kan ge boken en bättre dynamik mellan bild och text (Andersson et al., 2003). En annan viktig aspekt av att inleda ett samarbete från början är att illustratören förhoppningsvis känner en större uttrycksfrihet eftersom materialet då arbetas fram tillsammans. Illustrationerna blir inte någonting som tillkommer en redan färdig text och som då måste anpassas och begränsas efter denna. I ett samarbete under bokens tillkomst finns det en

större möjlighet för illustratören att fylla de luckor som författaren lämnar i texten (Nikolajeva, 2000).

Litteraturstudier

För att uppfatta dagens urbana landskapsklimat och förstå hur barns förutsättningar ser ut för naturkontakt och lek i det urbana landskapet har jag läst om utvecklingen kring barnens situation i staden samt om miljöerbjudanden och rörelsefrihet. För att få en bättre uppfattning om hur man kan förmedla urbana landskap med barn har jag studerat litteratur om kommunikation och dialog samt arkitektur- och naturpedagogik. Litteraturstudierna har även hjälpt till i förståelsen för vad som är av intresse att diskutera med barnen under workshoparna om naturkontakt i staden. Även ett flertal barnböcker samt böcker om att skriva för barn har studerats för att ge inspiration samt en ökad inblick i barnboksvärlden. Denna kunskap har varit vital för arbetet med att skriva barnboken.

För att hitta passande information till litteraturstudierna tog jag först och främst till mig tips från min handledare angående olika vetenskapliga artiklar. Utifrån detta har en kedjesökning använts vilket betyder att jag utifrån dessa relevanta källor har sökt mig vidare och hittat ytterligare källor. Jag använt mig av SLU:s biblioteks söktjänst – Primo samt Google Scholar och Google.

Författarintervju

Då det är första gången jag skriver en barnbok har det varit viktigt att försöka inspireras och ta lärdom av någon som redan författat en barnbok och som kan ge tips och råd om hur man skriver för barn. Författarintervjun fungerade som ett stöd för mig i skrivprocessen av barnboken. Författarintervjun ägde rum över telefon. Anledningen till att jag ansåg att en telefonintervju funkade minst lika bra som att träffas personligen var att mina frågor var väldigt praktiskt lagda och snarare handlade om att få information om erfarenheter än att svara på komplexa och personliga frågor – en så kallad informantintervju.

Jag intervjuade Malin Yngvesson som tillsammans med Andrea Pettersson skrivit böckerna *Inga Ingenjör*. Anledningen till att jag valde att intervju just en av dem är att de, precis som jag, under sin studietid skrev sin första barnbok. Deras syfte var att inspirera barn inom naturvetenskap och teknik. Det var Andrea som hade idén om att skriva en barnbok och kontaktade då Malin då hon är en duktig illustratör. Jag tog på samma sätt kontakt med illustratören Embla och hoppades på att Malin skulle kunna ge lite kloka råd kring samarbete och rollfördelning. De har involverat barn i sina barnboksprocesser och förhoppningen var att de skulle ha tips om vad man kunde tänka på i mötet med barn. Jag ställde frågor inom följande ramar: Roller och samarbete, Boken (händelseförloppet, målgrupp, skrivandet, praktiskt, tidsram, workshop), Förlag och Stipendier (Se bilaga 1 för intervjuguide).

Malin tipsade om att läsa hennes kandidatarbete där hon genomgående undersöker designprocessen för boken. En likhet mellan våra arbeten är att vi båda tar barns perspektiv i beaktning genom att kommunicera frågor med barn och låter denna information ligga till grund för hur berättelsen tar form. Skillnaden mellan Malins och mitt arbete är att hon applicerar designprocessen på en bok och utgår i denna process från en grundhistoria som redan är bestämd. Trots att designprocessen är en del av mitt arbete ligger inte fokus där, utan snarare på att undersöka barns situation i staden och hur förutsättningarna för lekfull naturkontakt ser ut och nyttja denna kunskap i skapandet av boken. Ytterligare en skillnad är val av ämne för de olika böckerna där hon fokuserar på att locka barn in i ingenjörsvärden medan jag vill att barnen ska få upp ögonen för vad deras närmiljö har att erbjuda i form av lek och natur.

Workshops

Under studien planerades tre workshops à 45 min under våren (v. 10, 12, 14) med två olika barngrupper på 5-10 stycken barn från en och samma klass i årskurs 4 i Stockholms innerstad. Barnen involverades succesivt i utformningen av boken då det var viktigt att detta skedde i en process så att barnens erfarenheter kunde tas tillvara. Under workshopens utformning har jag tagit till mig två tips från min handledare Märit Jansson, som i sitt forskningsarbete arbetat mycket med barndialoger. Hon rekommenderade barngrupper framför helklasser eftersom det då uppstår en bra balans mellan barnen och deras chans till att få yttra sig och min möjlighet att lyssna på alla och följa upp intressanta resonemang. Hon menar att barn i 10-års ålder är

mycket bra att involvera när man söker barns perspektiv. I denna ålder är de nämligen duktiga på att uttrycka sig samtidigt som de fortfarande har kvar det lekfulla i sig.

Att involvera barnen i själva processen att skriva boken var en viktig del och en metod som inte är helt konventionell vilket gör att jag innan besöken reflekterade över etiska frågor. Etik handlar om ens moraliska omdöme och att tänka på vad som är bra och dåligt och därmed bestämma sig för hur man ska genomföra en viss typ av undersökning utan att någon kommer till skada (Smith, 2001). För att hitta den potentiella grupp med barn som kan medverka i undersökningen tog jag hjälp av en vän till mig som arbetar som mellanstadielärare på Banérportsskolan på Östermalm i Stockholm. Hon undervisar i en fjärdeklassare och hjälpte mig att komma i kontakt med rektorn.

Ett informationsblad skickades ut som förklarade motivet med studien samt en förfrågan om att kontakta och informera potentiella medverkande barn och deras föräldrar (se bilaga 2 för informationsblad). Barnen informerades och tillfrågades muntligen. En samtyckesblankett att skriva under samt en informationslapp skickades ut till föräldrarna. Den förklarade motivet med studien och frivilligheten för deras barn att medverka och rätten för dem att när som helst avbryta sitt deltagande (se bilaga 3 för informationsblad och samtyckesblankett). Detta förfarande går i linje med den grundläggande procedur som man bör följa för att undvika etiska problem (Brinkmann & Kvale, 2015).

Workshoparna fokuserade på två kvalitativa metoder som tillämpades för dialog med barnen – öppna interaktiva, semistrukturerade intervjuer samt teckningar och berättande. Barnens teckningar kan klassas som en indirekt mätning, medan intervjun och dialogen ses som en direkt mätning (Lewis & Lindsay, 2000). Definitionen av en semistrukturerad intervju är att den ligger någonstans emellan en helt vanlig konversation och ett frågeformulär. Innan varje workshop äger rum finns det förberett material i form av en intervjuguide (se bilaga 4 för intervjuguide) som fokuserar på särskilda teman och förslag på frågor (Brinkmann & Kvale, 2015), men med utrymme för viss flexibilitet. Den semistrukturerade intervjudelen gav en viss struktur till det annars mer kreativa ritandet och möjligheten att ställa motfrågor. Det var viktigt att workshoparna inte var för styrda och att de baserades på barnen som aktörer. Barnen och jag kunde då samarbeta för att förstå deras verklighet, där de beskrev och jag lyssnade och ställde följdfrågor.

Workshop 1 – Inför denna workshop tog jag hjälp av litteraturstudierna kring intervjuteknik, arkitekturpedagogik, barns perspektiv samt kunskap om naturkontakt. Barnens uttryckta åsikter och ritningar var viktiga för att förstå deras relation till staden, naturen och leken samt vad boken skulle kunna bidra med.

Jag ställde frågor gällande deras uppfattning om natur, naturkontakt, lek och rörelsefrihet. Barnen fick chansen att uttrycka sitt perspektiv på lek i det urbana landskapet och på vilket sätt det omfattar natur. De förklarade vad naturen betyder

för dem, reflekterade över om det finns natur i deras närhet och om upplevelsen och användningen av den där skiljer sig från hur det är på andra platser. De fick uttrycka sina åsikter kring naturens inverkan på dem och om naturen är bra och på vilket sätt.

För att kunna utveckla diskussionerna fick barnen även rita för att uttrycka sin syn på dessa teman. Under den första ritövningen fick barnen instruktioner om att rita en bild där de föreställde sig att de var i en luftballong och tittade ner på de platser de är på varje dag. Efter detta ritade de vad de upplever som natur, skillnaden mellan natur i staden och på landet och deras uppfattning om natur.

Workshop 2 – Under den andra workshopen diskuterades olika förslag på text, bild och karaktärer som Embla och jag hade arbetat med under de två veckorna som gått efter den första workshopen. Detta gjordes för att tillsammans utforska vilka komponenter som barnen önskar ha med i boken. Sammanlagt visades 11 olika uppslag upp där jag läste ett uppslag i taget för att sedan visa tillhörande illustrationer. Jag ställde frågor, som var kopplade till bokens utformning och innehåll, parallellt under läsningen och visning av bilder där barnen fick delge sina tankar. Jag kompletterade även med frågor på slutet och bad dem utveckla vissa tidigare uttryckta åsikter.

Under denna workshop ville jag även att barnen skulle komma med egna idéer om vad boken skulle kunna handla om. Klassrummet är en bra potentiell miljö för att goda

bokuppslagsidéer ska lockas fram. Grundläggande är dock att miljön uppfattas som lekfull, vänlig och tillåtande. Efter att olika idéer till berättelser kommit fram kan en diskussion föras kring vad dessa skulle kunna bära på för budskap (Andersson et al., 2003). Det är sedan upp till mig och Embla att fortsätta arbeta med detta material och utveckla det till en bok.

Workshop 3 – Under den sista workshopen visade jag upp två olika uppslag av boken och fick feedback. Jag tog inspiration från min intervju med barnboksförfattaren Malin samt hennes kandidatuppsats. För att kunna formulera bra frågor att ställa till barnen kan man skapa en kravlista för att summera vad boken ska förmedla och därmed se om den feedback man fått på frågorna om grundhandlingen samt illustrationerna för boken stämmer överens med ambitionen för boken (Yngvesson, 2015).

Inför den sista workshopen ville jag att alla skulle känna att de fick chansen att dela med sig av sina tankar så jag bestämde mig för att skriva ner frågorna som innefattade deras uppfattning om uppslagen och dela ut dem så att barnen fick svara skriftligt istället för endast muntligt. Under tiden som de tittade på de två uppslagen diskuterade vi olika aspekter och frågor som kom upp öppet i klassrummet. Det kunde vara någon fråga som de inte förstod eller att någon ville dela med sig av vad den svarat på en fråga och se om de andra tyckte samma.

Workshoparna handlade om kommunikation och att genom dialog med barnen förstå deras erfarenheter, idéer och åsikter om det urbana landskapet samt deras rörelsefrihet, lek och

naturkontakt i det. Förhoppningen var att få en tydligare bild av barnens situation i staden samt förstå vilken typ av bok barnen skulle uppskatta. För att man ska kunna fånga barns perspektiv är det avgörande hur man ställer frågor till barnen eftersom de kommer att svara och beskriva olika händelser beroende på minnen och associationer. Eftersom barn har ett annat sätt att se och beskriva världen på än vuxna måste man som vuxen vara extra uppmärksam på detta och välja sina frågor väl. Författaren och journalisten Monica Zak menar att man inte kan förvänta sig att ställa de frågor man vill ha svar på för att få svar på dem. Barn har ett behov av att få öppna upp och komma in på sidospår. De berättar gärna, men på sitt sätt. Som intervjuare måste man vara perceptiv och läsa mellan raderna samt ställa frågor som väcker intresse och roar (Andersson et al., 2003).

I början av workshopen förklarade jag syftet med mitt besök och mitt arbete då jag trodde att barnen skulle öppna upp sig mer om de förstod varför jag var där. Intervjuer kan nämligen skilja sig i hur pass öppna de är med att avslöja syftet. Antingen förklarar man syftet i introduktionen och ställer frågor som har en tydlig koppling till syftet eller så ställer man indirekta frågor och avslöjar inte syftet förrän i slutet på intervjun (Brinkmann & Kvale, 2015). Enligt journalisten och författaren Monica Zak är det viktigt att barnen vet varför man är där och vad man ska använda materialet till efteråt (Andersson et al., 2003).

Eftersom målet var en informell och semistrukturerad intervju, är det enligt Cele (2006) bra att inleda intervjun med att låta barnen rita för att sedan kunna diskutera deras verk och hålla

dem engagerade och låta konversationen fortskrida mer eller mindre av sig själv. Detta möjliggör även att barnen tar kommandot och att det skapas en avslappnad situation där intervjuerna mer påminner om en konversation där barnen berättar snarare än att jag ställer frågor. Att låta barnen rita eller måla för att illustrera en viss uppfattning, erfarenhet eller ett särskilt tema har visat sig vara en bra metod eftersom de flesta barn tar sig an uppgiften på ett hängivet och uppmärksamt sätt (Hill et al., 1996). Jag tog till mig detta och började med en ritövning för att sedan ställa enkla frågor som succesivt blev lite svårare.

Under studien hade jag en röstmemo igång samt förde ett löpande protokoll, vilket innebär att jag skrev upp allt av relevans som barnen sa. Jag såg även till att ha tid för att anteckna och reflektera direkt efter workshopen. Jag tog i beaktning det som Sandberg (2012) nämner kring transkribering av intervjuer med barn i mindre grupp. Han menar att det är svårt att transkribera eftersom det inte är lätt att höra vad som sägs när de pratar samtidigt samt att kunna särskilja vem som säger vad. Jag fokuserade istället på att transkribera utvalda delar och citat som jag senare använde mig av i arbetet för att kunna illustrera och analysera workshopen (Brinkmann & Kvale, 2015). Citaten valdes för att de var representativa för de uppfattningar och argument som var framträdande i intervjun.

Analysen av insamlat material skedde kontinuerligt efter varje workshop genom att gå igenom anteckningar, lyssna igenom

röstinspelningar samt genom att titta på de ritningar som barnen skapat och kategorisera detta material (Norén-Björn, 2016a). Kategoriseringen skedde genom att jag tematiserade det som barnen har sagt och ritat under workshopen. Det kunde vara teman som jag redan har tagit till mig genom litteraturstudierna, exempelvis rörelsefrihet. Helt nya teman trädde också fram såsom årstidernas inflytande på barnens uppfattning av miljöerbjudanden.

Hur kan man bättre förstå barns förutsättningar för lekfull naturkontakt genom att ta hänsyn till barns perspektiv?

Barns perspektiv på sin närmiljö

Att undersöka barns perspektiv är centralt då de skiljer sig från vuxnas. Det kan även vara svårt för barn att uttrycka sin uppfattning och för vuxna att förstå denna (Cele, 2006). Barn inte är så förutsägbara som vuxna kan tro. Därmed är det viktigt att inte skapa miljöer för barn grundat bara på idéer om barn. Barn är sociala och kulturella individer som ofta är fullt kapabla att skapa sina egna fysiska och symboliska platser som är meningsfulla för dem på olika plan. Genom att försöka förstå barns egna perspektiv kan det skapas en bättre förståelse för vad de behöver för att trivas och utvecklas (Nordström et al., 2019) och vad som är viktigt för att de ska uppleva lekfull naturkontakt.

När det kommer till barns relation till miljöer är den mer känslomässig än de vuxnas (Björklid & Nordström, 2012). De platser som barn finner speciella har oftast vissa gemensamma nämnare såsom att de är otuktade, hemliga, egna och med potential att kunna utöva olika aktiviteter, exempelvis klättring. Barn har en god medvetenhet och ett starkt kreativt tänkande när det kommer till sin närmiljö. Barn har ofta en tydlig bild av sitt landskap och värdesätter olika platser och deras funktioner. Det finns ofta en medvetenhet om att man har en annan

uppfattning om omgivningen än de vuxna och att deras röster därför är viktiga. Det finns dock en viss skepticism kring tanken att vuxna faktiskt skulle lyssna på dem i olika beslutsfattande situationer (Roe, 2006).

Barns förutsättningar för naturkontakt

När det kommer till barns förutsättningar för naturkontakt i vardagen och hur denna kan komma att variera mellan olika grupper och områden, finns det idag en begränsad kunskap. Man kan dock konstatera att för att naturkontakt ska äga rum är det viktigt att barnets närmiljöer är intressanta och att det finns möjlighet till självständig utforskning. Många barn idag växer dock upp i ett hektiskt klimat med ett tidspäckat schema där man vardagligen tar sig mellan olika platser och aktiviteter. Det finns alltså inte så mycket möjligheter för att leka fritt med naturen och att utveckla en relation till platser (Mårtensson et al. 2011).

Barnvänlig miljö

Det finns två prominenta kriterier för att en miljö ska klassas som barnvänlig och de båda hör ihop med så kallade miljöerbjudanden. Först och främst handlar det om hur många olika miljöerbjudanden som finns samt hur barnens rörelsefrihet ser ut för att kunna ta sig till dessa miljöerbjudanden (Kyttä, 2004). En barnvänlig miljö ska även främja utforskning och aktualisering av de miljöerbjudanden som finns tillgängliga. Detta leder till att barnet kan engagera sig i olika aktiviteter och sociala möten samt lära sig att ta hand om sin miljö (Chatterjee, 2005). En barnvänlig miljö ska utmana

barn på den nivå de befinner sig i sin utveckling. Detta får barn att vilja utforska sin miljö och upptäcka nya miljöerbjudanden. Miljöerbjudanden kan delas upp i olika nivåer utefter deras potentiella existens, upplevda existens, användning, formbarhet, positiva eller negativa karaktär samt användbarhet. Användbarheten är viktig att ta hänsyn till när man planerar för barnvänliga miljöer (Kyttä, 2003).

Det är essentiellt att staden erbjuder en utemiljö som lockar med intressanta platser. För att barn ska vilja forma en vänskap med sin utemiljö måste den först och främst ha något att erbjuda. Precis som i vänskapsrelationer till andra människor påverkar ens ålder även vad det är man förväntar sig att få ut av sin vänskap med olika platser. Grundläggande är dock att platsen är inkluderande och icke-diskriminerande och för att en vänskap ska ta form måste man också ge tillbaka till platsen. Det är ett ömsesidigt förhållande där man ger och tar under premissen att man visar lojalitet och engagemang (Chatterjee, 2005).

Rörelsefrihet handlar om barns möjlighet att röra sig fritt i staden, något som ofta är beroende av föräldrarnas samtycke. Detta förhållande hör ihop med stadens storlek och täthet. Ju större och tätare stad desto mer trafik och sociala faror, vilket ofta leder till fler regler och mindre rörelsefrihet. De strukturella och sociala förändringarna i samhället har lett till minskad rörelsefrihet hos barn, vilket i sin tur lett till att barn idag begränsas i sin användning av det urbana landskapet och därmed inte vistas lika mycket i det (Karsten, 2005).

Generellt sett kan man konstatera att barns rörelsefrihet begränsats världen över. Dock verkar det som att barn i de nordiska länderna har en relativt stor rörelsefrihet (Kyttä, 2003). Trots detta kan man se att nyliberala idéer, i exempelvis Stockholm, har påverkat stadsutvecklingen på ett sätt som inte varit till fördel för barns rörelsefrihet och tillgång till natur samt möjlighet till lek (Cele, 2015). Rörelsefrihet är viktig för barns fysiska, sociala, kognitiva och emotionella utveckling. I och med rörelsefriheten har barn en möjlighet att interagera med, samt skapa sig en uppfattning om, sin miljö (Kyttä, 2003). Just den emotionella utvecklingen är viktig för barns naturkontakt och även för känslan av ansvar gentemot miljön och en koppling till naturen (Kyttä, 2004).

Begreppet *affordances*, så kallade *miljöerbjudanden*, myntades av Gibson år 1966 och handlar om miljöns utformning och hur människan uppfattar vilken funktion olika objekt kan fylla. Beroende på hur ett objekt uppfattas kommer det att användas på ett visst sätt och därmed har objektet lagt grunden för en specifik aktivitet (Kyttä, 2003). När man pratar om barn och deras miljöerbjudanden handlar det om deras möjlighet att använda sig av sin omgivning och att göra saker i sin närmiljö (De Laval, 2015, Norén-Björn, 2016a).

Något som verkar stämma in på de flesta barn är att de har en preferens för miljöerbjudanden som utmanar dem. I miljön som barn har tillgång till kan det alltså finnas vissa möjligheter att ta tillvara på, men om de gör det eller inte beror också på barnet i fråga och vad barnet har för särskilda behov och intressen

(Kyttä, 2003). Vad barnet uppfattar som miljöerbjudanden har också att göra med dennes färdigheter, tidigare erfarenheter, övning, fysiska styrka, intentioner samt mål (Costall, 1995). Var barn befinner sig i relation till dessa parametrar förändras beroende på vad och med vem de leker samt var i sin utveckling de befinner sig. Barn tenderar att vilja ha mer rörelsefrihet och slå sig fria och därmed expandera det fria och oberoende fältet (Kyttä, 2003).

Barns förmåga att uppfatta vilka miljöerbjudanden som finns i sin omgivning, tenderar att vara kopplat till vad de aktivt blivit uppmuntrade till att upptäcka, exempelvis av sina föräldrar (Kyttä, 2004). Denna uppfattning kan också läras ut via undervisning, böcker, bilder, berättelser och egna erfarenheter. Generellt sett finns det nästan hur många potentiella miljöerbjudanden som helst i miljön, men det är alltså bara somliga av dem som uppfattas av vissa personer och än färre som faktiskt använder dem eller skapar nya. Det är bara då en person agerar fritt som man kan säga att denne helt oberoende uppfattar, använder och formar miljöerbjudanden. Hur mycket fritt agerande som äger rum hos ett barn beror på många förutsättningar och även dennes fysiska utveckling, perceptuella, motoriska och sociala kompetenser samt personliga egenskaper och preferenser (Kyttä, 2003).

Lekfull naturkontakt

Barns livssituation förändras men det grundläggande behovet av lek är varaktigt liksom viljan att vara kreativ och att skapa (Björn-Norén, 2016b). Barns meningsskapande kring sin

närmiljö är beroende av att de upplever att de kan använda den till något, att de känner att de kan tillägna sig staden på ett självständigt sätt och att de ges möjligheten att ta plats (Forsell, 2012).

Det finns en skillnad mellan platser för barn och barns platser som är viktig att ta hänsyn till. Vuxna skapar de platser för barn där barnen spenderar merparten av sin vardagliga tid, såsom hemmet, skolan och fritidsinstitutioner. Barns platser kan vara en del av dessa, men de är ofta mindre formella och kan ta plats någonstans mellan de formella strukturerna. Barns platser är meningsfulla för barn eftersom de själva gett platserna en identitet då det ofta bara är de som är medvetna om deras existens. Barn leker med områdena som de skapat för sig själva på ett fysiskt sätt vilket gör att de känner till dessa ställen väl och att de blir betydelsefulla för dem och väcker känslor. Barn behöver alltså tillgång till platser som de hittar själva och kan göra till sina egna, som inte redan har en fast struktur och tanke för vad barn kan och vill göra där (Rasmussen, 2004, Bartlett, 2002).

Vad som behövs är säkra och stimulerande platser, men detta betyder inte nödvändigtvis att barn måste begränsas till att vistas på lekplatser, skolgårdar eller andra avgränsade platser (Cele, 2006). Barns lek är konstant och utspelar sig där möjlighet ges vilket gör att det inte räcker med att placera denna lek på en specifik plats, såsom lekplatser (Spencer & Blades, 2006). Något som tydliggör detta är det faktum att barn endast spenderar 10-20 procent av sin tid utomhus på just lekplatser

(Nilsson, 2001). Leken äger alltså inte endast rum på formellt planerade platser, utan barns förmåga att interagera med och konstruera saker med hjälp av sin miljö, bidrar till att de skapar sina egna informella lekplatser (Bell et al., 2003). Det är viktigt att möjliggöra för platser som tillåter barns utforskande eftersom det bidrar till deras frihetskänslor, kontroll samt självkänsla (Derr, 2006).

Trots att leken i mångt och mycket är tid- och platslös betyder det inte att det är överflödigt att skapa platser för lek eller att lekmiljöns design är oviktig. Det är nämligen utformningen av dessa platser som möjliggör vilken typ av lek som äger rum (Norén-Björn, 2016a). Om utformningen av en plats är förutsägbar och färdig eller fantasifull och utmanande har stor betydelse för leken. Barn föredrar ofta det sistnämnda då detta leder till en fördjupad lek där barn söker mening och utvecklar sin omvärldsuppfattning. Homogena miljöer där det inte ges möjlighet till ett utforskande uppskattas alltså inte på samma sätt av barn. Tyvärr är det ofta dessa miljöer som barn får vistas i eftersom de finns inom de gränser som föräldrar och pedagoger sätter upp (Roe, 2006).

Barns känsla av frihet hör ihop med den kontroll som de upplever att vuxna utövar på dem. Denna kontroll begränsar barn. Barn skapar sin egen värld när de leker, något som förstärks om det finns möjlighet att gömma sig. Det är även viktigt att kunna hålla platser hemliga för föräldrar. Barn vill utmanas att komma på lösningar och använda sin kreativitet. Om någonting är för lätt uppfattas det som tråkigt. Trygghet och

tillit är två viktiga förutsättningar för lek men det är inte ovanligt att riskuppfattningen tar över ju mer allmän en plats är och därmed förlorar barnet på dessa platser mer av sin autonomi (Roe, 2006).

Det är många olika aspekter att ta hänsyn till i utformningen av en lekmiljö. Det kan vara en god idé att låta sig inspireras av redan befintliga lekplatser och några av de frågor man kan ställa sig i utvärderingen av en lekmiljö är: Kan man leka gömme? Går det att låtsas i leken? Kan flera olika lekar pågå samtidigt? Kan man leka ifred? Kan man uppleva både ljus och mörker i leken? Kan man leka med tryggheten att hitta tillbaka? Viktigt att tänka på är att det inte är barnet, miljön eller materialet i sig som ger förutsättningar för leken, utan deras relation till varandra (Norén-Björn, 2016a).

Tillgång till löst material är något som barn uppskattar då det möjliggör utforskning av användningsområden och lekar. Just vegetation är bra ur denna synpunkt eftersom pinnar, kottar, löv och stenar mm. kan användas som löst material. Det lösa materialet ger upphov till olika aktiviteter såsom att kasta, klämma, snurra och klättra. Det handlar dock inte endast om fysiskt material som skapar förutsättningar för en fysisk aktivitet att äga rum utan konceptet påverkar fler delar än så. Miljöns utformning skapar även emotionella, sociala och kulturella utforskningsmöjligheter (Norén-Björn, 2016a). Barn tenderar att tycka om miljöer som erbjuder dem att få respons på de aktiviteter som de utövar, alltså att användningen av miljöerbjudanden ger någonting tillbaka, exempelvis sand som

man kan skapa saker med eller vatten som man kan använda för att blöta ner något eller få en leksak att flyta (Kyttä, 2003). Vattenlek är den typ av lek som lockar till sig flest barn oberoende av ålder, nationalitet och kontext (Moore, 2014). Barn uppskattar att använda sig av exempelvis buskar, träd och vatten då dessa element bidrar till omfattande lekmöjligheter och en möjlighet att använda sig av alla sina sinnen. Barn tycker om att röra vid element såsom stenar, blommor, löv och grässtrån. De gröna elementen har alltså en särskilt utmärkande tendens att bidra till barns användning av sin utomhusmiljö till lek (Jansson et al., 2016).

Det är viktigt att skapa attraktiva miljöer som inspirerar till fysisk aktivitet och att barn upplever att det är roligt, tryggt och trivsamt att vara på dessa platser så att de tar sig dit av fri vilja (Faskunger, 2008). Det är alltså viktigt att fokusera på de platser där barn tillbringar sin tid efter skolan och att de anpassas efter deras behov av att leka och att aktiveras utomhus (Rasmussen, 2004). En naturlig lekmiljö bör vara tillgänglig för barn i alla åldrar och oberoende av deras individuella förmågor. Optimalt är om platsen fungerar som en lärandemiljö där barn kan ge sig hän sin omgivning genom att med hjälp av sina sinnen och sin motorik använda sig av olika material, organismer, habitat och naturliga element (Moore, 2014).

Just de naturliga elementen i naturen – jord, sand, vatten och vegetation, brukar ha en förmåga att skapa kontakt med barn eftersom de aktiverar många sinnen (Chawla, 2015). Naturen är stimulerande, bland annat eftersom de fyra elementen finns representerade samt eftersom det är lätt att tillfredsställa

sinnena och följa årstiderna där. En av skillnaderna mellan platser i staden som erbjuder naturliga element och naturliga miljöer är att i de sistnämnda leker barn oftast mer fritt och det är mer vanligt att man tillåts leka utan föräldrars uppsyn. Det är betydelsefullt för barn att ha möjlighet att vistas i de naturliga miljöerna på egen hand med vänner och skapa hemliga platser, exempelvis genom kojbyggande (Sandberg, 2012).

Naturområden har visat sig påverka sättet som barn leker på eftersom de erbjuder en mer fantasifull, konstruktiv, sensorisk och social arena än vad andra konventionella lekområden som exempelvis kan innehålla asfalt, gräsmattor eller byggda lekmaterial (Chawla, 2015). Naturmark är positivt för leken eftersom vegetation gör att lekmiljön skyddas från både väder och vind samt som det finns möjligheter för barn att skapa sina egna lektrum. Detta leder oftast till en rikare lekupplevelse där leken avskärmats från verkligheten (Norén-Björn, 2016b).

Olika studier visar att naturliga lekmiljöer med inslag av exempelvis träd och gräs leder till att barn leker mer kreativt och får lättare att koncentrera sig (Sandberg, 2012). Det är viktigt att man sparar platser i staden från exploatering. Vissa platser kanske vid första anblicken uppfattas som bortglömda men dessa platser är viktiga då de ger barn möjlighet att skapa en plats för sig själva. Detta i sig fyller en väldigt viktig funktion för barns och ungas utveckling (Dahl et al, 2017).

Workshop 1

Efter att ha läst litteraturen kring hur förutsättningarna ser ut för barns lekfulla naturkontakt i staden, samt vilka aspekter man bör tänka på för att möjliggöra att denna äger rum, träffade jag barnen för den första workshopen. Det var ett spännande möte som ledde till nya insikter gällande deras upplevda förutsättningar kring lekfull naturkontakt. Deras tankar gick inte helt i linje med vad jag läst om exempelvis barns rörelsefrihet och miljöerbjudanden. En hel del nya frågor väcktes också kring vad lekfull naturkontakt faktiskt är.

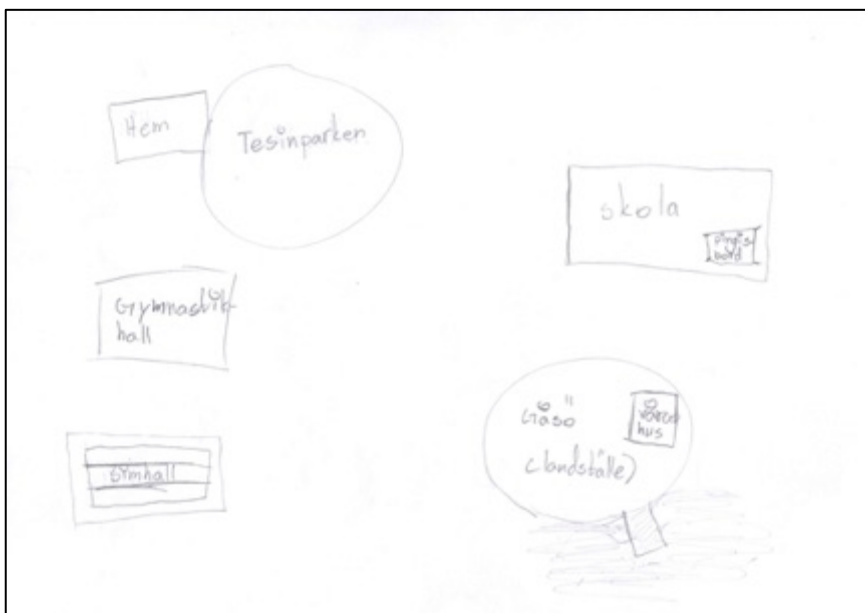
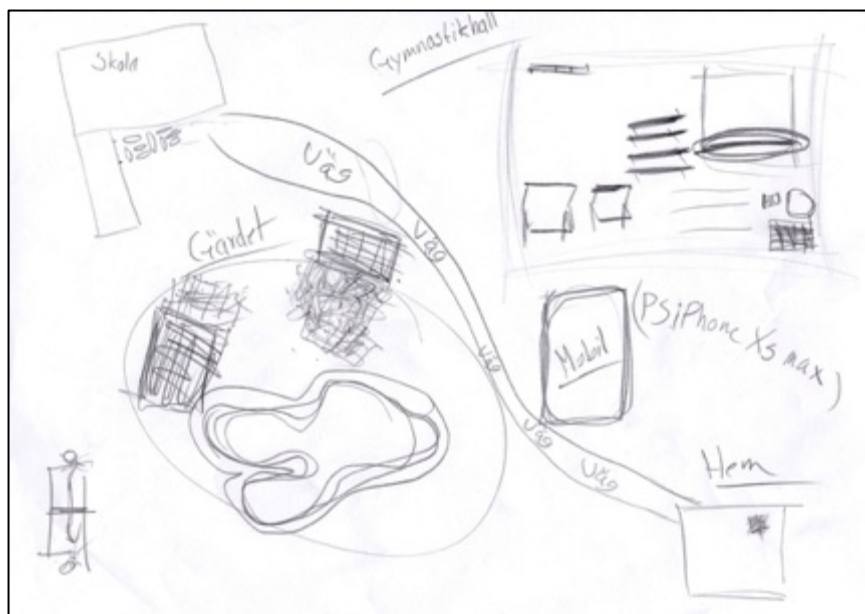
Förutsättningar för lekfull naturkontakt i vardagen

Under den första ritövningen, där barnen skulle beskriva platserna de är på varje dag, ritade alla barnen in de områden som de uppfattar som natur. De valde alla att rita de naturområden som de bor nära, exempelvis Gärdet, någon park eller grönska på balkongen. De som bor mitt i staden har en bakgård eller någon park eller Gärdet nära och de som bor lite utanför har en tomt eller en skog utanför huset. På frågan om de tycker att de kan använda naturen i staden nickade de flesta och några killar förklarade att de är ute och aktiverar sig: "Ja, jag bor ju bredvid en park så jag brukar ibland gå ner och spela fotboll", "Jag bor inte nära en park men Östermalms IP så dit brukar jag gå och spela fotboll och när det är vinter skridskor", "Jag har ju en häst så då brukar jag vara i stallet och så rider vi runt ute". De barn som ger exempel på fritidsaktiviteter bor alla i stan och det verkar som att de som bor lite utanför oftare ger exempel på när de faktiskt använder sig av naturen och inte bara är ute i den: "Jag tycker väldigt mycket om att klättra i träd men nu när jag

har flyttat till Lidingö har jag byggt en koja och det är väldigt kul att vara i den och leka".

En fråga som barnen väcker är om man aktivt måste använda sig av naturen för att uppleva lekfull naturkontakt eller om det även kan innefatta organiserade aktiviteter utomhus, exempelvis när man spelar fotboll eller rider? Vi diskuterar skillnaden mellan att leka i naturen på egen hand med vänner och att göra saker man finner är roligt och tillfredställande med att ha vistas utomhus under en av sina fritidsaktiviteter. Vi kom fram till att så länge man mår bra av det man gör på sin fritid så är det positivt samt att det är ett plus om man kan vara ute och röra på sig, men att vistelse i naturen där miljön agerar spelrum för vilken lek som äger rum och där man har möjlighet att använda naturens olika element och i och med detta sina sinnen, är något annat (se figur 1).

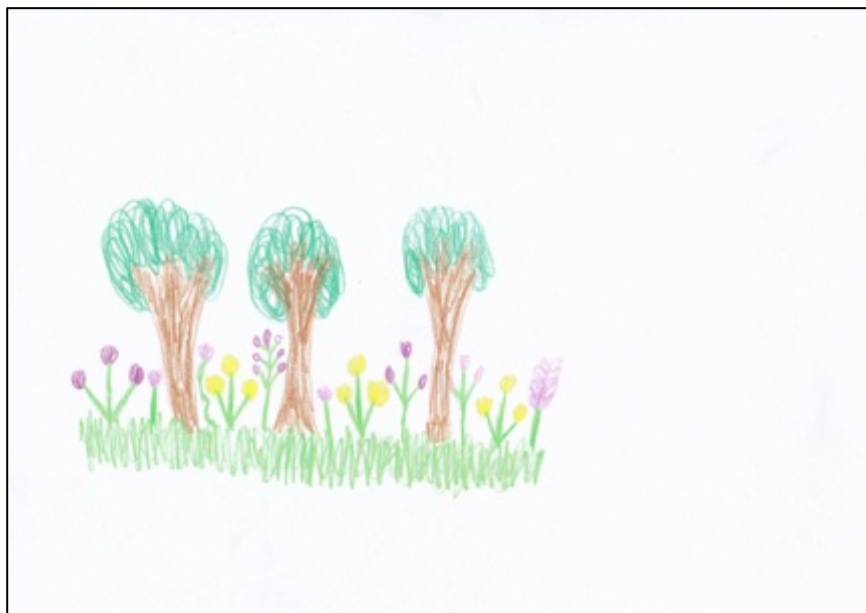
Figur 1 – Platser barnen är på dagligen.

Barnen berättar att de på sin fritid, när de inte har skärmtid och spelar spel eller läser och gör läxor, har fullt upp med sina sportsliga fritidsaktiviteter. Alla barnen är mycket aktiva flera dagar i veckan och spelar fotboll, går på gymnastik, rider häst, går på balett, spelar golf etc. I bilderna ges exempel på dessa fritidsaktiviteter. Det verkar som att det alltså inte finns mycket tid för att leka fritt i naturen. Ytterligare en observation är att barnen inte har ritat in någon specifik lek men däremot illustrerat hur de spelar dataspel, utövar någon fritidsaktivitet eller använder mobilen

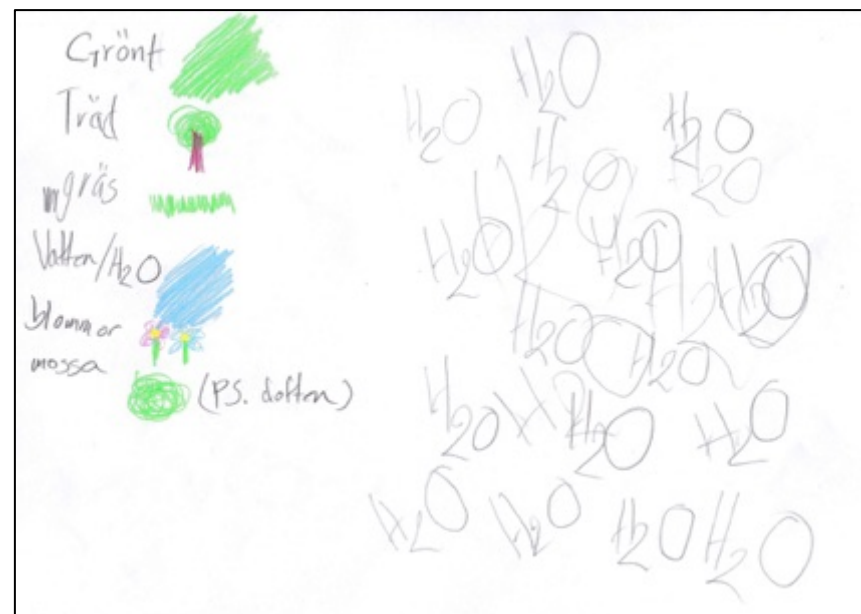
Ytterligare en aspekt som är intressant, i dagens digitala värld, är hur mycket barns mobil- och dator användande begränsar den lekfulla naturkontakten eller i alla fall kan komma att påverka hur långt upp i åldrarna barn leker ute i naturen. På två av bilderna har barn ritat sin dator och mobil lika stora som sina hus och närliggande naturområde eller fotbollsplan. Detta var ingen aspekt som utvecklades vidare i diskussion men man kan fråga sig vad detta egentligen kan tänkas betyda? Att förstora datorn och mobilen så att de blir lika stora som de andra föremålen, är det barnens sätt att visa på att dem är mycket viktiga i vardagen?

Naturkontakt

Barnen hade en gemensam uppfattning om att grönt och träd är natur. En tjej beskrev naturen väldigt målande: "Skog, natur, blommor, träd och härligt. Det är väldigt, väldigt positivt, jag älskar skog och sånt". I diskussionen om vad de upplever som natur nämnde de direkt sina landställen. De beskrev och jämförde naturen på dessa två platser men det var inget barn som berättade om utflykter med familj till mer närliggande naturlika områden. Uppfattningen av natur i staden och på landet verkar inte skilja sig åt men de beskrev naturen på landet mer ingående och de verkar ha mer tid att vistas i naturen på landet. När barnen är på landet refererade de till skogar, sjöar, gräs, träd samt hur naturen doftar och vad de brukar göra: "Jag tänker på när vi är på landet och så går vi igenom skogen för att komma till en sjö". "Det luktar mossor och färskt och fräscht", "På

landstället bor jag precis vid kanten av ett berg så vi brukar plocka blåbär och sånt", "Natur för mig är att springa runt och plantera smultron och vara i stugan" (Se figur 2).

Figur 2 – Vad barnen upplever som natur.

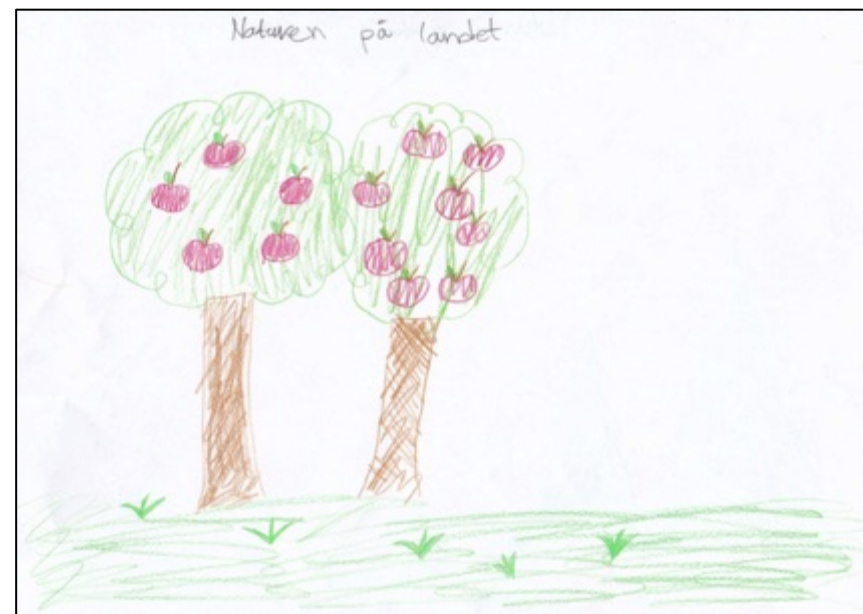
Anledningen till att barnen beskriver och ritat sina landställen när de ombes att berätta om natur är förmodligen för att det är dessa miljöer som de uppfattar som mest intressanta och där de har en möjlighet att utforska naturen på ett självständigt sätt.

Man märker också att det verkar stämma att barns förmåga att uppfatta vad omgivningen har att erbjuda påverkas av vad som lärs ut i undervisningen. Ett av barnen har skrivit H_2O på en övergripande del av sitt papper då de precis fått lära sig om molekylernas uppbyggnad på naturkunskapen. H_2O är vatten och hon ville visa för sina klasskamrater att hon lärt sig detta och det var det första hon började rita när jag bad dem att rita vad de uppfattar som natur.

Det fanns blandade uppfattningar om barnens beskrivning av natur i staden hör ihop med deras definition av natur eller inte. De som menade att naturen finns i staden beskrev sin närnatur i form av Tessinparken, Lill-Janssskogen, Djurgården eller Gärdet. Hur man uppfattade naturen där kunde dock skilja sig åt. Deras naturreferenser hörde ofta ihop med vad de har nära till att uppleva trots att det ibland omfattar exempelvis trafik, något som de har en negativ inställning till: "Jag tänker på ett Gärde för jag bor precis utanför ett Gärde", "Jag tänker på allén, fast det är fett mycket bilar där".

De som inte höll med om att det finns natur i staden tyckte att det ska vara skog för att vara natur. Andra gav exempel på saker som inte är natur i staden och som förstör: "Alltså i stan, då är det inte natur för där bygger de bara och så finns det en massa lyftkranar och så släpps det ut en massa gasgrejer och det är inte så bra". Vissa uttryckte en känsla av att naturen i staden är väldigt ordnad och tillrättalagt: "I staden finns det såna här; här sätter vi två träd, här sätter vi två träd såhär i en lång allé", "Alltså typ lite mer konstgjord natur, artificiellt, att man planterar träd och så i sådana här långa rader och såhär, här är det en park, här finns en liten fin vattendam, det finns liksom inget naturligt" (se figur 3).

Figur 3 – Natur i stad samma som i naturlig miljö?

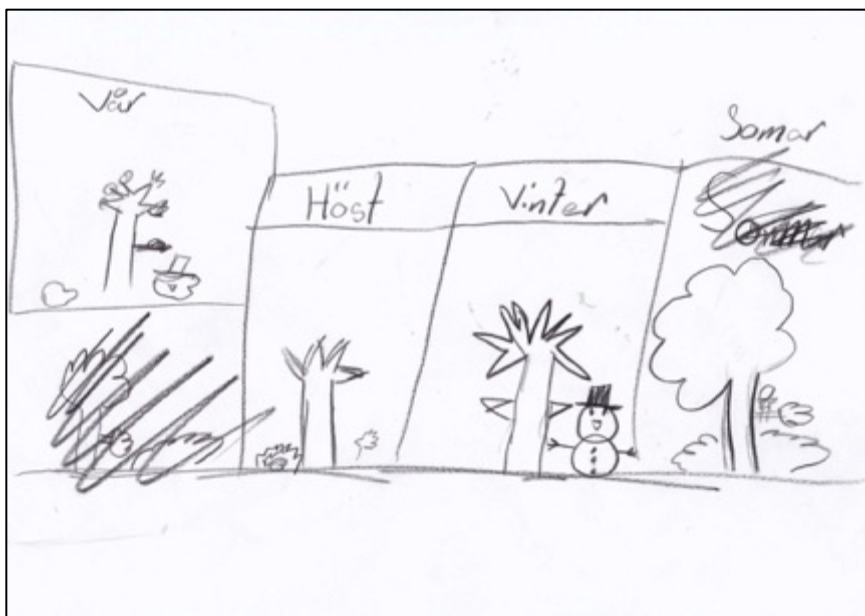
Barnens uppfattning om vad som är natur hör ihop med andra aspekter som de upplever i staden och som "stör" känslan av natur - trafik, avgaser och höghus. I teckningarna ser man exempel på detta.

Ytterligare en aspekt där natur i staden skiljer sig från natur på landet är att den i staden anses vara mer tuktad. Barns föredrar platser där växtligheten är mer dynamisk så att de kan använda den till att leka med. Detta är dock inget som kan urskilja i barnens teckningar. En flicka har visserligen ritat äppelträd på landet och gran i staden men det visar inte på just denna aspekt. Dock kan det vara ett sätt att uttrycka att man kan nyttja naturen på landet på ett annat sätt än i staden.

Naturkontakt hör ihop med årstiderna då de styr hur mycket tid barnen spenderar utomhus samt vad de tycker om att göra: "Jag är väldigt mycket ute på sommaren men inte på vintern så mycket, det är för kallt", "På sommaren brukar vi cykla till Gärdet och där finns det typ inte skog men mycket träd och där kan man bygga typ kojor och sånt", "Det är härligt att vara ute på sommaren men inte på vintern". Några ansåg att det finns natur i staden när det är sommar, vår och höst men inte under vintern när träden tappar löv: "Men kolla ut här, såhär blir det på vintern, alla träd dör ju", medan en annan menade att det fortfarande är natur men konstaterade att den inte är lika lockande: "Det är inte lika härligt i staden på vintern men det är fortfarande natur", "Om jag får välja mellan att vara ute på sommaren eller vintern så väljer jag ju hellre att vara ute på sommaren", "Det är mer som lockar ut under höst, sommar och vår", "På vintern kan man åka pulka, åka skridskor eller skidor, det är typ det man kan göra för det är så lerigt" (se figur 4).

Figur 4 – årstidsskiftningar.

Det verkar som att barnen känner sig begränsade av vissa årstider. För att barnen ska uppleva lekfull naturkontakt vill de kunna känna att de har möjligheten att hitta på roliga saker i naturen och att den inspirerar till att olika lekar ska äga rum. Det ter sig också som att deras preferenser kan härledas till bekvämligheter. Barnen beskriver att det är kallt och blött på vintern och att man därmed inte vill vara utomhus.

Alla barnen instämmer att sommaren är den årstid då man kan göra som mest saker och att det då är som härligast att vara ute. Sommaren är även förenad med att de har sommarlov och att de därmed har mer tid för att vara ute än vad de har under resterande månaderna på året.

Trots detta konstaterande så har ett barn ritat in, vad som skulle kunna tolkas som lekfull naturkontakt, endast under vintermånaden – nämligen en snögubbe. Om man tittar på själva naturen – träd och buskar så är det under sommaren som busken är som störst och trädet har sitt bulliga lövverk.

Man kunna tolka det som att naturens förutsättningar att inbjuda till lekfull naturkontakt är som bäst under sommaren eftersom det är så som naturen står i full blom och som de olika naturliga elementen är som mest inspirerande att använda.

Alla barnen hade en stark uppfattning om att man mår bra av att vara i naturen: "Vi behöver träden, annars kommer vi dö ut", "Om det inte skulle finnas natur skulle man inte vilja komma ut, då skulle man bara sitta inne hela dagarna och hålla på med sin mobil. Det kan vara kul ett tag men sedan blir det långtråkigt och det är inte särskilt bra för oss heller, naturen gör liksom att man vill komma ut, det gör det roligt", "Det är bra för man får friskt luft", "Jag tycker om att röra på mig och tycker att jag rör mycket mer på mig utomhus", "Det är mycket skönare att sova och sånt, allting är mycket skönare med natur runt, kan vi inte bara planera en hel skog mitt i innerstan, det vore helt fantastiskt". De ville alla ha mer natur och grönt i staden och fler träd att klättra i: "Där Gärdet är så känns det som att om man skulle ha lite mer träd eller något istället för gräs för man kan klättra i dem", "Jag tycker att det inte ska vara så mycket bostäder såhär det ska vara mer natur för det blir väldigt liksom instängt eller vad man ska säga", "För att få mer natur i staden skulle man

behöva plantera mer träd men inte såhär ta bort dem om de inte blir fina utan jag tycker att vi ska plantera träd och låta dem växa" (se figur 5).

Figur 5 – Barnens

uppfattning om natur.

Barnen tycker om naturen och är medvetna om dess hälsofördelar. I bilderna ser man att de ritat hjärtan, skrivit att det är bra samt olika saker som de tycker om att göra utomhus - äta glass, rida, grilla eller vara ute i skogen vid landstället. De visar också på vad naturen kan erbjuda, som frukt. Barnen påvisar medvetenhet kring naturens variation genom att rita in eld och vind.

De vill att naturen ska få ta en större plats i staden. Återigen uttrycks en tanke om att naturen bör få möjligheten att breda ut sig i staden och att människan inte ska blanda sig i detta för mycket. Naturen fungerar som en motpol till deras inomhusaktiviteter som oftast innefattar någon sorts aktivitet med ett digitalt verktyg eller annat stillasittande.

Lek och rörelsefrihet

Leken uppfattades som mer spontan på landet eftersom de på denna plats har en trädgård och då kan leka direkt där: "Man kan inte leka det precis utanför där man bor, man måste gå till en park eller så för annars kommer bilarna rakt framför en". När de ska leka utomhus måste de alltså ta sig till en park eftersom trafiken är utanför dörren. Barnen såg dock inte detta som ett stort problem eftersom de uttryckte att de kan ta sig var de vill i staden. När de ska ta sig till träningen eller ut och leka eller träffa kompisar så får de röra sig väldigt fritt, så länge de berättar vart de ska och att de är med en kompis: "Alltså när jag går lite längre så brukar jag oftast träffa någon kompis, för då om någonting händer så är det mycket enklare".

Det verkar alltså som att barnen har en stor rörelsefrihet och att de tillåts att leka fritt med sina vänner. Majoriteten av barnen tar sig till skolan själva antingen genom att gå, cykla eller med buss eller tåg. Eftersom de visar sina föräldrar varje dag att de klarar att ta sig till skolan själva så byggs det upp ett förtroende och ett lugn i att barnen faktiskt klarar att ta sig till och från platser själva: "Mina föräldrar litar på mig jättemycket, typ såhär javisst ta bilen och kör iväg okej inte så mycket, och nu låter det som att mina föräldrar inte bryr sig om mig men mina föräldrar bryr sig väldigt mycket om mig, men eftersom jag åker hem varje dag från skolan själv så gör det liksom inget att jag går iväg till en kompis själv för jag går ändå hem från skolan och åker buss och åker tåg och hela shotteruttan".

Det fanns olika uppfattningar om huruvida det skiljer sig när man använder naturen under lek i staden och när man leker på landet. Vissa barn förklarade att de i staden leker som på landet och berättade att man cyklar, tar sönder grenar, fåktas och klättrar upp i träd. Det visar sig att de alltså leker med naturen, men när de befinner sig utanför staden förklarade vissa andra att leken är mer fri och fantasifull. Det förekom dock meningsskiljaktigheter om vad en fantasifull lek är: "Vi leker inte så mycket, eller det är inte som att vi leker fantasilekar som mamma pappa barn som man lekte på dagis, vi brukar mest prata eller leka lekar där man är flera personer; 15, dunken eller kurragömma typ", "Jag leker fantasilekar ibland, både jag och min syster älskar historia så vi brukar leka såhär typ stenåldersmänniskor", "Det som jag tycker är mest fantasifullt det är att folk leker med pinnar som att det vore pistoler", "Vi brukar leka agenter eller zombies men inte typ att vi är älvor".

Dessa typer av lekar antyder att leken kan äga rum väldigt spontant på varierade platser vilket visar på att det är viktigt att det finns möjlighet för barn att leka i stadens mellanrum. Det viktiga är att dessa platser inte redan har en fast struktur och tanke för vad barnen ska göra där. Att planera för att grönska letar sig in i dessa mellanrum är positivt för denna typ av lek eftersom då kan barnen utforska på egen hand och med hjälp av naturens element uppleva lekfull naturkontakt med sin egen fantasi och kreativitet som verktyg.

En annan aspekt som kom fram när vi pratade om lek i staden var att den måste kunna erbjuda det som leken kräver av den.

Om barnen vet vad de ska leka så tar de sig till ett område som möjliggör för leken att äga rum: "Man kan inte leka på ett öppet fält för det måste finnas någonstans att gömma sig". Att kunna gömma sig är inte bara en del i att möjliggöra vissa typer av lekar utan även en viktig del i att skapa sin egna värld där föräldrar och andra vuxna inte har någon inblick.

Det fanns en gemensam uppfattning hos barnen om att föräldrar uttrycker att de hade det bättre när de själva var små då de var ute och lekte mycket mer. Några av barnen trodde dock att föräldrarna egentligen tycker att de har det bättre nu: "Jag tycker att våra föräldrar är så avundsjuka på vår generation, de säger att det var mycket bättre förr i tiden för då sprang barnen ute och lekte men ni sitter bara med era skärmar". En annan pojke instämmer: "De vill bara inte erkänna att vi har det bättre än dem". Barnen uppfattade det dock som att de är ute mycket och är aktiva i stort sett varje dag: "Vi är ute väldigt mycket och springer runt", "Jag kan vara ute och leka, eller inte leka men typ spela boll eller något", "Vi är ute jättemycket för vi spelar fotboll fem gånger i veckan", "Jag brukar vara ute väldigt ofta under somrarna och våren och spela fotboll". De tyckte också att de är ute mycket under veckodagarna när de har skola. Barnen har ingen egen skolgård men använder Gustav Adolfsparken för lek och andra aktiviteter på rasterna. Jämfört med många andra barn i staden har de trots detta ett stort och bra område att leka på under skoltid. De tycker om att vara där: "Vi är ute varje dag när det är skola, alla måste ju vara ute eftersom det är en regel, men det är också kul". På sin fritid leker de mycket på Gärdet och även i Lill-Jansskogen.

Hur kan man genom insikter om barns lekfulla naturkontakt förmedla detta i ett format anpassat för barn?

Kommunikation som en förutsättning för lekfull naturkontakt

Enligt De Laval (2005) är *kommunikation* ett brett begrepp som innefattar mer än att bara tala. Det handlar även om kroppsspråk, ansiktsuttryck, interaktion och rörelse. Det är ett uttryck för att förmedla minnen och drömmar och därmed är det viktigt med tillit och avskildhet när man vill skapa de bästa förutsättningarna för att kommunikation ska äga rum.

Ytterligare en premis för att det ska ske en kommunikation är att det finns en avsändare och en mottagare och att det är någonting som ska överföras och tas emot. Det kan handla om information, tankar eller känslor som mottagaren har möjligheten att förstå och reagera på. När kommunikationen är dubbelriktad och det sker ett ömsesidigt utbyte av erfarenheter, idéer och åsikter mellan två eller flera parter kallar man det för en dialog. Kommunikation är ett komplext begrepp, men med flera nya metoder och tekniker går kunskapen om kommunikation framåt. Hur stadsplanering ska kommuniceras på bästa möjliga vis till barn och vuxna är ett av de områden man arbetat med för att förbättra (De Laval, 2005) och kommunikation framstår som en viktig startpunkt i att öka barns lekfulla naturkontakt i staden.

Det finns olika pedagogiska inriktningar som man kan använda sig av för att skapa sig en förståelse för hur man kommunicerar ett visst ämne till en specifik målgrupp. För detta arbete är det intressant att titta lite närmre på *arkitekturpedagogik* eftersom fokus för arbetet är det urbana landskapet. Då det även är barns naturkontakt i denna miljö som ska undersökas är det också relevant att nämna *naturpedagogik*. Pedagogik innefattar lärande och kunskap inom varierande ämnesområden och via olika tillvägagångssätt. Pedagogik hör ihop med informationsförmedling eftersom det i sig involverar en avsändares uttryck av ett särskilt budskap, en upplysning, en uppgift eller en nyhet till en mottagare med syftet att bidra till dennes kunskap (De Laval, 2015).

Arkitekturpedagogik

Arkitekturpedagogik handlar om att kommunicera arkitektur och att som planerare förmedla sin kunskap om den fysiska miljön på ett lättillgängligt sätt så att exempelvis barn kan ta till sig denna kunskap och lära sig något. Detta skapar möjligheter att med hjälp av ett ökat ordförråd sätta ord på sina tankar och därmed göra kunskapen till sin i dialog med andra (De Laval, 2015). Det handlar om att möjliggöra för barn och unga att upptäcka, tolka och påverka sin närmiljö genom att de förses med de rätta verktygen. Dessa verktyg innefattar bland annat en viss förståelse och kunskap om arkitektur. Arkitekturpedagogik möjliggör att förena kunskap om barn och deras behov med arkitektur och planering (Kultur i väst, 2019). Arkitekturpedagogik kan hjälpa barn att tolka sin omgivning så att de kan uppleva kulturen och livet i stadens rum och platser.

Om arkitekturpedagogiken lyckas med detta har den potentialen att ge barn och unga inflytande över sin vardagsmiljö eftersom de då lättare kan formulera och förstå vad de vill ha i sin närmiljö och hur de ska kunna förmedla detta vidare.

Ju tidigare arkitekturvärlden introduceras till barn desto bättre eftersom det då blir lättare för dem att i framtiden engagera sig i frågor angående sin närmiljö. Arkitekturpedagogiken kan alltså få in barns perspektiv och därmed fungera som en demokratisk metod. Ju mer kontinuerligt man arbetar med att få in detta i skolundervisningen desto lättare är det att stadsmiljön blir till en vardagsfråga som barn ser som en självklarhet att påverka och tycka till om. Att man kan dra paralleller mellan arkitektur och demokrati är för att alla är en del av arkitekturen och arkitektur är en grundläggande del i alla människors liv. Alla befinner sig i den hela tiden. Därför är det viktigt kunna vara med och påverka sin miljö så att alla medborgare tillsammans bygger berättelsen om staden. En arkitekturpedagog uttrycker att hennes uppgift inte är att lära ut arkitektur utan att uppleva, förstå och skapa arkitektur tillsammans (Svennberg & Teimouri, 2010).

Arkitektur är ett ämne som ofta uppfattas som svårt eftersom de flesta vet lite om det. Trots att arkitektur utgör en viktig del av kulturen, förekommer det ändå en kunskapsbrist kring arkitektur i Sverige. Denna kunskapsbrist kan motarbetas med en samverkan mellan stadens medborgare och de som arbetar med arkitektur. Arkitekturpedagogik strävar efter att kommunicera arkitektur vilket betyder att man berättar för

andra om erfarenheter och lyssnar till andras reflektioner om arkitektur. Det finns ett ökat intresse för arkitekturpedagogik och för att utveckla metoder för att inkludera barn och unga i stadsplaneringen.

När boken *Barns rätt till staden* (2010) skrevs, var Mie Svennberg Sveriges första och enda arkitekturkonsulent. En av de verksamheter hon är involverad i benämns *Stadens rum* där barnen följer med en guide i staden och får hjälp att hitta nya platser i sin stad, lära sig hur form, material och funktion hänger ihop samt upptäcka stadens historia och skapa minnen av en plats. Ju yngre man är desto mer begränsad är tillgången till staden. Oftast är det närmiljön, alltså miljön i närheten av bostaden, som barn känner till bäst. Att låta barn engagera sig och lära känna sin närmiljö är positivt för utvecklingen av ett område eftersom barn då oftast känner ansvar för denna miljö och värnar om att den ska skötas om (Svennberg & Teimouri, 2010).

Naturpedagogik

Naturpedagogik handlar om att ta tillvara på miljön som en arena för en inre motivation att lära. Dels handlar det om miljön i det stora hela som inger en viss stämning men även om dess olika inbördes egenskaper och material som kan brukas i olika kunskapsutövningar. Det finns vissa avgörande premisser för hur naturpedagogisk en miljö egentligen är och beror på vilka funktioner platsen har att erbjuda.

På engelska refereras dessa funktioner till begreppet *de 6 C:na* eftersom alla benämningarna på dessa funktioner börjar på c (curiosity, choice, content, collaboration, challenge, context). På svenska kan de översättas till: nyfikenhet, valmöjlighet, innehåll, samarbete, utmaning, kontext. Nyfikenhet handlar om platsens lockelse till lek, platsens valmöjlighet om att det finns en föränderlighet och diversitet i platsen, innehållet avslöjar vad platsen har att erbjuda för material, samarbete har att göra med platsens förmåga att få barn att utforska, skapa och uppleva tillsammans med andra barn, utmaning handlar om risktagande och möjligheterna som finns till att utvecklas och kontexten handlar om vad barn faktiskt tar med sig för kunskaper, erfarenheter och insikter från denna specifika plats till en annan (Moore, 2014).

I boken *Urbana Infantil* undersöks synen på staden som ett kunskapssamhälle. Under tidigt 1900-tal uppfattades staden som en specifik livsmiljö som kunde främja människans egenskaper och kunskaper. Gatan hade gott inflytande på barnen som blev vaksamma samt duktiga på att klassificera och bedöma situationer, människor och företeelser (Forsell, 2012). Enligt Wiborn (2013) är ett utomhuspedagogiskt förhållningssätt att föredra när man ska utforska sin närmiljö och skapa en naturkontakt till denna i ett undervisningssammanhang. För att barn i skolor, förskolor och fritidsverksamhet ska ha möjligheten att ta tillvara på miljöns potential att öka förståelsen för naturen, klimatfrågan och världen i största allmänhet, är det viktigt att närmiljöerna erbjuder naturupplevelser.

Fram till för ett sekel sedan var det vanligt med skolträdgårdar som främjade barns förståelse för växters utveckling. Idag finns det på vissa håll stadsodlingsprojekt som stöttar och kompetensförsörjer just förskolor och skolor där det även finns en möjlighet att engagera sig i odling och skolträdgårdsverksamhet. Dessa initiativ är viktiga och visar att det finns möjligheter att anamma ett naturpedagogiskt förhållningssätt. Med lite natur på skolgårdarna är möjligheterna oändliga (Dahl et al, 2017).

Den grundläggande kunskapen jag fått med mig kring hur man arbetar med lärande inom arkitekturpedagogik samt naturpedagogik har lett mig vidare i att förstå hur jag kan gå tillväga i utformningen av barnboken. Jag vill i enlighet med arkitekturpedagogiken ge barn de verktyg som de kan tänkas behöva för att upptäcka, tolka och påverka sin närmiljö. Detta kan göras genom att, i enlighet med naturpedagogiken, beskriva olika situationer där miljön agerar arena för att uppleva just nyfikenhet, valmöjlighet, innehåll, samarbete, utmaning samt kontext. Därmed kan barnen uppmuntras att finna en inre motivation till att utforska sitt urbana landskap samt att lära.

En bilderbok om lekfull naturkontakt

Inför skapandet av de olika barnboksuppslagen har jag sökt inspiration till vilken typ av bok det ska bli. Jag fastnar för bilderboken och att prova på att skriva texterna på rimmande vers. Utgångspunkten har från början varit att locka ut barn till att uppleva lekfull naturkontakt i staden och att därmed känns

roliga, inspirerande och händelserika bilder som en självklarhet. Att rimma fram olika texter uppfattade jag som ett fint komplement till bilderna och ett sätt att förmedla budskapet på ett roligt och lite annorlunda sätt.

Poesi utgör, tillsammans med dramatik och sångböcker, de minsta litteraturkategorierna för barn. Trots att man under 2016 kunnat se att poesin för barn och unga ökat, med elva utgivna diktsamlingar, kom det endast ut fyra titlar under 2017. Å andra sidan hör bilderboken till den största utgivningskategorin och den har ökat stadigt under 2000-talet. De senaste två åren har utgivning av bilderböcker ökat med en tredjedel och år 2017 utkom 906 stycken (Svenska Barnboksinstitutet, 2017). Illustrerad poesi är inte en framträdande genre inom just den svenska barnlitteraturen och än mindre poesi ges ut i bilderboksformat (Nikolajeva, 2000).

Definierande för en bilderbok är att minst hälften av boken består av illustrationer. Kapitelböcker kan också vara rikt illustrerade, men då är det en textbok som ofta riktar sig till barn mellan sex och nio år (Svenska Barnboksinstitutet, 2014). Ytterligare ett utmärkande drag för bilderboken är att den som genre är väldigt omfattande (Nikolajeva, 2000). Bilderboken kan skrivas på varierande sätt och täcka många olika teman. De flesta bilderböcker skrivs dock för mindre barn i ett pedagogiskt syfte för att lära barn om relevanta saker och ting i vardagen och livet (Svenska Barnboksinstitutet, 2017).

Man kan beskriva bilderboken som en konstform där både den visuella och verbala kommunikationsnivån finns representerade och där den som läser själv måste förstå hur dessa två i samspel bildar en helhet. Samarbetet mellan text och bild beror bland annat på hur mycket som lämnas till fri tolkning i texten. Ju fler luckor, desto större kompletterande funktion fyller bilderna som exempelvis kan förstärka, tona ner eller påvisa fler detaljer. Om det mesta beskrivs och förklaras i text fyller bilderna mer av en dekorativ funktion (Nikolajeva, 2000).

Barnbokstexter kan vara narrativa (berättande), alltså en roman, saga eller novell. De kan också vara icke-narrativa och har då skrivits som en dikt, ordbok eller faktatext (Nikolajeva, 2000). Dessa generella uppdelningar är en bra utgångspunkt för att bestämma vilket förhållande och fokus som ska anammas i boken. Tanken är att bild och text inte ska tolkas bokstavligen som en verklighetsskildring, utan att det ska finnas utrymme att förstå berättelsen genom liknelser och metaforer etc. Detta uppmanar till symbolisk läsning där det inte handlar om att förmedla en sanning om något som har hänt utan det finns många fler vägar. Texten kan uttrycka en möjlighet, omöjlighet, önskan, nödvändighet, antagande, osäkerhet och så vidare (Nikolajeva, 2000).

[Diktandet som hantverk](#)

Dikter måste inte rimma men att skriva på rim brukar uppskattas av barn. Det är dock viktigt att inte rimma för rimmandets skull och komma på torftiga nödrim. Det är en utmaning att lyckas rimma utan att det låter krystat. Rimorden

bör höra ihop med resten av texten. Orden man väljer sätter också en viss ton på texten. Det är viktigt att tänka på vilken känsla man vill framkalla hos läsaren. Man är inte tvungen att följa mönster eller traditionella regler när man skriver dikter, men ibland kan det vara till hjälp för att komma igång med skrivandet (Mellström, 2018). Söderlund (2017) menar att rim inte måste se ut på ett visst sätt utan att rytmiken kan variera och att det kan räcka med en viss ljudlighet. Det viktigaste är att hitta ett eget uttryckssätt. När man skriver verser kan man tänka på versfötterna som beskriver rytmen i orden beroende på hur många stavelser ordet består av, om de är korta eller långa samt om man går upp eller ner i ton. När olika versfötter sätts samman så skapar man versmått som kan ha olika svårighetsgrad beroende på hur man komponerar orden (Mellström, 2018).

Barnboksförfattaren Åsa Ågren jämför att skriva för barn med att laga mat för dem. Det ska vara enkelt, men inte tråkigt och barn måste själva upptäcka att det är nyttigt (Mellström, 2018). Sandström (2017) uppmanar till att välja bort de uppenbara och tomma orden för att leta efter de ord som har en djupare innebörd och som ger bättre bilder. Han förklarar att man inte heller ska skriva ut precis vad man menar eftersom själva poängen med att skriva en dikt är att få läsaren att tolka vad som står mellan raderna och att ta till sig den djupare innebörden. Mellström (2018) tipsar om att använda sig av ett enkelt språk så att dikten inte måste brytas av en vuxens förklaringar. Om boken ska högläsas av en vuxen är rytm och regelbundenhet viktigt för harmoni och läsglädje.

Mellström (2018) tipsar om olika övningar för att förbättra sina dikter; reducera adverb och adjektiv, stryka övertydligheter, skriva enkelt med fyra rader och med fyra ord på varje rad. Sandström (2017) har många matnyttiga tips i sin bok *Skriva Poesi*. Sammanfattningsvis uppmanar han till att tänka på ljud, rytm, rörelse, kontrast, bild och radslut i poesiskrivandet. Ett bra tips är att gå igenom sin dikt och söka efter synonymer. Man ska känna efter ljuden, klangerna, konsonanterna och vokalerna och alltså se om det finns andra ord som passar in bättre. Dikten har potentialen att förbättras om man använder ljuden och klangerna medvetet eftersom man då kan förstärka rytmen i en rad, förtäta stämningen och påverka känslan. Om man lyckas med att få ljuden och rytmen att gå ihop med diktens tema förstärks hela dikten.

Genom att ta hjälp av poesins etablerade trick är det lättare att förstå sin egen dikt och att analysera dess beståndsdelar. Man behöver inte ha koll på alla litteraturvetenskapliga termer, men man måste veta om ens dikt flyter eller inte. Sandström (2017) konstaterar dock att det inte är så här man skriver poesi utan att detta är för att öva sig i att skriva så att poesin ska komma mer och mer av sig själv och bli till ens egen. Redigeringsfasen är en viktig del i skrivandet, men i arbetet med att göra texten läsbar, tillgänglig, aktuell och omtyckt riskerar man att omvandla den till något tillrättat och fabricerat. För att lyckas skriva bra dikter handlar det om en kombination av att känna inspiration och att ha en sinnesnärvaro samt en bra arbetsmetodik och självkontroll.

Målgrupp

När man skriver för en målgrupp som man själv inte ingår i är det viktigt att ta hänsyn till att de som kommer att läsa förmodligen har en annan bakgrund, kunskap och referensram än vad man själv har. Man måste helt enkelt försöka se världen från målgruppens perspektiv. När det kommer till barn är det lättast att beskriva något konkret och praktiskt och som redan är en del av barns värld (Andersson et al., 2003).

Det handlar inte bara om att förstå barn, utan även att förstå ämnet man skriver om. Eftersom man måste kunna förklara saker och ting på ett begripligt sätt ställs det högre krav på ens förarbete (Andersson et al., 2003). Även barnboks författaren Sarah Sheppard, som själv skrivit många faktaböcker för barn, däribland böcker med fokus på naturkontakt (*Djuren i skogen – böckerna*), uttrycker i programserien *Babel* att när man skriver för barn är det viktigt att kunna allt inom ämnet eftersom annars vet man inte vad som är viktigt att berätta. Det är också viktigt att veta hur man ska berätta det och vad som är roligt att berätta (Babel, 2018).

Om det finns vissa saker som läsaren måste veta för att förstå texten och det är svårt för författaren att känna till den generella kunskapsnivån kring ämnet kan det vara klokt att infoga en faktaruta, karta eller illustration. Detta är oftast ett bättre alternativ till att vara övertydlig i text, då detta ofta kan uppfattas som konstlat eller krångligt. För att skapa bästa möjliga förutsättningar för inläring är det viktigt att barnen själva kommer på hur saker och ting i texten förhåller sig till

varandra, eftersom det är på detta sätt som man gör en kunskap till sin egen sanning. Det handlar alltså om att som författare inte säga saker rakt ut, utan att snarare gestalta dem (Andersson et al., 2003).

En viktig aspekt att ta hänsyn till när man skriver barnböcker, speciellt för barn som kanske inte kan läsa själva, är att även vuxna ska kunna uppskatta texten. Om den vuxna tycker om boken är sannolikheten större för att de läser med inlevelse, något som barn brukar uppskatta (Mellström, 2018). Om de vuxna uppskattar boken kanske även de kan ta till sig av bokens budskap om vikten av lekfull naturkontakt, något som är viktigt i detta sammanhang eftersom barn i staden ofta är beroende av sina föräldrar för att uppleva naturkontakt. Detta då de idag har sämre tillgång till lekområden i sina närområden (Stähle, 2005 & Chawla, 2015).

I boken *Att skriva för barn* beskrivs ett bra språk i en bok som: "Ett språk som läsaren förstår" (Andersson et al., 2003:180). Språket måste anpassas efter målgrupp, men det ska fortfarande vara en vuxen som skriver för barn, annars är det lätt att man förenklar allt för mycket eller försöker använda sig av barns talspråk, vilket oftast resulterar i att texten inte uppfattas som trovärdig (Andersson et al., 2003). Det sätt man skriver på anpassas efter vad man berättar. Enligt journalisten Marianne Westin, ansvarig utgivare av *Lilla Kuriren*, är det viktigt att inte presentera vedertagna sanningar utan endast förklara varför saker och ting händer (Andersson et al., 2003). Det är lätt hänt att man utgår från sina förutfattade meningar när man skriver

för barn. Detta leder ofta till att man begränsar sina uttryck och sitt språk med hopp om att det man skriver ska vara lättbegripligt. Resultatet blir dock ofta en livlös text. För att lyckas skriva en text som istället är full av liv och har ett rikt språk och som samtidigt är lättförståelig, är det viktigt att man är medveten om detta och istället försöker vara personlig och konkret i sitt skrivande (Andersson et al., 2003).

Design, titel och omslag

Det finns en del frågor att ta hänsyn till när man arbetar med layouten av en bok för att förstå hur den kan komma att påverka läsarens uppfattning av berättelsen. Hur ska man se till att bilderna inte endast blir dekorativa, utan att de förstärker upplevelsen av texten? Hur påverkar valet av bilden på omslaget läsarens förståelse för berättelsen? Hur kan man se till att berättelsen uppfattas som tidsenlig och verklighetstrogen och vilken inverkan har detta på läsarens helhetsuppfattning om boken (Nikolajeva, 2000)? I relation till vad denna barnbok ska handla om är det viktigt att tänka på hur bilderna kan förmedla lekfull naturkontakt för barn.

Det första barnet ser, är bokens omslag och därför måste titeln och bilden på ett kreativt och roligt sätt väcka intresse. Att bestämma titel på boken är en del av slutskedet eftersom den på något vis ska sammanfatta barnbokens helhet. Titeln har en stor inverkan på barn som oftast väljer bok just av att bara läsa titeln. Den kan exempelvis ge en idé om bokens handling eller huvudperson. Trots att man vill locka läsarna till boken är det dock essentiellt att inte avslöja allt för mycket av bokens

handling eller slutskede. Boken väcker intresse, men läsaren förlorar snabbt lusten att läsa om det redan innan läsning går att förutse vad som kommer att hända (Nikolajeva, 2000).

Inspirerande barnböcker som förmedlar lekfull naturkontakt

I boken *Touch a butterfly* (Sayre, 2013) ges fina exempel på hur man på ett roligt och inspirerande sätt kan hitta på olika lekar med barn som skapar lekfull naturkontakt. Fokus för boken är inte stadsmiljöer, men en hel del av dessa aktiviteter kan anpassas för stadsmiljö eftersom man exempelvis även kan titta och lyssna efter natur i staden samt vara naturfotograf och vattendetektiv. Jag har tagit mycket inspiration till utformningen av barnboken och nedan följer min första tolkning av de delar jag tagit med mig som sedan utvecklats vidare och skrivits om till vers där jag inte är lika instruerande men ändå uppmuntrar till aktivitet.

- Naturfotograf i staden - välj olika platser och ta före och efter foton av platser där man skapat någonting med naturen. Det kan också handla om att fotografera samma plats fast vid olika årstider.
- Lyssna efter natur i staden - välj olika platser i staden för att sitta ner och lyssna med stängda ögon. Man kan även spela in på mobilen för att kunna jämföra med en kompis som kanske suttit på en annan plats och lyssnat. Hör man samma ljud? Hör man det man vill höra, om inte vad är det man saknar och hur ska man kunna se till att man hör dessa ljud?

- Titta efter natur i staden - välj olika platser i staden för att sitta ner och titta på naturen. Vad ser man, vad vill man se och hur vad kan man göra för att exempelvis se humlor i staden? Genomför förändringen och kom tillbaka efter ett tag och se om det blivit någon skillnad.
- Vattendetektiver - detta är roligt att göra i grupp där man delar upp sig under en tidsbegränsad period för att leta rätt på vatten i staden. När alla är tillbaka och har rapporterat vad de har hittat kan de diskutera hur man skulle kunna se till att det finns mer vatten i staden.
- Promenad i vind - barnen går runt i staden med exempelvis små flaggor eller dylikt för att se var det blåser som mest. Varför blåser det så mycket på dessa platser och vad kan det ha för påverkan på grönskan i staden?
- Känna jorden - vad är det för typ av jord på olika platser i staden? Finns det maskar eller ej. Om inte, varför är det så och varför är maskar egentligen bra?
- Kompostering i staden - skapa sin egen kompost för familjen på balkongen eller på innergården för alla i huset att använda. Diskutera varför det är bra att ha sin egen kompost.

- Träden i staden - hur långt sträcker sig egentligen trädens rötter? Vad tror barnen, de kan jämföra och argumentera. När de vet hur stora rötterna blir kan de fundera över hur vissa träd egentligen mår i staden.
- Byte av naturkontakt - de flesta barn tycker om att samla på saker samt att byta och dela med sig av saker till sina vänner. Ett kreativt sätt att göra detta annat än med kulor, kort eller fotografier kan vara att använda sig av naturen. De kan utbyta kunskap, plantor, frön eller någonting de skapat själva, exempelvis ett bihotell.

Majas alfabet är skriven som poesi och alla händelser i dikterna hålls ihop av huvudpersonen Maja. Boken lockar ut till lekfull naturkontakt genom att exemplifiera bokstäverna i alfabetet med olika blommor, träd, frukter och bär. Barnen lär sig om naturen samtidigt som bilderna lockar ut till att vilja ta sig ut och upptäcka naturen i lustfyllda aktiviteter. Exempelvis genom att gunga i ens Ask som är minst hundra år, att plocka svamp i skogen eller jordgubbar till en tårta etc. (Andersson, 1984).

Prinsarnes blomsteralfabet (Adelborg, 1997) gavs ut som första upplaga redan år 1893 och har ett liknande upplägg som *Majas Alfabet*. Hela alfabetet går igenom med den svenska täppans och ängens blommor som inspiration. I den sistnämnda boken finns det inte någon huvudkaraktär som skapar bokens röda tråd, utan det är tematiken mellan text och bild som skapar sambandet. Båda böckerna är skrivna på dikt, men *Majas Alfabet* har en tydligare rytmik.

Hattstugan av Beskow (1930) är en klassisk bilderbokssaga skriven på vers med rim som barnen får hitta på själva. Med hjälp av bilderna hjälps barnen att förstå vilket det sista ordet är som ska in i meningen. Det är lite som att lägga pussel. *Hattstugan*, *Majas alfabet* och *Prinsarnes blomsteralfabet* är alla ABC-böcker och har förutom ett didaktiskt syfte även som ambition att vara underhållande (Nikolajeva, 2000). Alla dessa böcker utspelar sig utomhus och ger inspiration till vad naturen kan inbjuda till för äventyr.

Hunden Rund är en bokserie skriven för barn i åldern 0-3 år. Det finns ett flertal olika berättelser om hunden Rund där några av dem är skrivna som en rimsaga. Man får följa hunden Rund på olika äventyr ute i naturen där man samtidigt lär sig om dess olika komponenter. Det är själva berättelsen som utgör den röda tråden i dessa böcker (Henning & Nilsson, 2007, 2008).

Gropen av Adbåge (2018) är inte skriven på vers, men ger en inblick i hur man kan skriva med hänsyn till barnperspektivet och utemiljö. Denna bok är riktad till barn i åldern 3-6 år. Boken handlar om till mångt och mycket om barns lekfulla naturkontakt och om hur de vuxna i deras närhet ändrar barnens förutsättningar för att den ska få äga rum. De vuxna är helt oförstående för den "farliga" lek barnen vill utöva i gropen. De vill att barnen ska spela fotboll eller gunga. Barnen vill bara ha sin grop eftersom det är där de kan vara som mest kreativa och fantasifulla med det som naturen kan erbjuda. Barnen finner nya sätt att motarbeta de vuxnas tillkommande regler. När de vuxna säger att barnen inte får leka i gropen leker de istället på

kanten, när de vuxna fyller igen gropen upptäcker barnen en hög som de finner än roligare än både gropen och kanten. Språket är anpassat för barn med talspråk som "sej" istället för sig, "nåt" istället för något och "dom" istället för de. Författaren använder slang som "sticker" istället för springer, "kuddis" istället för kuddrummet, "mellis" istället för mellanmål. Boken har en huvudkaraktär, men hon fungerar mest som en berättarröst.

Barnboksförfattarens tips och råd

Den bok som jag vill skapa, med fokus på lekfull naturkontakt, går inte i linje med fokus för Andreas och Malins barnbok *Inga Ingenjör*. De hade som ambition att väcka intresse för naturvetenskap, uppfinnande och ingenjörsyrket. Det som vi dock har gemensamt är att vi alla har en ung målgrupp. Det är de yngre barnen som vi vill inspirera och förhoppningsvis influera till att ta till sig ett viktigt ämne som vuxna misslyckats med att förmedla till dem eller skapa förutsättningar för att de ska ha möjlighet att uppleva.

En av de viktigaste lärdomarna som Malin uttrycker under intervjun är att ha ett tydligt syfte och att vara konsekvent. Det är mycket som kommer att förändras under skapandeprocessen men ens syfte ska vara den stabila grunden. De hade sett en problematik i att barn inte har samma förutsättningar eller är medvetna om sina valmöjligheter inför framtiden eftersom informationen inte finns tillgänglig för alla barn. Ofta är det föräldrars intressen och utbildningsnivå som har en direkt påverkan på barnet.

Deras motto har från början varit att våga fråga och ett starkt tips är att inte vänta för länge med att få feedback, utan att istället göra det kontinuerligt och med olika grupper. I processen testade de berättelsen på olika människor för att utvärdera och förbättra tidigare utformning och förstå vilken typ av bok som skulle ta form. Genom att träffa dessa fokusgrupper i olika konstellationer (bestämda barngrupper, enskilda barn eller barn och föräldrar) på olika platser (bibliotek eller skolor) förstod de vad barnen kunde. De förde först och främst en diskussion kring barnens förståelse, om de tyckte att det var kul och vad de ville veta mer om. Det visade sig att allt det som de ville kommunicera var beskrivet på ett alldeles för komplicerat sätt. När det kommer till storlek på grupperna såg det väldigt olika ut och de anpassade dem efter ålder - ju äldre barn desto fler klarar de att vara.

Malin tipsar om att höra av sig till olika förlag i ett tidigt skede för att se om det finns ett intresse kring temat eftersom förlagen endast vill se seriösa uppslag som ger en god idé om boken. Om de bestämmer sig för att de vill skriva avtal kommer de ändå att ha en hel del synpunkter på utformningen. Att Malin och Andrea lyckats hitta ett förlag trots den hårda konkurrensen ger mig hopp. Sandström (2017) förklarar att det p.g.a. den svenska bokmarknaden och kulturpolitiken är "löjligt" svårt att bli utgiven på ett etablerat förlag. Även fast det finns andra vägar att gå, ger ett samarbete med ett förlag en god kvalitet i alla led: omslag, formgivning, marknadsföring med mera. Detta är för att det på förlagen arbetar yrkesmänniskor med utbildning och flera års erfarenhet. Att man har ett förlag som utgivare ger

också en kvalitetsstämpel för de som ska läsa och recensera boken.

Malin och Andrea har en god relation till barnboksredaktören och projektledaren på deras förlag och kan konstatera att deras hjälp varit mycket värdefull. Förlaget har fått dem att hitta fokus samt med andra praktiska delar. Trots denna vägledning känner hon att innehållet fortfarande är deras. Det är viktigt att avtalet man skriver på har bra villkor. Ett gott råd är att inte skriva på något avtal innan man kollat med författarförbundet om avtalet är rimligt (Sandström, 2017). För utförliga svar från intervjun, se bilaga 5.

Workshop 2

Efter att ha läst litteratur som gett inspiration för hur man kan förmedla barns lekfulla naturkontakt i staden, samt intervjuat en barnboksförfattare, träffade jag barnen för den andra och tredje workshopen.

I utformningen av uppslagen till barnboken inför workshop 2 var det en svår balansgång mellan att ta till mig det som barnen förmedlat kring egna erfarenheter i workshop 1 och att vilja locka ut till att uppleva staden på ett sätt där den lekfulla naturkontakten får ta en ännu större roll. Tanken var också att de förslag på uppslag som jag hade med mig till workshop 2 skulle bidra till ytterligare diskussioner kring vad lekfull naturkontakt kan innebära. Alltså blev inte alla uppslag en direkt översättning av vad barnen förmedlade under workshop

1 utan mer en blandning av input från mötet med dem, information från litteraturen samt egna erfarenheter och kunskaper som kommit till mig under landskapsarkitektutbildningen.

Med boken ville jag alltså inte endast beskriva hur barnens förutsättningar för lekfull naturkontakt ser ut idag, utan jag har även rent kreativt drivits av en utopisk tanke om boken ska kunna vara en del i att dessa förutsättningar förändras till det bättre. Boken riktar sig till barn och tanken är såklart inte att jag lägger ansvaret i deras händer, utan snarare på de vuxna som läser boken. Förhoppningen är att de får insikter kring vad lekfull naturkontakt kan innebära och hur man som vuxen kan bidra till att barnen faktiskt har möjlighet att uppleva detta.

I litteraturen nämns föräldrar som en viktig grundläggande förutsättning för att barn ska kunna uppleva rörelsefrihet och därmed ha chansen att utforska sitt närområde med allt vad det innebär från naturkontakt till sociala möten. Föräldrarna kan också påverka barnens utforskande av miljöerbjudanden genom att uppmuntra dem till detta. När jag träffar barnen under workshop 1 diskuterar vi föräldrars inflytande på hur de rör sig i staden och vad de uppmuntras till för aktiviteter i vardagen. och barnen menar på att deras föräldrar låter dem vara väldigt fria att bestämma själva var de leker med vem och vad. De flesta uttrycker också att föräldrarna vill att de ska vara ute mer och leka, precis som de gjorde när de var små. I utformningen av barnboken tänker jag på föräldrarna som en viktig del i att boken köps och läses. Boken måste alltså även tilltala vuxna och

budskapet måste vara tydligt för att det ska finnas en chans till att de tar till sig hur de kan bidra till att deras barn ska uppleva lekfull naturkontakt. Föräldrarna är inte med i texterna eller bilderna då jag ville framhäva fokus på barnen och vikten av deras självständighet i att uppleva lekfull naturkontakt i sin närmiljö.

Att inför workshop 2 få in de olika årstiderna i uppslagen var viktigt eftersom tiden ute samt vad de gör ute varierar mycket beroende av årstid. Under workshop 1 pratade vi en del om hur olika element de använder sig av varierar beroende av årstid. Exempelvis vatten som man kan åka båt på under sommaren men som under vintern fryser till is så att man kan åka skridskor. Vatten, vind och jord ville jag därför få in på olika sätt i uppslagen. Även den sociala aspekten kändes viktig att lyfta fram eftersom barnen framhåller den som en av de största skillnaderna i hur de leker och umgås ute jämfört med inne. Som en del av det sociala ville jag även uttrycka att naturen i sig kan vara fin att vara ute i och "umgås med" då den är full av liv och härligheter och därmed kan få en att känna sig mindre ensam.

Eftersom alla barnen under workshop 1 nämnde träd och ritade träd i relation till natur och naturkontakt samt att de även beskrev hur de lekte med träden – klättrade, byggde kojor och tillverkade låtsaspistoler med grenar, fick träden bli ett återkommande tema. Jag ville att barnen ska tänka till kring hur träden faktiskt mår i staden samt som jag ville lära dem någonting. Att berätta om trädens rotsystem kändes som en bra koppling till trädens välmående i staden. Jag kommer själv ihåg

när jag fick lära mig om utbredningen av trädens rötter (så sent som under utbildningen) och blev chockad över hur utbredda de faktiskt är.

När barnen funderar över naturen i staden och på landet och deras tillgång till den så är det först och främst närheten till en egen trädgård och till spontan lek som är den evidenta skillnaden. Denna insikt samt min efterforskning om naturpedagogik och kunskapen om att det förr i tiden var vanligt med skolträdgårdar, gör att jag vill skapa ett uppslag som handlar om just detta. Skolträdgårdar är alltså någonting som de flesta skolor idag inte har (barnen som jag träffade hade inte ens en egen skolgård), men om barnen får nys om detta kanske de börjar ifrågasätta varför man inte har det längre och så kanske det kan leda till att debatten tas upp?

Jag har nämnt trädens rotsystem och skolträdgårdar som två aspekter kopplade till vad jag hade som ambition att lära ut med boken. Jag vill även att barnen lära sig hur viktigt det är att vara medveten om sin omgivning. Genom roliga och nyanserade texter och bilder kan man förstå vad man själv kan göra för att bidra till naturens välmående och att det faktiskt kan vara förenat med en rolig aktivitet. Att bygga bihotell, att ha en

kompost, att odla är alla exempel på detta och de vävs in i verserna samt illustreras i bild. Även att uppmuntras till och att få upp ögonen för vad som finns runt omkring en är viktigt och detta gör jag genom att exempelvis berätta om flyttfåglarna i skyn, djurspår i snön samt vårblommorna som kommer upp ur marken.

Det är mycket av det som barnen sagt under workshop 1, som jag använt mig av i utformningen av de elva uppslagen inför workshop 2, som även i litteraturen nämns som viktiga delar för att barn ska uppleva naturkontakt. Att vistas i naturen på egen hand med vänner och skapa hemliga platser, exempelvis genom kojbygge är en sådan aspekt. Även naturens olika element och deras inverkan på hur barnen använder sina sinnen kommer också igen i litteraturen och går hand i hand med barnens beskrivningar. På nästa sida visas text och bild till de två uppslag som senare utvecklades vidare inför workshop 3. Figur 6 fokuserar på skolträdgårdar och figur 7 på kojbygge under vintern. De olika uppslagens koppling till de olika årstiderna grundade sig i vad jag upplevt att barnen uttryckt att de tycker om att göra samt egna reflektioner över vad de skulle kunna hitta på under vinter, vår, sommar och höst.

Uppslag 7 – Höst

När det springs ut för rast,
är det viktigt med kontrast.
Kanske det varit kul om det fanns en trädgård?
en bakgård med växter att se om och ge vård.

Det är kul att kompostera och fördelarna är flera,
du kan använda din balkong och innergård med mera.
Du kan skapa ditt egna kretslopp, om du bara är fast besluten,
se till att soporna blir till jord igen, så är cirkeln sluten.

Figur 6 - Uppslag 7, Höst

Uppslag 9 – Vinter

I stadens natur kan man leka och ha kul,
den finns i ur och skur och visst är det väl tur?
Den kan vara kroppens och knoppens medicin,
kanske mår du bra när du släpper loss fantasin?

Du kan med vänner leka och stoja,
kanske att ni i parken bygger en koja?
Det gör dig gott att vara ute varje dag,
men även varannan dag eller om det tar ett tag.

Figur 7 - Uppslag 9, Vinter

Barnens generella uppfattning om barnboken

När jag läste upp titeln; *Barnen i staden lekandes bland blombladen*, reagerade en tjej direkt på sättet den var skriven på: "Jag tänkte att det var typ första texten på en dikt". Samma flicka sa också att hon tycker att den är bra för hon får upp en massa bilder. När jag då konfirmerade detta och berättade att jag skrivit hela boken på dikt log alla barnen och någon gav ifrån sig ett ohhh. De har läst en del böcker skrivna på vers tidigare och de har alla en positiv inställning till dessa typer av böcker: "Jag tycker att det är väldigt bra att du skriver på rim eftersom förr i tiden var det väldigt många fler som skrev på rim och då lärde sig barnen att rimma och poesi, det är nästan ingen barnbok på det unga stadiet som är skriven så och därför tycker jag att den här boken skulle vara lite 'thinking outside the box'". Ytterligare en kommentar om titeln på boken var att den är lite för lång och att det bara är sommaren som representeras när det är blomblad som nämns: "Den var ganska bra men den är lite för lång och den nämner bara det första i boken, inte slutet, man skulle kunna skriva barnen i staden lekandes bland höstlöven".

Barnen hade positiva åsikter om uppslagen och det var tydligt att barnen tyckte om att texten är skriven på rim samt vad de fick upp för tankar och idéer när de läste: "Det känns lite som en fantasiberättelse som några barn som drömmer om en såhär en fin värld och den här berättelsen är väldigt fin och det känns lite som fantasi", "Jag tycker om kreativiteten och att den är skriven på rim". Det är viktigt att det finns en bra rytm i texten och att den flyter på bra. Detta är inget jag frågade rakt ut men efter att jag hade läst ett antal verser var det en flicka som gav mig en

komplimang som jag skulle säga återspeglar detta: "Jag tycker att den texten var väldigt bra men också om den här boken går snett och din chef eller något typ såhär 'you are fired', i sådana fall tänk på att bli sån här ljudboksperson för din röst passar väldigt bra till det". En pojke tyckte också om att vissa av verserna är skriva som frågor, som på uppslag fem när jag frågar vilken årstid de tycker om mest (se figur 8): "Jag tycker om att du har skrivit såhär så att man kan fråga sig själv", några av de andra barnen instämmer.

Uppslag 5 – Höst

Vilken årstid gillar du allra mest?

Tror du växter och djur också tycker den är bäst?

*När är du som oftast uppfinningsrik,
är det när staden är som mest färgrik?*

*Hur känner du när det är dags för höst,
som vissa flyttfåglar, ingen tröst?*

*När de förviner till varmare land känns det tyst ibland,
trädens sprakande färger finns då där som en värmande hand.*

Figur 8 – Uppslag 5, Höst

Barnen tyckte att det är viktigt att det som står i texten även stämmer överens med bilderna. Bilderna ska alltså inte endast förstärka och utveckla det som står i texten, utan de ska även skildra texten: "Jag tycker att det är viktigt att om det är en dikt så tycker jag att man ska ha bilder som är det som texten säger". En tjej tyckte att det är kul att läsa böcker med mycket bilder och lite mindre text: "Jag tycker att det är bra att de är så korta och att det här är en hel bok", en annan flicka instämmer och sa att: "Det är ganska bra med lite text och mycket bilder". En gemensam uppfattning var att det är kul att texten kommer in i bilden så att det inte är uppdelat: "Så man skriver på bilderna alltså, det är mycket roligare att läsa", "Det skulle vara bra om man har bilder och text på samma sida så att det inte bara blir bilder".

Vissa tyckte att några ord är för svåra: "Det kan vara svårt med rim när man använder sig av konstiga ord", "Om vi tycker att det är svårt kommer de mindre också tycka det". I texten till uppslag sju nämns både ordet kontrast och kompostera och det verkar vara svårt (se figur 6). Man vet vad en kompost är men själva verbet att kompostera är klurigt: "Alltså jag fattar ingenting, är det att man skriver på ett kontrakt?", "Jag trodde att det stod koltrast", "Kompost pratar man om när man går i sexårs, men jag vet inte i fall andra vet det", "Jag trodde det var såhär att skriva låtar, komposetera".

Jag tog till mig det barnen sagt om svåra ord och strök under flera ord som jag tänkte kunde vara svåra och frågade barnen i den andra gruppen specifikt om vad de tyckte om dessa. De tyckte själva att vissa av orden är svåra för dem och att vissa andra kan de förstå men när de satte sig in i vad yngre barn skulle tycka så uppfattades även fler ord som svåra: "Kanske vimmel inte är det enklaste ordet, det är nog lite svårt för de som är 4-5 år, men kanske att de som är lite äldre än så förstår" (se figur 9).

Uppslag 1 – Sommar

*Det är roligt med natur,
men i staden kan man fråga sig var och hur?
Den finns här trots annat som stör,
bara man tittar, lyssnar och rör.*

*Väl ute i stadens vimmel,
glöm inte att se upp mot din himmel.
Har du tänkt på hur naturen påverkar dina sinnen,
väcker kanske doften i näsan några minnen?*

Figur 9 – Uppslag 1, Sommar

En intressant diskussion fördes om balansen mellan svåra ord och att lära sig nya saker: "Man får ha en balans mellan att lära sig och för svårt". De menade att allt inte kan vara lätt heller, någon gång ska vara den första som man hör ett visst ord: "Om man aldrig läser ordet och tänker hmm vad är det här och sedan frågar sin fröken eller sin mamma eller pappa, hur ska man då lära sig vad det betyder, visst du kan lära dig att skriva vimmel i skolan men vad betyder det, man måste utmanas". Efter att pojken som tidigare sagt att han tyckte ordet vimmel var svårt, fick höra detta konstaterade han att: "Jag tycker att det inte bara ska vara jätte jätteenkla ord för att alltså man ska ändå lära sig av boken", de andra eleverna instämmer: "Kretslopp kanske är lite svårt men man ska väl ändå lära sig någonting av en bok, man kommer ändå i skolan att lära sig om vattnets kretslopp och då är det väl bra att lära sig vad kretslopp är innan?", "Uppenbarligen kommer inte de att läsa boken själva, så det gör inget".

Lekfull naturkontakt som röd tråd genom barnboken

På frågan om de tyckte att de olika uppslagen i boken hör ihop trots att det inte är en sammanhängande berättelse instämde de alla. Det verkade inte vara viktigt för barnen att det är en sagoberättelse med en tydlig handling utan att de rimmande verserna på något vis kompenserar för detta: "Alltså om det är rim så tycker inte jag att det ska vara en berättelse utan då ska det vara mer bara en text som är kul att läsa".

Jag förklarade att lekfull naturkontakt är det övergripande fokuset för boken och att årstiderna är tänkta att fungera som

den röda tråden som visar på att man kan vara ute och hitta på saker i naturen året om. Olika karaktärer, i form av barn och djur, ska återkomma i illustrationerna men det är ingen särskild person eller personer som gestaltas i text. Vissa tyckte att det i en sådan här bok inte spelar någon roll om karaktärerna återkommer eller inte: "Jag tycker att det vore kul att man gjorde det men det är inte nödvändigt", medan andra tyckte att detta lät som en fin idé och att det är bra att man ser de personer som kommer att vara med genom boken redan på omslaget: "Jag tänker att de som är på omslaget ska vara såhär med sen också, och andra personer men det brukar vara att det är en person som är med i hela boken men det kan också vara två personer men då blir det lite annorlunda". Ett annat barn påpekade att det är bra om det både är en flicka och en pojke som huvudkaraktärer så att alla kan relatera till bilderna: "Jag tycker att det ska vara såhär en tjej och en kille så att båda kan känna igen sig". En annan nämnde hudfärg: "Jag tycker att om man färglägger ansikten och sånt så tycker jag att det ska vara blandade hudfärger".

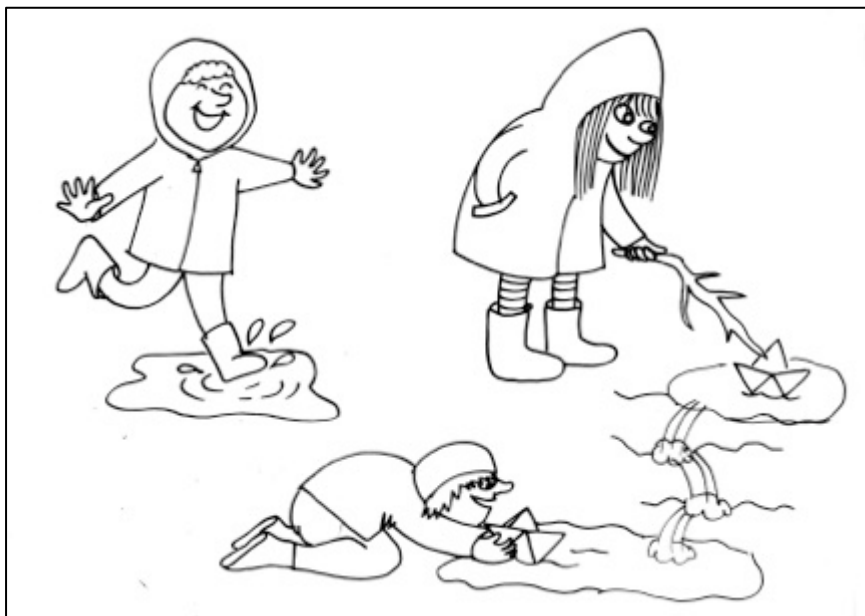
Några av barnen tyckte att man kan börja med en årstid och komma tillbaka till den i slutet: "Man kan säga att det finns två vinter på ett år eftersom januari, februari, vinter, december och så och då kan man börja med vinter så att det blir i ordning och sedan blir det vinter igen för att det är på slutet av året". En flicka tyckte att det vore fint med en sammanfattande text om årstiderna i slutet. En annan tyckte att det vore fint om man mellan varje årstid har som ett försättsblad med bara en bild som föreställer årstiden. En flicka tyckte att det blir för tydligt

om man skriver ut det och att man fattar det ändå: "Det blir lite kul om det inte står att nu är det vår för då blir det inte så kul, det framgår ju liksom i texten om man skriver att nu börjar blommorna blomma, då fattar man ju liksom att det är vår".

Bildernas förmåga att uttrycka lekfull naturkontakt

Barnen tyckte mest om de bilder där det händer mycket saker: "Jag tycker mest om den för det händer lite mer och alla gör olika saker där eftersom här är det såhär att alla tre hoppar i en vattenpöl", "Jag älskar den här jättemycket men jag önskar att det vore någon grej här och här", "Man vill kunna titta på bilderna länge utan att tröttna" (Se figur 10). Bilderna uppfattades som fina, verkliga och sanningsenliga, lärorik och roliga: "Det är väldigt trevligt när det är sanning, om man säger så, i bilderna, det är liksom inte såhär det här är kul, det här kul, det här är kul, det är väldigt skönt när man lär sig något bilderna men man kan fortfarande skratta åt det".

Uppslag 2 – Sommar

*Man har sina olika favoritplatser i staden,
ögonblick där som skapar en go känsla i magen.
Det kan vara med vänner man hänger,
kanske är ni i ett träd och klänger?*

*Det är något visst med sommaren när vattnet glittrar i solen,
fåglar, fiskar och andra djur lockas och sätter tonen.
Under högsommarregn när vattnet forsar ner,
bor du helt plötsligt i ett nöjeskvarter.*

Figur 10 – Uppslag 2, Sommar

En pojke skrattade när han såg att det är ett barn som på bilden till uppslag fem kramar ett träd (se figur 8) och att det ser ut som att en annan pussar på det: "Han är miljövänlig och han pussar på trädet". Samma pojke skrattade till när det i texten till uppslag åtta står att man kan skutta som en kanin (se figur 11). En flicka avbröt honom och sa: "Men sluta, det är bra att ha lite humor i texten".

Uppslag 8 – Vinter

*Utelek kan vara all sorts möjlig aktivitet,
den kan hålla på i all evighet.
På med kläderna för på vintern är det kallt,
men med snö och is kan man hitta på nästan allt.*

*När ute och leker se till att ha kul,
man kan se spår av djur vid jul.
Släpp loss fantasin och känn magin,
kanske skuttar du i snön som en kanin?*

Figur 11 – Uppslag 8, Vinter

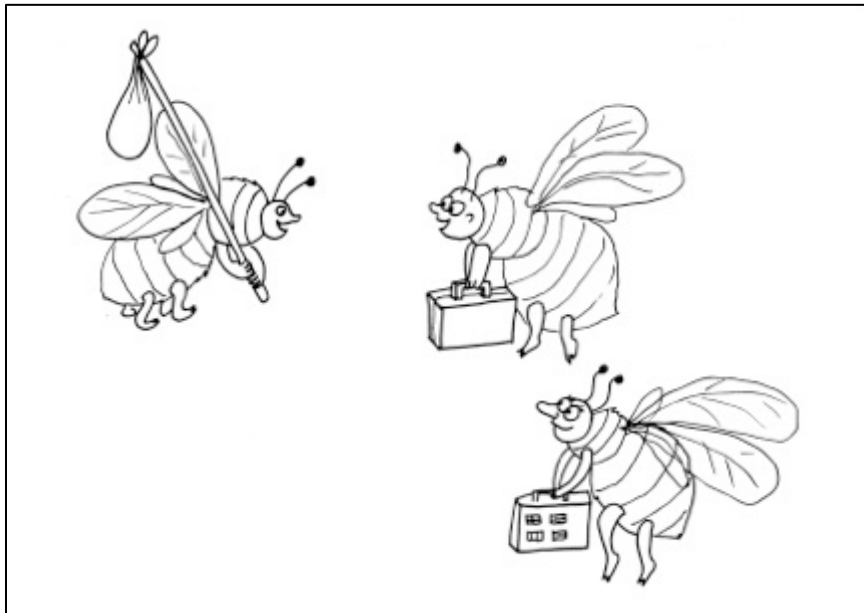
Barnen uppskattade fantasifullheten i bilderna, exempelvis har bilden till det första uppslaget moln där barnen ser olika djur i molnen (se figur 9): "Det bästa jag vet är när objekt som egentligen inte ska leva, som exempelvis en bok har ögon och är såhär hej allesammans", de andra barnen skrattade och höll med. Några var dock lite skeptiska mot att ett barn står i rabatten: "Alltså det känns lite konstigt att han står i rabatten, får man göra det?", "Tänk när barnen kollar på bilden gör så, det vore ju inte bra"(se figur 12). På bilden till uppslag tre om trädens rötter (se figur 13) har Embla ritat små fötter längst ut på rötterna, något som barnen uppskattade: "Ja men guuud vad smart", "ohh det är fötter på trädet, vad gulligt", "Jag tycker om att det ena trädet är glatt och det andra är jätteledset för att det är stenar där". När barnen tittade på bilderna tog de till sig texten bättre då de är utformade på ett roligt och pedagogiskt vis: "Men det är så synd om det, det har inga fötter och det har inte ens växt så mycket", "It proves the point".

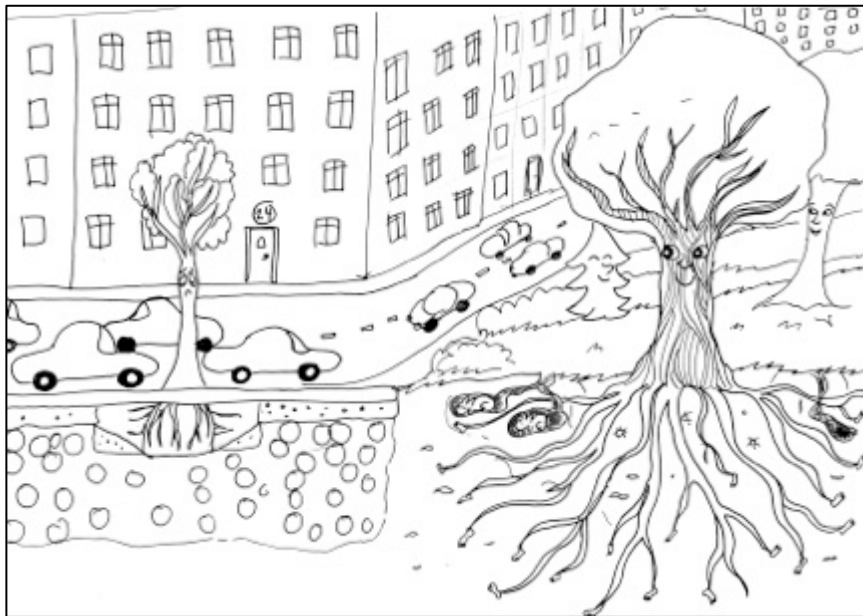
Uppslag 3- Sommar

*Titta, en humla som är aktiv,
och med din hjälp så kan det bli ännu mera djurliv!
Du behöver bara vara lite kreativ,
några hål i en bräda räddar små övervintrande humleliv.*

*I naturen har du möjlighet att skapa,
vid uppräknig skulle du börja gapa.
Med bark, löv, pinne och bräda,
kan både båt och bihotell framträda.*

Figur 12 – Uppslag 3, Sommar

Figur 13 – Uppslag 4, Sommar

Uppslag 4– Sommar

Har du någonsin tänkt på trädens rötter,
och hur de skiljer sig från människans fötter?
Lika långt som till trädets topp gräver de sig ner under
marken,
De flesta träd skulle därför må bäst av att bo i parken.

Vilket träd är bäst för lek,
tycker du som ekorren att det är en ek?
Den sitter och gnager på ekollon,
du kanske föredrar att mumsa på hallon?

Barn är väldigt perceptiva och tänker på saker vuxna kanske inte reflekterar över: "Det är roligt eftersom löv ser ofta ut som händer, på ett träd så här och en värmande hand och det är ett löv" (se figur 8). De kan också reagera väldigt starkt på saker i både text och bild, speciellt om de själva sedan tidigare har en åsikt eller uppfattning om något. I den tredje versen läste jag om hallon och då var det några av barnen som rynkade på näsan och inte riktigt förstod texten för att de själva aldrig skulle äta hallon: "Hallon och en kotte, jag tycker att det är fett konstigt och hallon är fett äckligt" (se figur 13).

Jag frågade om det finns någonting som de saknade på uppslagen. De tyckte att de är superfina men kunde komma på några förbättringspunkter: "Jag gillade när det var lite djur med för det blev lite mer som en verklig upplevelse", "I trädet skulle det kunna sitta ekorrar som äter nötter", "Mer fantasiansikten på träden och djur och mer fantasigrejer som kanske inte skulle hända i vanliga fall", "Några som sitter på en bänk och pratar", "Någonting jag tycker vore kul är om det stod någon karaktär vid

sidan som sa, vad tycker du om det här, typ såhär haren Harry eller något sånt som alltid följer med, helst ett djur och att djuret inte flyttar iväg när det blir typ vinter". På vinterbilden sa de specifikt att saknade en snögubbe och en skridskobana (se figur 11).

Vissa av bilderna tyckte de var roliga, som när någon har konstiga tår eller när man ser magen på en pojke som hänger i ett träd (se figur 10). De skrattade även åt att en flicka har uppstående näsa (se figur 12): "Titta på näsan, hon ser ut som en gris, säg inte det till din kompis men". En annan pojke konstaterade att näsorna inte alltid är illustrerade på samma vis och att detta är dåligt: "Det som jag tycker är dåligt med den här berättelsen, eller inte direkt dåligt men kolla två olika näsor, kolla här är det en som står upp och där gör den inte det". En annan flicka såg det som positivt: "Det är kul att det inte är helt perfekt liksom ". En annan pojke protesterade då han tyckte att det var bra att de är olika: "Nej det är jättebra, alla är ju olika!". Barnen från den andra gruppen tyckte alla att det är bra och roligt att det inte är perfekt då alla är olika: "Jag tycker om att det finns smala personer, att det finns halvsmala personer och så finns det lite rundare personer och det är för att alla är olika, så tänker jag".

Gällande färgläggning tyckte vissa barn att bilderna är finast svartvita medan andra var helt övertygade om att bilderna ska färgläggas: "Det blir roligare för barnen att kolla och läsa i boken om de är färglagda". En tjej sade att det var ett konstigt färgval på jackan då färgläggningen inte var verklighetstrogen (se figur

14): "Oj de var nästan finare svartvita, tycker jag", "Färgen är lite såhär, vem har blått hår och jag tror inte att någon har den där färgen på sin jacka". En annan tjej sa att om boken ska vara för barn i lågstadiet borde inte barnen på bilden ha dagisvästar. "Om boken är till de som går i lågstadiet tycker inte jag att de ska ha dagisvästar" (se figur 15). En flicka kom med idén att man kan färglägga vissa delar som man vill belysa extra mycket: "Jag har sett i en bok där man bara till exempel ritar löven eller bara ritar typ en tröja, då blir man mer uppmärksam på det som står i texten, såhär om man bara färglägger vissa saker, typ blomman och löven".

Figur 14

Figur 15

Vad barnen tyckte mest om gällande förmedling av lekfull naturkontakt

I slutet frågade jag vad de tyckte om allra mest med boken och då var det lite blandade svar med allt från rimmen, komposten, bilderna, naturen. En flicka tog med sig en speciell scen ur en av verserna: "Jag tyckte speciellt om det med minnena, alltså väcker doften några minnen, för det är såhär varje gång jag känner doften av brända mandlar kommer jag att tänka på en sak" (se figur 9) Det tyckte att det är bra att den riktar sig till barn som är mindre eftersom de nog inte skulle leka på det sättet ute längre, som att hoppa i vattenpölar i regnet (se figur 10) eller som en kanin i snön (se figur 11). De tyckte själva bäst om de bilder som de själva kände igen sig i: "Nej i mellanstadiet gör man inte det, alltså hoppar i pölar, det gör man i lågstadiet". De lärde sig saker och blev inspirerade av boken att gå ut och leka på det sätt som barnen i boken gör: "Naturen är viktig och man ska vara ute", "Jag skulle ba, 'let's go out and do stuff'".

Nedan visas resterande texter och bilder som visades upp under workshop 2 (se figur 16, 17 och 18)

Uppslag 6 – Höst

*Det är roligt att gå på upptäcktsfärd,
man kan finna en helt ny värld.
Att vara uppmärksam på naturens skönhet,
kan locka till närhet och minska ens ensamhet.*

*Gå ut och leta med dina vänner,
och se hur mycket natur ni igenkänner.
Kanske någon pekar på gräs, träd och tycker det är skönt,
medan du vill ha en hel park eller skog för att se grönt.*

Figur 16 – Uppslag 6, Höst

Uppslag 10 – Vår

*Värvind mot kind kan göra en påmind,
om platser i staden där det blåser upp till virvelvind.
De flesta växter får det svårt och ogillar vinden,
men en som klarar den bra är linden.*

*När ute och går kan man se en droppe,
det är vår när den är oppe.
Det är mycket som vaknar till,
vissa fåglar återvänder någon gång i april.*

Figur 17 – Uppslag 10, Vår

Uppslag 11 – Vår

*Du är en del av ett större sammanhang,
därför är det schysst att visa miljöengagemang.
Ju större ansvar du tar för natur, djur och mat,
desto mer bidrar du till ett hälsosamt klimat.*

*Naturen i staden gör att vi mår bra,
Därför är det fint att inte bara ta.
att du är medveten, bryr dig om och vet,
det är avgörande för vår planet.*

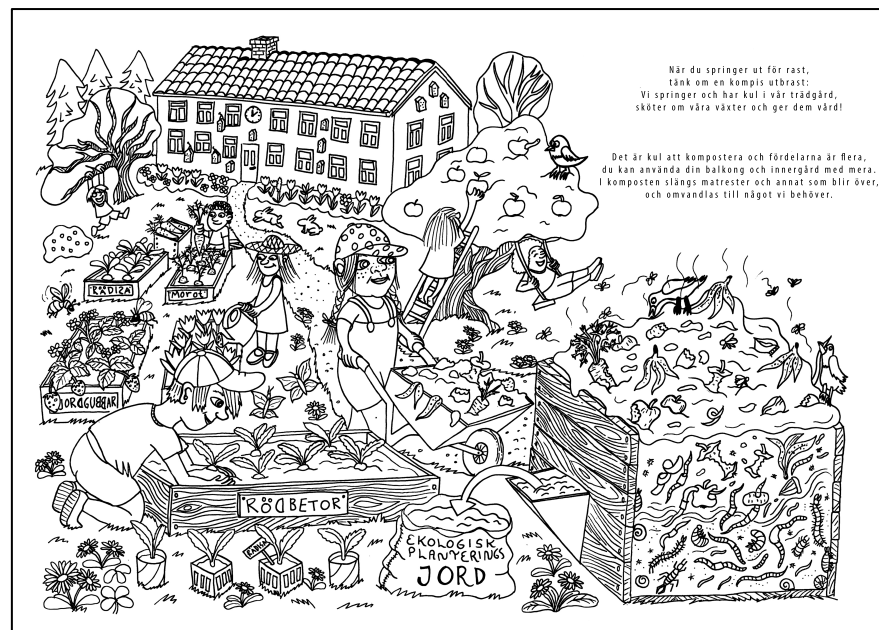

Figur 18 – Uppslag 11, Vår

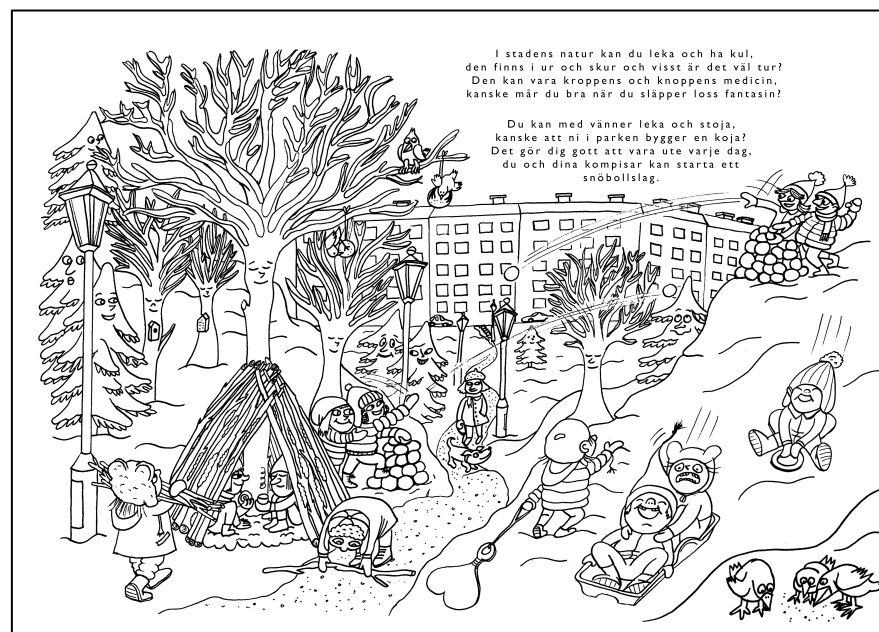
Workshop 3

Inför det tredje och sista mötet med barnen vidareutvecklade vi två av de uppslagen som barnen gett kommentarer på. Gällande texterna tog jag till mig att vissa ord var lite för svåra – kontrast, komposter och kretslopp. Jag skrev om verserna och tog bort kontrast och kretslopp. Kompost lät jag däremot vara kvar men lade till ordet kompostera i samma mening så att ordet sattes i en kontext. Till uppslag 9 skrev jag om den sista meningen så att det skulle bli mer fokus på den sociala leken genom att nämna att man kan starta ett snöbollslag med sina vänner. I den tidigare versionen var det lite väl tydligt fokus på budskapet att det är viktigt för barn att vara ute varje dag. Det blev bättre när det fick komma fram mellan raderna istället för att skriva det rakt ut.

Illustrationen till uppslag 6 var redan väl utvecklad till workshop 2 så där ändrade vi inte så mycket. Till uppslag 9 skedde det en hel del förändringar. Barnen uppskattade när det hände mycket saker på bilderna så uppslag 6 fungerade som en bra mall. De berättade vad de tyckte om att göra ute på vintern, vilket vi försökte återspegla så gott vi kunde i bilderna. De uppskattade även fantasifullheten med att naturen kom till liv, något som visas genom att träden visar olika ansiktsuttryck. Naturen blir som en del av leken eftersom den reagerar på det som händer runtom. Barnen ville också ha med djur på alla uppslag. Vi har använt oss av kråkor som ett återkommande inslag.

Figur 19 – Uppslag 6, Höst (jämför med figur 6).

Figur 20 – Uppslag 9, Vinter (jämför med figur 7).

Jag delade ut ett frågepapper samt de två uppslagen (se figur 19 och 20) som barnen tittade på två och två. Medan de svarade på frågorna pratade vi även öppet i helklass och diskuterade om det var något som de tyckte var oklart med frågorna eller om de undrade över något med uppslagen. Exempelvis tyckte dem att det var märkligt att vissa av bokstäverna hade skrivits bak och fram.

Uppslagens förmedling av lekfull naturkontakt

När barnen skulle beskriva uppslagen med tre ord, kom natur, stad och årstider igen. Även ord som beskriver att det händer mycket på uppslagen: levande, olikheter, innehållsrikt, händelserikt och kreativt. Många av barnen fastnade för komposten och beskrev den som kladdig och äcklig. Fantasi, lek, roligt och vänskap är andra ord som kom igen.

På frågan om de blir inspirerade av uppslagen konstaterade många bara att de blir det medan andra skrev vad de lockas till att göra, som att exempelvis gå ut och plantera. Några skrev att de vill ut och upptäcka naturen i staden medan någon annan specifikt skrev att man vill ut och leka men inte i staden. Ett annat barn konstaterade att man blir positiv till att vara ute och någon annan att man hade blivit det om man hade tyckt om att vara ute i naturen. En annan skrev att den hade tyckt att det varit roligt att göra det som barnen gör på bilden om man varit mindre.

Uppslagen gav en positiv känsla och de bidragande orsakerna till denna känsla beskrevs som: "Det ser roligt ut att plantera", "Alla

är glada", "Allt är så levande", "Det är mycket energi i bilderna då det är så mycket ritat", "Visar att man kan göra mycket i naturen och att det är kul i naturen", "Bilderna visar sanningen ur ett dramaperspektiv där alla verkar vara i en musikkomedi", "Det är kul med vintern", "Blir inspirerad att gå ut", "Ger en känsla av att vilja gå ut och leka", "Det ser roligt ut" och "Det är roligt att odla".

Alla barnen tyckte att texten och bilderna funkar bra ihop. Ett av barnen tyckte att det hade varit bra att skriva boken som en berättelse där både bild och text förmedlar budskapet. De flesta barnen kände igen sig i det som beskrivs i boken. Vissa specificerade att de brukar leka i snön, ha snöbollskrig, åka pulka eller att de gillar att vara i natur eller bygga kojor. En flicka skrev att hon brukar plantera växter och odla medan ett annat barn skrev att man inte känner igen sig i att plantera växter i skolan eller att se träd som lever. Ett annat barn som inte kände igen sig i att plantera på skolan konstaterade att det dock hade varit väldigt roligt.

Gällande karaktärerna beskrevs en övergripande positiv uppfattning. De trodde att yngre barn kommer att tycka om dem eftersom man blir glad av dem, de ser roliga ut, de har stora näsor, någon som ser skräckslagen ut. Majoriteten tyckte att de är bra som de är men att det vore bra om en eller två karaktärer följer med genom hela boken. Några tyckte också att det ska vara mer djur på uppslagen och att de ska följa läsaren genom boken eftersom det bidrar till att man får en känsla av att det är roligt att vara utomhus.

Balansgång mellan svårighetsgrad och lärande i förmedlandet av lekfull naturkontakt

I de två uppslag som barnen fick se hade jag ändrat lite i texterna efter deras feedback under workshop 2 då vissa ord uppfattades som lite svåra. Meningen med kontrast byttes ut och kompostera förtydligades genom att lägga till ordet kompost. Att hoppa runt som en kanin byttes ut mot att starta ett snöbollslag för att inte upprepa undermeningen med att det gör en gott att vara ute var dag. Det var en gemensam uppfattning om att de förstår allt och att det är bra rim men när de tänkte på de mindre barnen som boken riktar sig till skrev vissa att kompostera fortfarande nog är svårt att förstå. En person skrev också att i ur och skur kanske är ett för svårt uttryck.

De ansåg också att en sådan här typ av bok passar lite yngre barn på förskolan och lågstadiet. Vissa var specifika och skrev att den passar barn i tvåan eller trean. Någon skrev att det är bra att lära sig genom denna bok, både om naturen men också vissa ord som kunde vara lite svåra. Ett annat barn var av åsikten att det är viktigt att man skriver bokstäverna åt rätt håll på bilderna så att inte barnen lär sig att skriva på fel sätt. På frågan om de lärde sig något nytt skrev majoriteten att de gjorde det. Exempelvis skrev några av barnen att de lärt sig mer om kompost, att det finns något som heter rädisa samt hur de ser ut när de växer och en annan att den lärt sig att det kan vara bra med rim ibland.

Barnboksprocessen

Jag tar med mig en hel del från de tre olika workshoparna som jag kan använda mig av i utformningen av boken. Jag inser att årstiderna påverkar barnen och deras utomhusaktiviteter mycket. Vi har därför skapat en naturlig koppling mellan dikterna där karaktärerna samt årstidskildringarna bildar den röda tråden. Barn tenderar att uppskatta dikter om årstiderna (Mellström, 2018) och detta har Embla och jag alltså försökt inkorporera i boken. Tanken är att barnen ska bli inspirerade till att vara ute och upptäcka sin stad oberoende årstid. Detta uppmuntrande har nämligen potentialen att öka barns förmåga att uppfatta vilka miljöerbjudanden som finns i deras omgivning (Kyttä, 2004).

I mötet med barnen fick vi så positiv feedback på de uppslag vi visade upp att vi bestämde oss för att hålla fast vid den initiala idén att skriva boken på vers med rim i bilderboksformat. Rimintervaller markeras ofta med bokstäver och om man, som i denna bok, låter de två första raderna rimma samt rad tre och fyra etc., beskriver man dessa enligt rimflätningen AABB. Boken blir en form av diktsamling eftersom de olika verserna är fristående från de andra. Samtidigt är tanken att dikterna följer ett och samma tema som tillsammans förmedlar budskapet i boken. Det finns inga särskilda regler och därmed inga begränsningar för vad en diktsamling är eller hur den ska utformas på bästa eller mest korrekta vis. Man bestämmer själv hur lång, hur många dikter, om dikterna ska ha titlar och om

dikterna ska falla inom ett tydligt och sammanhängande tema eller inte (Sandström, 2017).

Vi bestämde oss för att skriva en kompletterande bilderbok då vi vill att texten och bilderna tillsammans skapar ett sammanhängande, pedagogiskt och betydelsefullt innehåll. I och med detta samspel skapas ytterligare en dimension (Andersson et al., 2003). Som barnboksförfattaren Sarah Sheppard förklarar är vissa saker mycket svåra att beskriva i just text (Babel, 2018). Anledningen till att använda sig av illustrationer istället för foton är för att skapa en mer lekfull känsla snarare än att skildra verkligheten. Illustrationer kan också vara lättare och tydligare än foto eftersom olika händelser kan skildras på ett enklare sätt (Andersson et al., 2003). Text och bild kommer alltså att kompensera varandras otillräckligheter. De är helt enkelt beroende av varandra för att boken ska vara förståelig och lyckas föra fram sitt budskap (Nikolajeva, 2000).

Vi kommer att fokusera på att förtydliga vissa situationer samt att exemplifiera specifika delar ur texterna med hjälp av bild. En berättelse måste fånga barns uppmärksamhet genom att vara intressant och i sitt budskap innehålla det som vi vill förmedla med boken. Boken får inte vara allt för utelämnande i sitt händelseförlopp. Det är viktigt att lämna en del åt fantasin för reflektioner och slutsatser. Särskilt intressanta situationer i en berättelse och gestaltningar av dessa har förmågan att ge upphov till lek (Andersson et al., 2003). Barnboken ska visa på den potentiella lekfulla naturkontakt som existerar i staden och informera barnen om detta på ett vis som gör att de, när de

befinner sig i sitt urbana landskap, uppfattar sin omgivande natur och hur de aktivt kan använda den i sin lek. I boken kommer jag ta fasta på den sociala aspekten av att vara utomhus och ge exempel på umgänge med vänner, men även på hur man kan se naturen som en vän som man kan vara med och använda sig av för att ha roligt på egen hand.

Vi har bestämt oss för en layout där illustrationen fyller ett helt uppslag som en sammanhängande bild och texten placeras på varierande sida, beroende på var den bäst passar in i bilden. Vi väljer bort vita kanter runt illustrationerna då vi istället för att skapa distans snarare vill bjuda in läsaren till bilden och handlingen. Vi vill också att designen känns organisk och levande snarare än strikt och tråkig. När man väljer att fylla en helsida med en färgbild blir den illustrationen mycket mer dominant än att endast använda en del av uppslaget för illustration och resterande del bestående av en vit sida med text. För att jämna ut balansen mellan bild och text kan man placera texten på högersidan eftersom den texten då ges större prioritet än om den placerats på vänstersidan. Specifikt för bilderboken är illustrationernas uppgift att locka läsaren vidare i sitt bläddrande, ett trick är att peka mot nästa uppslag med hjälp av en verbal eller visuell detalj i den nedre högerkanten (Nikolajeva, 2000). En potentiell titel för boken är: *Lek bland blommor, bin, buskar och blad - i barnens stad*.

Det finns ett fåtal barnböcker ute på den svenska marknaden som, till viss del, har liknande ämne som min och Emblas kommande barnbok. Dessa böcker är skrivna för att barn ska få

upp ögonen för naturen och att utbilda barn om dess beståndsdelar. De förklarar hur jorden fungerar och hur man som barn kan göra skillnad genom att leva på ett klimatsmart och hänsynsfullt sätt. Det som gör att vår barnbok skiljer sig från det som redan är utgivet är att boken på ett nyanserat sätt informerar om naturen och leken med fokus på det urbana landskapet. De böcker som jag jämför med är skrivna som faktaböcker, medans detta ska bli en bilderbok skriven på vers som vill förmedla att staden är så mycket mer än bara höghus och betong. Staden är även full av djur och natur som är kul som är viktiga för allas hälsa och välmående.

På nästa sida visas de två färdiga uppslagen samt texter till alla de kommande uppslag där Embla och jag även ska komma överens om hur de kompletterande illustrationerna ska ta form.

Uppslag 9 – Vinter

I stadens natur kan du leka i ur och skur,
och visst är det väl tur?
Den kan vara kroppens och knoppens medicin,
kanske mår du bra när du släpper loss fantasin?

Du kan med vänner leka och stoja,
kanske ni i parken bygger en koja?
Det gör dig gott att vara ute varje dag,
du och dina kompisar kan starta ett snöbollslag.

Figur 22 – Uppslag 9, Vinter (jämför med figur 18).

Uppslag 6 – Höst

När du springer ut för rast,
tänk om en kompis utbrast:
Vi springer och har kul i vår trädgård,
sköter om våra växter och ger dem vård!

Det är kul att kompostera och fördelarna är flera,
du kan använda din balkong och innergård med mera.
I komposten slängs matrester och annat som blir över,
och omvandlas till något vi faktiskt behöver.

Figur 21 – Uppslag 6, Höst (jämför med figur 17).

Uppslag 1 – Sommar

Man har sina olika favoritplatser i staden,
stunder där skapar en go känsla i magen.
Det kan vara med vänner du hänger,
kanske är ni i ett träd och klänger?

Sommar, och sol som glittrar i vatten,
hör du fiskmåsnarnas skrän och barnaskratten?
Under högsommarregn när vattnet forsar ner,
bor du helt plötsligt i ett nöjeskvarter.

Uppslag 2 – Sommar

Har du någonsin tänkt på trädens rötter,
och hur de skiljer sig från människans fötter?
Lika långt som till trädets topp gräver de sig under marken,
de flesta träd skulle därför må bäst av att bo i parken.

Vilket träd är bäst för lek,
tycker du som ekorren att det är en ek?
Den sitter och gnager på nötter,
medan du räknar kråkfötter.

Uppslag 3 – Sommar

Om du gillar odling,
är det viktigt att tänka på blomning.
Kryddväxter till sommar och lökar till vår,
även höstens kärleksört är det bra om du sår.

Välj växter som bidrar med pollen och nektar,
blommor som lockar till sig fjärilar som fläktar.
Lavendeln tycker även humlor om,
svajandes viskar den till insekterna kom.

Uppslag 4 – Höst

Vilken årstid gillar du allra mest?
Tror du växter och djur också tycker den är bäst?
När är du som oftast uppfinningsrik,
är det när staden är som mest färgrik?

Hur känner du när det är dags för höst,
som vissa flyttfåglar, ingen tröst?
Känns det tyst när de förvinner till varmare land,
finns trädens sprakande färger där som en värmande hand.

Uppslag 5 – Höst

Det är spännande att gå på upptäcktsfärd,
du kan finna en helt ny värld.
Att vara uppmärksam på naturens skönhet,
kan locka till närhet och minska ens ensamhet.

Gå ut och leta med dina vänner,
och se hur mycket natur ni igenkänner.
Kanske någon pekar på gräs eller träd och tycker det är skönt,
medan du vill ha en hel park eller skog för att se grönt.

Uppslag 6 – Höst

När du springer ut för rast,
tänk om en kompis utbrast:
Vi springer och har kul i vår trädgård,
sköter om våra växter och ger dem vård!

Det är kul att kompostera och fördelarna är flera,
du kan använda din balkong och innergård med mera.
I komposten slängs matrester och annat som blir över,
och omvandlas till något vi faktiskt behöver.

Uppslag 7 – Vinter

Det är roligt att leka i natur,
men i staden kan man fråga sig var och hur?
Naturen finns här trots annat som stör,
bara man tittar, lyssnar och rör.

Väl ute i stadens vimmel,
glöm inte att se upp mot din himmel.
Har du tänkt på hur naturen påverkar dina sinnen,
väcker doften i näsan några minnen?

Uppslag 8 – Vinter

Utelek kan vara all sorts möjlig aktivitet,
den kan hålla på i all evighet.
På med kläderna under vintern när det är kallt,
för med snö och is kan du hitta på nästan allt.

När du är ute och leker se till att ha kul,
du kan se spår av djur vid jul.
Släpp loss fantasin och känn magin,
kanske skuttar du i snön som en kanin?

Uppslag 9 – Vinter

I stadens natur kan du leka i ur och skur,
och visst är det väl tur?
Den kan vara kroppens och knoppens medicin,
kanske mår du bra när du släpper loss fantasin?

Du kan med vänner leka och stoja,
kanske ni i parken bygger en koja?
Det gör dig gott att vara ute varje dag,
du och dina kompisar kan starta ett snöbollslag.

Uppslag 10 – Vår

Vårvind mot kind kan göra en påmind,
om platser i staden där det blåser upp till virvelvind.
De flesta växter får det svårt och ogillar vinden,
men ett träd som klarar den bra är linden.

Hurra, du kan se krokus, vintergäck och snödroppe,
då vet du att det nu är vår när de är oppe!
Det är mycket som vaknar till,
och vissa fåglar återvänder någon gång i april.

Uppslag 11 – Vår

Titta, en humla som är aktiv,
och med din hjälp kan det bli ännu mera djurliv!
Du behöver bara vara lite kreativ,
några hål i en bräda räddar små humleliv.

I naturen har du möjlighet att skapa,
vid uppräkning skulle du börja gapa.
Med bark, löv, pinne och bräda,
kan både båt och bihotell framträda.

Uppslag 12 – Vår

Ju större ansvar du tar för natur, djur och mat,
desto mer bidrar du till ett hälsosamt klimat.
Allt du ger får du tillbaka,
något du sått kan bli till en kaka.

Naturen i staden gör att vi mår bra,
Därför är det fint att inte bara ta.
att du är medveten, bryr dig om och vet,
det är avgörande för vår planet.

Diskussion och slutsatser

Jag anser att arbetets metodval och resultat lett till att jag kunnat uppfylla det initiala syftet att få djupare förståelse för barns perspektiv gällande deras förutsättningar för lekfull naturkontakt i staden och använda denna kunskap till att förmedla detta i ett format anpassat för barn.

Barnens perspektiv på lekfull naturkontakt

Barnen jag träffade hade större rörelsefrihet än vad jag trodde efter att ha läst litteraturen. De uppfattade det som att de kan röra sig fritt i sitt närområde och deras beskrivningar hör snarare ihop med Kyttäs (2003) konstaterande. Hon menar att trots en påvisad begränsning av barns rörelsefrihet världen över har barn i de nordiska länderna har en relativt stor rörelsefrihet. Att barnen jag träffar är i 10-årsåldern skulle kunna vara ytterligare en förklaring till att deras rörelsefrihet och utforskaranda ökat. Enligt Sandberg (2012) brukar de nämligen vanligtvis göra detta vid denna tidpunkt.

Eftersom barn är beroende av sina föräldrars samtycke till att röra sig i staden, som i sin tur hör ihop med stadens storlek och densitet, tenderar nämligen barns rörelsefrihet att begränsas i just staden. Under samtal med barnen uppfattar jag det dock som att de känner sig fria att leka var de vill och snarare att de uppmuntras än begränsas av sina föräldrar. Det ter sig som att barnens rutin att ta sig till skolan själva gör att föräldrarna ser

att de klarar att ta sig till och från platser på egen hand. Rörelsefrihet hör i sin tur ihop med barns möjlighet att använda sina miljöerbjudanden (Kyttä, 2004) och därmed skapa lekfull naturkontakt. Trots att dessa barn verkar ha god rörelsefrihet och känna en närhet till naturen anser jag som Sandberg (2012) att det är viktigt att tillgängliggöra naturen genom att ta hänsyn till just rörelsefrihet och miljöerbjudanden i stadplanerandet.

Det är dock skillnad mellan rörelsefrihet som tyder på att barn kan transportera sig på ett självständigt sätt och att de känner sig fria att ta sig dit de vill, och barns uppfattning om vad man har för möjligheter till lek. Barn har mycket olika lekar för sig där de använder sig av naturen, så som burken, kurragömma och när de bygger kojor. Barnen jag träffade gav dock påträffande ofta och enkelt exempel på när de är ute och gör någon sport men beskriver inte spontant direkt naturkontakt när de faktiskt använder sig av naturen i leken.

Jag anser att det är viktigt att ge ytterligare exempel och inspirera till att utföra vissa utelekar även i staden. Även att utmana barnens uppfattningar för vad som är okej att göra och inte tror jag kan vara givande. De barn jag träffar uttrycker nämligen en försiktighet och en medvetenhet kring vad man får och inte får göra. Exempelvis uttrycker några av barnen en oro för att det i ett av uppslagen är ett barn som står i rabatten. De förklarar att man inte får göra så att det är viktigt att man inte lär ut saker som man inte bör göra. Barnen förklarar även att hur mycket de är ute till stor del styrs av årstid och väder.

Barnens lekfulla naturkontakt i staden påverkas alltså starkt av årstiderna. Årstidsväxlingarna verkar vara den del av den kroppsligt sinnliga naturkontakten (Sandberg, 2012) som har störst påverkan på hur barnen upplever naturen. Årstiderna har nämligen en inverkan på deras möjlighet att nyttja sin närmiljö till lek. Jag trodde att barnen, om än på olika sätt, oavsett årstid skulle uppfatta naturen och leken som bestående. Till viss mån gör de det eftersom de beskriver varierande lekar beroende av årstid, men just vintern verkar vara problematisk. Vintern målas upp som årstiden som förvandlar staden till en grå och lerig plats där naturen "dör" och där man helst vill vara inne för att det är så kallt.

Det ter sig som att natur uppfattas på olika sätt beroende på om den upplevs i det urbana landskapet eller på landsbygden. Barnen jag intervjuade uttryckte en gemensam uppfattning om att grönt och träd är vad som utgör natur. Det är dock en blandad uppfattning om huruvida träd i staden bidrar till att skapa känslan av att befinna sig i en naturlig miljö. Vissa av barnen jag träffade ansåg att naturen i staden är artificiell då den är alldeles för ordnad och att träd formade som alléer inte är natur. Träd som tillsammans bildar en skog är däremot natur.

När barnen refererar till sina grönområden nära sitt hem samt till naturen på sina landställen går detta i linje med den hemmastadda naturkontakten som Sandberg (2012) beskriver som närnaturen associerad med hem och hemkänsla samt uppväxtmiljö och platsförankring. När barnen pratar om dessa

områden är de glada och uppspelta. Det verkar alltså som att de har fina minnen kring dessa platser.

Leken utomhus uppfattas av barnen som mer social än inomhus. När man är ute och leker eller medverkar i någon av sina fritidsaktiviteter är det alltid med vänner. När man är inomhus spelar man tv-spel, kollar på mobilen eller läser läxor. Den händelsespecifika naturkontakten som omfattar möten med människor och djur i naturmiljöer (Sandberg, 2012) uppfattas alltså som en källa till sociala möten.

Alla barnen har en stark uppfattning om att man mår bra av att vara i naturen och att det är viktigt. De visar också en medvetenhet om att staden har utvecklats på ett sätt som inte är bra för varken naturen eller människorna i staden. Detta stämmer överens med Louvs (2008) uppfattning om att barn idag är väl medvetna om de miljömässiga påfrestningar som människan bidrar till samt Roe (2006) som menar att barn är väl medvetna om sin närmiljö. Louv (2008) menar också att trots barns medvetenhet så har de generellt sett inte en stark egen relation till naturen Louvs (2008), något som skulle kunna förklaras med att de inte vistas lika mycket i den som tidigare.

Barnen tycker själva att de är ute och leker mycket, men är medvetna om att deras föräldrar tycker att de borde vara ute mer. Detta går i linje med den oro som Sandberg (2012) beskriver att föräldrar idag känner för barns minskade utomhuslek samt den generella uppfattningen om att barn

världen över spenderar mindre tid utomhus och att deras naturkontakt har minskat drastiskt (Moore, 2014).

Förutsättningar för lekfull naturkontakt

Oavsett barnens uppfattning gällande användning av naturen när man leker i staden och på landet samt hur spontaniteten skiljer sig åt beroende av plats, kan jag konstatera att staden som barnen upplever och beskriver inte är en optimal miljö för barn sett ur ett natur- och lekperspektiv. Alla barnen instämmer i att de velat ha mer natur och grönt i staden. De vill ha fler träd att klättra i och en mer naturlig miljö där inte alla träd och blommor är fint planerade i alléer eller perfekta rabatter. Detta konstaterande kan kopplas till Roe (2006) som menar att de platser som barn finner speciella är just otuktade, hemliga, egna och med potentialen för att de ska kunna utöva olika aktiviteter, exempelvis klättring. Barn har ett starkt kreativt tänkande kring sin närmiljö (Roe, 2006), men detta förminskar inte vikten av de vuxnas ansvar att skapa miljöer med de rätta förutsättningarna för barn ska kunna vara spontana och använda sin fantasi.

Det finns en allmän medvetenhet och kunskap kring barns situation i staden och ett engagemang och en vilja att förändra den till det bättre. Trots detta har stadsutvecklingen under senare år inte varit till fördel för barnens naturkontakt och lek. Nordström (2019) konstaterar till och med att man i dagens samhälle tar allt mindre hänsyn till att anpassa miljöer efter barns behov. Detta kan dels förklaras med exploateringen av mark som leder till minskad tillgång på natur och utrymmen

som skolgårdar och parker. Har det gått så långt att dagens barn, som barn förr i tiden, återigen ofrivilligt tilldelats ett eget ansvar för sin lek och att de själva är tvungna att skapa mening åt gatans tillvaro? (Forsell, 2012).

Det är fortfarande viktigt att staden utvecklas på ett sätt som möjliggör att barn kan utforska den och röra sig fritt. De måste även kunna använda sina miljöerbjudanden till något, eftersom det är bara då staden kan skapa mening och som de kan forma ett band till sin närmiljö. Jag anser att det är vuxnas ansvar se till att skapa de rätta förutsättningarna för barn att kunna leka fritt i staden. Barn behöver först och främst tillgång till platser som de hittar själva och kan göra till sina egna (Rasmussen, 2004, Bartlett, 2002, Dahl et al, 2017).

Likt de tankar som väcks under tidigt 1900-tal uppfattar jag också staden idag som en specifik livsmiljö som främjar människans egenskaper och kunskaper (Forsell, 2012). Jag anser att stadens utformning lägger en viktig grund för barn i staden och för att vissa egenskaper och kunskaper ska frodas hos dem. Jag ser också gatans potential i att lära barn nya saker.

Arkitekturpedagogiken handlar om att på ett lättillgängligt sätt förmedla kunskap om den fysiska miljön (De Laval, 2015). Denna kunskap fungerar som ett verktyg för att kunna upptäcka, tolka och påverka sin närmiljö (Kultur i väst, 2019). Ambitionen med barnboken faller under både under de arkitektur- och naturpedagogiska ramarna eftersom förhoppningen är att den

ska fungera som ett verktyg för barnen att få upp ögonen för just naturen och leken i det urbana landskapet.

Kommunikation för att ta till sig barns perspektiv och för att lyckas förmedla lekfull naturkontakt

Genom att kommunicera med barn kan man få en bra inblick i deras relation till staden, naturen och leken. Trots att jag lärt mig mycket genom litteraturstudierna samt författarintervjun är det barnen som medverkade i workshoparna som har varit min största inspirationskälla. Även fast staden på många sätt är bristfällig för barns möjlighet till naturkontakt och lek, visar det sig att det ändå finns barn som upplever en rörelsefrihet och att de, trots minskad spontanitet i jämförelse med hur de beskriver lekfull naturkontakt på landet, kan leka som de vill och har nära till natur.

Innan jag träffade barnen började jag lite smått med att utforma verser och i efterhand insåg jag att det var min undermedvetna uppfattning av barns syn på natur och lek i det urbana landskapet som styrte mig. I och med att jag träffat barnen insåg jag dock att det förekommer mer meningsskiljaktigheter än vad jag trott kring många av de saker vi pratade om. Exempelvis gällande hur mycket de är ute, vad lekfull naturkontakt faktiskt innebär, vad de tycker om att göra utomhus samt hur självständiga de är när de rör sig i staden. Trots att vissa av mina föreställningar stämde överens med det som barnen uttryckte – som att naturen är bra och att de vill ha mer natur i staden, visade sig dock att för att mitt budskap skulle gå fram var jag

tvungen att tänka om och ta hänsyn till att alla barn är unika och har sina egna uppfattningar om saker och ting.

Jag fick alltså själv uppleva varför det är viktigt att ta hänsyn till barns perspektiv och att involvera dem. Ämnet naturkontakt och lek är två ämnen som kan vara svåra att prata om (Sandberg, 2012) vilket motiverade mig ytterligare att faktiskt försöka ge mig an utmaningen. Nya sätt för hur denna kommunikation ska ta form samt var den ska äga rum behöver prövas och detta arbete är ett exempel på detta.

Enligt mig är god kommunikation en förutsättning för att öka barns naturkontakt i staden. Det är i dialogen och kunskapsutbytet som potentialen finns att öka förståelsen i båda riktningar, alltså mellan vuxna och barn. Att barn förklarar hur de uppfattar sin stad och hur de tycker om att leka utomhus och för vuxna att ta till sig detta men även att vidga barns uppfattning om vad som är möjligt att utforska i staden och på vilket sätt man kan göra det.

Barn har mycket tankar och idéer om sin stad och de ser potentiella förbättringspunkter för att kunna uppleva mer natur och lek i staden. Genom att ta hänsyn till och tolka barnens perspektiv på ett nyanserat sätt har jag uppfyllt målet med att skapa ett utkast på vad som förhoppningsvis kommer att bli en publicerad barnbok som uppmuntrar barn till att utforska, leka och lära känna sin urbana miljö. Det är viktigt att barnen kan känna igen sig i boken men även att deras föreställningar kring lekfull naturkontakt utmanas.

Genom barnboken får barnen tillgång till några av de nödvändiga verktyg för att förstå hur de kan finna nya sätt att utforska sitt urbana landskap och göra det meningsfullt. Även vuxna får genom barnboken upp ögonen för vad lekfull naturkontakt kan innebära. Förhoppningen är att de därmed ska blir bättre på att ge barnen tid, utrymme och frihet att kunna erfara detta och att förutsättningarna därmed förbättras för att den ska äga rum.

Som Kyttä (2004) konstaterar tenderar barns förmåga att uppfatta vilka miljöerbjudanden som finns i sin omgivning, att vara kopplat till vad de aktivt blivit uppmuntrade till att upptäcka. Denna uppfattning kan exempelvis läras ut via föräldrar, pedagoger, böcker, bilder, berättelser och egna erfarenheter. Ambitionen med boken är att den ska erbjuda både bilder och små korta berättelser som lockar barnen att spendera mer tid ute så att chanserna ökar för att de erhåller nya erfarenheter genom ett utforskande och lärande av utomhusmiljön.

Metoddiskussion

Litteraturstudie

Genom litteraturstudien har jag skapat mig en grundläggande kunskap kring vad som är viktigt för att barn ska uppleva lekfull naturkontakt i sitt urbana landskap och detta försöker jag översätta till vers i barnboken. Bland annat nämner jag vikten av barns rörelsefrihet och att ha möjlighet att vistas i naturliga miljöer och leka fritt med vänner och skapa hemliga platser (Sandberg, 2012). Jag försöker även uppmana till att använda

sinnena och att väva in de fyra elementen och årstiderna eftersom detta är grundläggande i en stimulerande och bra utemiljö (Norén-Björn, 2016b). De olika verserna varierar i vad de lockar barn till. Vissa verser handlar om att få barn att tänka efter och reflektera medan andra skrivs med förhoppningen om att barn ska vilja ta sig ut och prova på att upptäcka eller skapa något i verkligheten.

Författarintervju

Författarintervjun fungerade mycket bra och mitt initiala syfte med intervjun – att få tips och feedback utefter hennes erfarenheter visade sig bli än mer avgörande för mitt arbete än vad jag kunnat förutspå. Det var mycket givande att ta inspiration av Andreas och Malins arbete med boken *Inga Ingenjör* eftersom de, precis som jag och Embla, inte heller hade någon erfarenhet av hur man skriver en barnbok. Hennes tips om att läsa hennes uppsats hjälpte mig mycket med utformningarna av workshoparna samt att ta inspiration av den litteratur som hon refererat till i sitt arbete. När jag fick förklarat för mig hur de resonerat kring val av genre kändes det självklart att Embla och jag skulle utforma en kompletterande bilderbok vi också.

Att jag valde att intervjua just Malin var alltså på grund av hennes och Andreas liknande bakgrund och situation vid skapandet av deras barnbok. Det hade varit intressant att även intervjua en mer etablerad författare eftersom erfarenheterna säkerligen är större ju mer man skrivit och givit ut. Under arbetets initiala fas var jag öppen för att ta kontakt med flera

barnboksförfattare, men eftersom jag efter att ha pratat med Malin ansåg att jag fått med mig det jag eftersträvat med författarintervjun bestämde jag mig för att det var tillräckligt.

Jag är väldigt positivt överraskad över hur spontant och avslappnat vårt samtal blev. Jag hade lite farhågor kring just detta eftersom det var en telefonintervju och jag av tidigare erfarenheter uppfattat det som att det kan vara lättare att ses på du man hand än att prata över telefon, speciellt om det är första gången man talas vid. Malin var väldigt entusiastisk över mitt barnboksprojekt och hon var noga med att uttrycka att det i skrivandet är viktigt att ta hänsyn till målgruppen, men att man även måste gå till sig själv och fråga sig hur man själv vill förmedla det man har att säga. Jag tog verkligen till mig detta råd och utgångspunkten blev att jag ville skriva på vers och sedan föll resten på plats utefter denna premis.

Workshoparna

Trots Sandbergs (2012) uppfattning om att natur är ett begrepp som barn inte finner självklart att prata om, upplever jag det som att barnen var väldigt entusiastiska under våra träffar och att de inte tvekade att uttrycka sina tankar och idéer framför varandra. Genom att lyssna på sina klasskamrater kom de ofta på ytterligare saker som de ville tillägga. Jag upplevde att de från start kände sig bekväma med mig och det kan mycket väl ha att göra med att de visste att jag var en vän till deras lärare. Att workshopen utspelar sig på skolan under skoltid kan också ha varit en bidragande faktor till deras engagemang. Skoltid kan upplevas som kontrollerad tid och eftersom de ändå måste vara

i skolan kan en fristående undersökning uppfattas som en omväxling och någonting nytt och roligt att medverka i (Hill, 2016). Ytterligare en fördel med att det utspelar sig i en skolmiljö och att de genomför studien med sina klasskamrater är att de då känner sig bekväma med de andra som deltar och därför förhoppningsvis vill uttrycka sin tankar, känslor och åsikter (Mitchell, 1999).

Det var bra att ha med sig en intervjuguide som underlag att falla tillbaka på eftersom diskussionerna ofta ledde vidare in på nya spår. Att frågorna fungerade mer som en guide istället för en mall som skulle följas till punkt och pricka visade sig också vara bra eftersom jag var tvungen att anpassa frågorna lite samt att välja bort en del frågor som jag under workshopens gång förstod var för ingående. Det har även varit givande att vid varje workshoptillfälle träffa två olika grupper med ett tidsspann emellan så att det fanns tid för att ibland ändra om lite i upplägget.

Enligt Cele (2006) är det bra att inleda intervjun med en ritövning för att sedan kunna diskutera barnens verk och hålla dem engagerade. Jag följde denna rekommendation, men efter första gruppen vid workshop 1 beslutade jag mig för att börja med att ställa frågor istället. Barnen blev nämligen väldigt exalterade av att rita och hade svårt att koncentrera sig på de efterföljande frågorna. Ritövningen i sig tycker jag var givande och jag instämmer med Hill et al. (1996) om att det är en bra metod eftersom de flesta barn tar sig an uppgiften på ett hängivet och uppmärksam sätt.

Att intervjua barn är en konst och att på bästa sätt lyckas få dem att engagera sig och dela med sig av sina tankar och idéer. Det är viktigt att som intervjuare vara medveten om barns subjektiva upplevelser och uppfattningar och möjliga kommunikationssvårigheter (Cele, 2006). Jag förstår att det inte går att generalisera det som barnen förmedlar under intervjuerna till alla barn som lever i urbana landskap, vilket inte heller var ambitionen. Jag värdesätter högre att kunna ställa följdfrågor och att verkligen försöka förstå och engagera barnen i dialogen för att kunna skapa mig en kunskap som går på ett smalt djup snarare än en bred yta. Ambitionen med undersökningen är inte att påvisa en sanning som stämmer för alla barn, utan snarare att förstå hur man kan prata om urbana landskap och hur barnen kommunicerar lekfull naturkontakt.

Hur viktig generaliserbarheten är beror helt enkelt på vad man vill få ut av studien. Det kanske inte handlar om att det man kommer fram till gäller allt och alla utan att man istället värdesätter den genomgripande insynen som man fått om en specifik person eller grupp (Brinkmann & Kvale, 2015). Barns förmåga att ge sitt perspektiv på sitt urbana landskap beror på vem de är, hur de ställer sig till miljön de befinner sig i samt på hur de förhåller sig till ämnet i fråga (Cele, 2006). En bredare representation och därmed ett inkluderande av barn i olika åldrar samt från olika skolor och kontexter hade alltså kunnat vara givande. Värt att nämna är att de barn som medverkat i workshoparna går i en skola som ligger i ett privilegierat område i Stockholm. Att majoriteten av barnen refererar till landställen och närhet till grönområden i staden påvisar även detta att de

kanske inte är en representativ grupp för hur det ser ut för barn i staden.

Jag tycker att det var ett bra val att prata med barn i 10-årsåldern. Jag beslutade mig för detta efter min handledares tips samt efter att ha läst litteratur som bekräftade att denna ålder troligtvis var bra. Enligt Roe (2006) är det under denna ålder som barns självständiga identiteter formas och som det finns en stark vilja att utvecklas tillsammans och att uppleva en känsla av frihet. Ytterligare en uppfattning som talar för denna ålder är att det är då som barn är mycket i sitt närområde samt att de tenderar att ha en stor rörelsefrihet och utforskaranda (Sandberg, 2012). Moore (2014) skriver att barn i åldrarna 8-12 kan ta in naturen, sett utifrån alla perspektiv - från det estetiska till det vetenskapliga, det bildade till det dramatiska och det intima till det avlägsna. Trots dessa positiva aspekter ska man inte glömma att barn i denna ålder oftast kan vara rädda för att säga exakt vad de tycker eller gör i olika sammanhang. Det finns en möjlighet att barnen inte varit helt öppna med hur de leker i sin närmiljö då kan ha varit rädda för att uppfattas på ett visst sätt av sina vänner.

Under arbetets gång insåg jag att målgruppen för barnboken skulle komma att bli yngre än 10 år. Denna insikt kanske jag skulle ha låtit påverka mitt val av metod samt val av ålder på den barngrupp som jag intervjuade istället för att fortsätta enligt den initiala planen. Anledningen till att jag trots allt beslutade mig för detta var att mitt val av ämne – lekfull naturkontakt, uppfattades som svårt att diskutera med en grupp barn i

förskolan. För mig var det viktigare att känna att jag hade bästa förutsättningarna för att förstå barnens perspektiv för att skapa mig en god grunduppfattning att kunna ta avstamp ifrån i utformningen av barnboken.

Jag informerade barnen om att målgruppen för boken var yngre än dem och de var duktiga på att sätta sig in i vad de själva hade uppskattat när de var några år yngre och deras feedback på boken kändes användbar. I efterhand kan jag dock tänka att det kanske hade varit en bra idé att ta mer inspiration av barnboksförfattaren Malin och att efter, eller istället för, workshop 3 med barnen ta en dag på biblioteket och låta barn i yngre åldrar samt deras föräldrar läsa de två sista uppslagen. Den sista workshopen blev trots allt givande. Jag ändrade om lite i upplägget inför det sista mötet med barnen och istället för att ha en helt öppen diskussion skrev jag även ner ett antal frågor som de fick tänka till runtomkring och skriva ner svaren på. Jag märkte under våra tidigare möten att kanske inte alla barn kände att de fick komma till tals då vissa barn tog mer plats än andra. Att då låta alla barnen svara skriftligt kändes som ett bra sista moment i workshopen.

Ytterligare en tanke kring utformningen av workshoparna är att det hade varit intressant att få till ytterligare ett tillfälle innan jag visade de första utkasterna på uppslagen, en workshop där barnen hade fått vara mer kreativa själva och inte bara ge feedback på det som jag och Embla skapat. De hade kunnat få prova på att skriva sin egen berättelse om lekfull naturkontakt samt rita bilder till. Det hade kunnat vara en bra indirekt metod

för att ta sig till deras perspektiv utan att visa upp material och ställa frågor för att diskutera ämnena.

Eftersom jag har fokus på lekfull naturkontakt i det urbana landskapet är naturpedagogiken relevant. Därför kan man ställa sig kritisk till att jag inte använt mig av fysiska naturen eller utomhusmiljöer i mötet med barnen. Workshoparna ägde rum inomhus då jag tänkte att det skulle vara lättare att föra en dialog med barnen samt låta dem rita. Att vi var inomhus och pratade om saker som de upplever utomhus uppfattade jag inte som problematiskt. Att workshoparna utspelade sig inomhus begränsar dock kommunikationsförmågan eftersom viss kunskap och erfarenhet endast kan visa sig i en specifik kontext (Cele, 2006). Exempelvis kunde geografen Roger Hart konstatera att barn uttryckte mer privata och intima platser när de var ute på promenader än när de använde sig av ritningar eller modeller (Matthews, 2004).

Det hade varit intressant att ta med barnen ut och därmed inkludera ytterligare kvalitativa metoder i arbetet - fotografering och promenader. Att genomföra en etnografisk studie med observation av barnen i deras utomhusmiljöer hade gett ytterligare bredare förståelse för barnens perspektiv på sitt urbana landskap. Just barnledda promenader har visat sig vara en bra metod för att skaffa sig information om barns perspektiv på sina miljöer (Jansson et al., 2006). Om workshopen varit utomhus kanske de hade kunnat visa hur de leker och ge verkliga exempel på lekfull naturkontakt etc.

Detta arbete är utformat som en kvalitativ studie och det finns en del kritik emot genomförande av kvalitativa intervjuer i en vetenskaplig undersökning, just på grund av att man kan ifrågasätta dess vetenskaplighet, validitet och generaliserbarhet. Vissa ställer sig kritiska till tillvägagångssättet då man menar att en intervjusituation lätt gör att det förekommer subjektivitet som leder till en partiskhet. Ledande frågor kan påverka personen som intervjuas i en viss riktning. Tolkningen av det som sagts kan variera och generaliserbarheten kan anses begränsad eftersom det är få personer som underlaget grundas på (Brinkmann & Kvale, 2015).

Representation och pålitlighet är två andra aspekter som också brukar kritiserar när det kommer till just kvalitativa metoder (Cele, 2006). Eftersom kvalitativa metoder trots detta används flitigt inom forskningsvärlden finns det såklart motargument som stödjer mitt val av en kvalitativ metod för detta arbete. Det finns ingen tydlig definition av vetenskap, men man kan säga att det innefattar en metodisk produktion av ny kunskap. Att en kvalitativ undersökning skulle vara bättre än en kvantitativ eller vice versa går inte att säga, det beror på vad som ska undersökas (Brinkmann & Kvale, 2015).

Barnboksprocessen

Den succesiva utvecklingen av barnboken har gått över förväntan. Målet var att skapa två förslag till uppslag för en barnbok som handlar om lekfull naturkontakt i barns närmiljö som inspiration för barn att utforska sitt urbana landskap. Under tiden jag läste litteraturen, träffade barnboksförfattaren

samt hade workshoparna med barnen fick jag upp många idéer kring texterna. Kreativiteten flödade och i efterhand kan jag konstatera att det gick förvånansvärt lätt att komma på olika texter till uppslagen. Istället för två uppslag har jag skrivit text till tolv. Embla tyckte också att det var enkelt att finna inspiration till att illustrera bilder till texterna då hon fick upp så mycket bilder i huvudet när hon läste dem.

Man kan tycka att det vore klokt att låta barnen ge kommentarer på så en så stor del som möjligt av boken. Det hade vi också velat men tiden räckte inte till. All text redigerades mellan de olika workshoptillfällena och trots att Embla visionsmässigt visste hur hon vill illustrera bilderna till varje uppslag fanns det inte tid för henne att rita alla uppslagen på de två veckorna vi hade mellan den andra och sista workshopen. En förbättringspunkt hade varit för mig att involvera Embla mer under utformandet av arbetsplanen eftersom jag inte hade någon bra koll på hur lång tid det skulle ta för henne att illustrera bilderna. Vi kanske då hade kommit överens om att försöka komma igång med workshoparna tidigare för att ha längre tidsspann dem emellan så att hon skulle hinna rita.

Jag har i min arbetsmetod gjort precis det som Sandström (2017) tipsar om, nämligen att skriva ner alla idéer direkt och att skriva mycket – först snabbt och i skissform för att sedan skriva långsamt och omarbeta. Det är också viktigt att reflektera över vad som gör dikten bra och vad som kan göra den ännu bättre. Mellström (2018) tipsar om olika övningar för att förbättra sina dikter. Jag har arbetat med några av dessa;

reducera adverb och adjektiv, stryk övertydligheter, skriv enkelt med fyra rader och med fyra ord på varje rad. Jag finner det svårt att följa Sandströms (2017) uppmaning att inte välja alltför uppenbara ord i skrivandet för barn eftersom jag vill välja ord som de är bekanta med samt vara tydlig i verserna så att det inte blir för svårt. Jag vill inte släppa lös fantasin för mycket i dikterna då jag vill att de ska uppfattas som realistiska. Tanken är ju att barnen ska bli inspirerade till att på liknande sätt som i boken utforska och använda sitt urbana landskap.

Samarbete

Jag tycker att Emblas och mitt samarbete i detta första skede med utformningen av boken har fungerat väldigt bra och en del i detta kan mycket väl vara tack vare att vi anammat Andreas och Malins sätt att samarbeta. Vi klargjorde nämligen i början av arbetet att denna bok skulle bli en produkt av vårt gemensamma arbete trots olika ansvarsområden och nedlagt tid. Vi har genomgående gett feedback och diskuterat varandras delar. Om möjligt att det hade kunnat påverka arbetet i en positiv riktning att faktiskt träffas fysiskt och inte bara via telefon och sms.

Böcker om lekfull naturkontakt att bli inspirerad av

Mycket av de böcker jag inspirerats av är skrivna på vers och har även ett fokus på lekfull naturkontakt eller ett fint barnperspektiv. När jag skrev verserna var de olika förslagen på aktiviteter som skapar lekfull naturkontakt ett bra underlag som gav inspiration (Sayre, 2013). Jag inser i läsningen av andra böcker att jag vill att boken ska innehålla en karaktär och att dikterna ska vara skrivna på rim (Andersson, 1984). Boken *Gropen* ger särskilt goda exempel på hur man kan anpassa

språket för barn samt på layout som inte följer en strikt mall (Adbåge, 2018). Jag tar även till mig olika tips och övningar som tenderar att förbättra ens dikter (Mellström, 2018, Söderlund 2017).

Jag inser efter att ha läst de olika bilderböckerna att jag tilltalas mest av *Majas Alfabet*. Jag uppskattar när det finns en rytmik i meningsbyggnaden och bestämmer mig för att detta ska vara genomgående i boken. Att ha en karaktär som återkommer är ett fint sätt att hålla samman boken trots de fristående kapitlen och detta är ytterligare något som jag tar med mig till utformningen av boken. Innan jag läste *Majas Alfabet* (Andersson, 1984) hade jag själv börjat skissa på lite olika texter till boken och inser att jag använt liknande rytmik i meningsuppbyggnaden. Varje tema har jag skrivit i fyra rader där två av dessa binds samman med rimmande ord. Jag inspirerades även mycket av sättet som boken förmedlar lekfull naturkontakt på. Kunskap om naturen och vad man kan göra med den och i den vävs in i roliga berättelser med fina illustrationer. Exempelvis om att man kan plocka champinjoner i skogen eller att det finns iris som är gula och iris som är blå.

Målgrupp

Jag hade initialt bestämt mig för att skriva en bok för samma målgrupp som barnen som medverkade i workshoparna. Jag tänkte att detta var grundläggande för att jag skulle kunna använda mig av deras feedback till att skapa barnboken. Jag gick även tillbaka till min egen barndom och funderade över när jag själv hade varit mogen att ta till mig den information jag vill

förmedla. Barn i mellanstadieåldern kändes därmed helt rätt. När jag började skriva på barnboken kom jag på mig själv med att anpassa mig efter målgruppen. Jag insåg att det är min kreativitet och det som kommer naturligt för mig att berätta samt hur jag vill berätta det som måste vara ledande. När jag visste att det var en bilderbok jag ville skriva såg jag även utmaningen i att kunna skriva om ett svårdiskuterat ämne, som naturkontakt, urbana landskap och arkitektur, på ett begripligt och lättillgängligt sätt.

Målgruppen för den typ av bok som jag vill skriva är yngre än vad jag tänkt från början. Istället för 10 år blir det istället för barn mellan 3-6 år. Tanken är dock att boken ska vara åldersöverskridande och att även barn upp i lågstadiet ska kunna uppskatta boken. I och med att jag läser litteratur om barns livssituation i staden när det kommer till lek, naturkontakt och rörlighet förstår jag att ju tidigare man försöker få föräldrar och barn att uppfatta stadens möjligheter, desto bättre är det. Jag inser att jag kan använda den information jag tagit till mig genom workshop, litteratur, författarintervju och egna erfarenheter och skapa en bok för yngre barn än vad jag tänkt.

Diskussionerna med barnen har varit mycket givande då de gett inspiration till boken samt haft konstruktiva åsikter och resonemang kring bilder och texter. Vissa specifika kommentarer har Embla och jag känt att vi inte behöver ta hänsyn till eftersom vår målgrupp är yngre barn och vissa åsikter därmed inte är relevanta. När barn kommer upp i åldrarna tenderar de nämligen att bli mer och mer perceptiva

för vad man får och inte får göra, alltså vad som är rätt och fel. De reagerar allt som oftast på bilder som de inte tycker stämmer eller som är missvisande. De reagerar exempelvis på att vissa bokstäver på en av bilderna står skrivet bak och fram och att ett y ser ut som ett t. De tenderar att tycka om när det är verklighetstroget även fast de flesta av barnen uttrycker att de uppskattar fantasifullheten i texterna och bilderna.

För Embla och mig har det känts viktigt att fantasin får flöda och att allt inte är så tillrättalagt och perfekt eftersom vi tror att det är just detta som de mindre barnen kommer att uppskatta. Detta är något som barnen också bekräftar när tänker efter vad de tyckte om att läsa när de var mindre. Barnen som medverkar i workshoparna är måna om att sätta sig in i hur mindre barn tänker och vad de har för kunskaper om saker och ting och vad de skulle tycka om boken. Jag får även uppfattningen om att de har väldigt bra koll på vad de tyckte om när de gick på förskolan och lågstadiet. Trots detta gnager fortfarande känslan av att det säkerligen hade varit bra att höra sig för med barnen som faktiskt är i samma ålder som målgruppen för boken.

Barnboksförfattaren Malin nämner vikten av att skapa innehåll på olika nivåer så att boken kan tilltala barn i fler åldrar. Förlagen har etablerade åldersspann på tre år för böcker och vi kommer att få anpassa oss efter dessa, trots att vi har som ambition att det inte endast är år 3-6 som ska kunna uppskatta boken. Detta är ytterligare en anledning till att det var bra att involvera lite äldre barn, just för att se var gränsen går. Trots att vi förmodligen kommer att ge ut boken för 3-6-åringar är min

uppfattning är att boken kommer att funka även för barn på lågstadiet, men att barnen då läser boken själva.

Barnens inställning till barnboken om lekfull naturkontakt

En kompletterande bilderbok verkar vara något som barnen uppskattar. Det är roligt att det finns en positiv känsla kring boken och även fast inte alla barn kommer att lockas till att vara ute mer och hitta på saker i sin närmiljö har jag en stark förhoppning om att de i alla fall kommer att lära sig något om naturen i staden och dess lekmöjligheter. Barnen tycker om verserna och bilderna och säger egentligen ingenting negativt utan mer att de berättar vad de tycker om bäst och kommer med egna konstruktiva förslag på hur man skulle kunna göra vissa saker ännu bättre. Det är såklart underbart att höra att barnen är så positivt inställda till formatet och innehållet, men jag kan inte känna mig helt lugn i att det faktiskt är så bra som de säger. En möjligt påverkande faktor till deras positivitet skulle kunna vara att de vet att jag är vän med deras lärare och att det därför inte vågar uttrycka något annat. Ett faktiskt exempel på när ett barn uttrycker en åsikt som hon sedan ångrar då hon kom på att det är min kompis Embla som ritat bilderna. Hon brister ut att en flicka på ett av uppslagen ser ut som en gris och sedan ber hon om ursäkt och får mig att lova att inte säga något till henne.

Författarens roll och påverkan på resultatet

Det är jag som tolkat vad barnen har sagt och ritat och därmed kan man ställa sig kritisk till min roll. Ytterligare en aspekt som kunnat påverka barnen som medverkat i workshoparna är att jag känner deras lärare och att de därför möjligtvis varit

inställsamma, uppmuntrande och positiva till barnboken. Ett sätt att försöka påvisa objektivitet är att vara så öppen som möjligt med den subjektiva tolkningen av materialet (Cele, 2006), något jag försöker vara. När det kommer till relationen mellan intervjuaren och den som intervjuas är det viktigt att den som leder studien är medveten om de påverkande aspekterna och vad konsekvenserna kan bli om man inte är observant och professionell i sitt agerande. Det är också viktigt att den som intervjuar ifrågasätter och tolkar informationen på ett teoretiskt korrekt sätt (Brinkmann & Kvale, 2015). I detta arbete har jag strävat mot att uppfylla dessa punkter.

Vidare studier

För att tillgängliggöra lekfull naturkontakt för barn i staden är det viktigt att ta tillvara på barnens perspektiv och för detta krävs det nya, kreativa, öppensinnade och kommunikativa metoder. Att undersöka detta med hjälp av de verktyg som man använder sig av i arkitektur- samt naturpedagogiken hade varit mycket spännande.

Det hade varit intressant att undersöka vidare hur man genom tillfällig landskapsarkitektur och nytänkande installationer kring lekfull naturkontakt kan skapa sig en bättre uppfattning om vad barn efterfrågar. Alltså att involvera barn i riktiga projekt som är verklighetsförankrade men samtidigt möjliga att förändra och förbättra inför en permanent installation.

Ytterligare en aspekt som kan vara av intresse för vidare studier kan vara att följa upp hur min kommande bok tas emot av förlag och om den skulle bli publicerad, hur allmänheten ställer sig till innehållet. Det hade även varit spännande att undersöka vidare hur man kan kommunicera med hjälp av barnboksformatet. Det finns vissa uppslag, exempelvis det om odling och humlor, som jag redan ser framför mig hur man skulle kunna utveckla till egna böcker eller som man skulle kunna använda i olika workshopsammanhang. Det hade också varit roligt att följa samma grupp barn under en längre tid och se vilken effekt samtalen och barnboken skulle kunna ha på deras sätt att genom lek utforska staden.

Avslutningsvis vill jag uttrycka min åsikt gällande vikten av en mer holistisk syn på barn i den urbana staden. Denna vädjan går i linje med Cele (2015) som menar att det är essentiellt att framtida studier kring barns villkor i staden genomförs under dialog mellan de som forskar på urbanitet och de som forskar på barn.

Referenser

Adbåge, E. (2018). *Gropen*. Stockholm: Rabén & Sjögren.

Adelborg, O. (1997). *Prinsarnes blomsteralfabet*. Utkom första gången 1893. Stockholm: Bonnier Carlsen.

Andersson, A., Meldré, H., Nilsson, U. & Orring, A. (2003). *Att skriva för barn*. Stockholm: Ordfront förlag.

Andersson, L. (1984). *Majas Alfabet*. Stockholm: Rabén & Sjögren.

Babel. (2018). Säsong 28 – Bokmässan. [TV-program] Sveriges Television, SVT, 30 sep.

Bartlett, S (2002). Building better cities with children and youth. *Environment and Urbanization*, vol. 14(2), ss. 3-10. Tillgänglig: <https://doi.org/10.1177/095624780201400201>

Beskow, E. (1930). *Hattstugan*. Stockholm: Bonniers Juniorförlag.

Björklid, P. & Nordstöm, M. (2012). Child-friendly cities – Sustainable cities. *Early Child Matters*, vol. 1(18), ss. 44-47. Tillgänglig: https://bernardvanleer.org/app/uploads/2017/10/ECM118_10_Child-friendly-cities-sustainable-cities_Pia-Bjorklid.pdf

Boverket. (2018). *Friyta för lek och utevistelse för förskolor och skolor*. Tillgänglig: <https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/regler-om-byggande/krav-pa-byggnadsverktomter-mm/krav-pa-tomter/friyta-for-lek-och-utevistelse-for-forskolor-och-skolor/> [2019-05-12].

Brinkmann, S & Kvale, S. (2015). *InterViews – Learning the Craft of Qualitative Research Interviewing*, upplaga 3. Kalifornien: Sage Publications.

Cele, S. (2015). Childhood in a neoliberal utopia: planning rhetoric and parental conceptions in contemporary Stockholm. *Geografiska Annaler: Series B, Human Geography*, vol. 97 (3), ss. 233-247. DOI: 10.1111/geob.12078

Cele, S. (2006). *Communicating Place – Methods for Understanding Children's Experience of Place*. Stockholm: Almqvist & Wiksell International.

Chatterjee, S. (2007). Children's Role in Humanizing Forced Evictions and Resettlements in Delhi. *Children, Youth and Environments*, vol. 17(1), ss. 198-221. Tillgänglig: <https://www.researchgate.net/publication/278673732>

Chatterjee, S. (2005). Children's Friendship with Place: A conceptual Inquiry. *Children, Youth and Environments*, vol. 15(1) ss. 1-26. Tillgänglig: <https://www.jstor.org/stable/10.7721/chilyoutenvi.15.1.0001>

Chawla, L. (2015). Benefits of nature contact for children. *Journal of Planning Literature*, vol. 30(4), ss. 433-452. DOI: 10.1177/0885412215595441

Chawla, L., Keena, K., Pevec, I. & Stanley, E. (2014). Green Schoolyards as Havens from Stress and Resources for Resilience in Childhood and Adolescence. *Health and Place*, vol. 28, ss. 1–13. Tillgänglig: <http://dx.doi.org/10.1016/j.healthplace.2014.03.001>

Costall, A. (1995). Socializing Miljöerbjudanden. *Theory & Psychology*, vol. 5 (4), ss. 467–481. Tillgänglig: <https://doi.org/10.1177/0959354395054001>

Dahl, C., Jergmo, F., Klein, H., Nilsson, G., Olsson, T., Rasmusson, A., Bergqvist D., Emilsson, T., Fransson, A., Randrup, T & Andersson, U. (2017). *Ekosystemtjänsternas bidrag till en god urban livsmiljö*. Stockholm: Naturvårdsverket. Naturvårdsverket Rapport 6778. Tillgänglig: <https://www.naturvardsverket.se/Documents/publikationer6400/978-91-620-6778-6.pdf?pid=20831>

De Laval, S. (2015). *Bygga stad för barn – En kunskapsöversikt om barn och ungdomar, täta stadsmiljöer och metoder för delaktighet och barnkonsekvensanalys*. Lund: Arkus.

Derr, T. (2006). Sometimes Birds Sound like Fish: Perspectives on Children's Place Experiences. I: Spencer, C. and Blades, M.

(red.), *Children and their Environments. Learning, Using and Designing Spaces*. Cambridge: Cambridge University Press.

Engemann, K., Bøcker Pedersen, C., Arge, L., Tsirogiannis, C., Mortensen, P. & Svenning, J. (2019). Residential green space in childhood is associated with lower risk of psychiatric disorders from adolescence into adulthood. *National Academy of Sciences*, vol. 116(11), ss. 5188-5193. DOI:10.1073/pnas.1807504116

Faskunger, J. (2008). *Barns miljöer för fysisk aktivitet – samhällsplanering för ökad fysisk aktivitet och rörelsefrihet hos barn och unga*. Östersund: Statens Folkhälsoinstitut. (2008:33) Tillgänglig: https://www.folkhalsomyndigheten.se/contentassets/037746938f944e588e56ffe486744a6a/r200833_barns_miljoer_for_fysisk_aktivitet_webb.pdf

Forsell, H. (2012). *Urbana infantil – stadsmiljö, pedagogik och kunskapssamhälle i metropolernas tidevarv, ca 1900-1930*. Lund: Sekel.

Guwallius, K. (2019). Snart bor alla i städer. *STAD – Kraftsamling – vad händer när civilsamhället tar saken i egna händer?* (nr 24) ss. 9.

Henning, A. & Nilsson, M. (2008). *Hunden Rund och känslostormen*. Stockholm: B. Wahlströms.

Henning, A. & Nilsson, M. (2007). *Hunden Rund och Äventyret dej*. Malmö: Damm Förlag.

Hill, M. (2016). Children's voices on ways of having a voice: children's and young people's perspectives on methods used in research and consultation. *Childhood*, vol. 13 (1), ss. 69-89. DOI: 10.1177/0907568206059972

Hill, M., A. Laybourn & M. Borland. (1996). Engaging with Primary-Aged Children about Their Emotions and Well-Being: Methodological Considerations. *Children and Society*, vol. 10, ss. 129-44. Tillgänglig: <https://doi.org/10.1111/j.1099-0860.1996.tb00463.x>

Jansson, M., Sundevall, E. & Wales, M. (2016). The role of green spaces and their management in a child-friendly urban village. *Urban Forestry & Urban Greening*, vol. 18, ss. 228-236. Tillgänglig: <https://doi.org/10.1016/j.ufug.2016.06.014>

Jensfelt, A. (2015). Landskapsarkitekter tar strid för barns utemiljö. *Arkitekten*. Tillgänglig: <https://arkitekten.se/nyheter/landskapsarkitekter-tar-strid-for-barns-utemiljo/> [2019-01-12].

Kaplan, R. Kaplan, S. & Brown, T. (1989). Environmental Preference. A Comparison of Four Domains of Predictors. *Environment & Behavior*, vol. 21 (5), ss. 509-530. Tillgänglig: <https://doi.org/10.1177/0013916589215001>

Karsten, L. (2005). It All Used to be Better? Different Generations on Continuity and Change in Urban Children's Daily Use of Space. *Children's Geographies*, vol. 3 (3) ss. 275-290. Tillgänglig: <https://doi.org/10.1080/14733280500352912>

Kong, L. (2000). Nature's Dangers, Nature's Pleasures. Urban Children and the Natural World. I: Holloway, S. L and Valentine G. (red), *Children's Geographies. Playing, Living, Learning*. Critical geographies 8. London: Routledge.

Kultur i väst. (2019). *Vad är arkitekturpedagogik?* Tillgänglig: <http://www.kulturivast.se/arkiv/vad-ar-arkitekturpedagogik> [2019-01-18].

Kyttä, M. (2004). The extent of children's independent mobility and the number of actualized miljöerbjudanden s as criteria for child-friendly environments. *Journal of Environmental Psychology*, vol. 24, ss. 179-198. DOI:10.1016/S0272-4944(03)00073-2

Kyttä, M. (2003). *Children in outdoor contexts: Miljöerbjudanden and Independent Mobility in the Assessment of Environmental Child Friendliness*. Diss. Helsinki University of Technology. Helsinki: Otamedoa Oy. Tillgänglig: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.101.7247&rep=rep1&type=pdf>

Larsen, K., Gilliland, J., Hess, P., Tucker, P., Irwin J. & He, M. (2009). The Influence of the Physical Environment and Sociodemographic Characteristics on Children's Mode of Travel to and from School. *American Journal of Public Health*, vol. 99(3) ss. 520-526. DOI: 10.2105/AJPH.2008.135319

Lewis, A. & Lindsay, G. (2000) *Researching Children's Perspectives*. Buckingham, England: Open University Press.

Louv, R. (2008). *Last child in the woods: Why Children Need Nature, How it was taken from them, and How to get it back*, upplaga 2. Chapel Hill, N.C:Algonquin of Chapel Hill.

Matthews, H. (2004). Hugh Matthews on Roger Hart. I: McKendrick, J. H (red.) *First Steps. A Primer on the Geographies of children and youth*, London: The Geographical Society with the Institute of British Geographers.

Mitchell, L. (1999). Combining Focus Groups and Interviews: Telling How it is; Telling How it Feels. I: R. Barbour and J. Kitzinger (red.) *Developing Focus Group Research: Politics, Theory and Practice*. London: Sage.

McAllister, C., Lewis, J. & Murphy, S. (2012). The green grass grew all around: Rethinking urban natural spaces with children in mind. *Children Youth Environment*, vol 22 (2), ss. 164-193. Tillgänglig: <https://www.jstor.org/stable/10.7721/chilyoutenvi.22.2.0164>

McNamee, S. (2000). Foucault's Heterotopia and children's everyday lives, *Childhood*, vol. 7 (4), ss. 479-492. Tillgänglig: <https://doi.org/10.1177/0907568200007004006>

McKendrick, J. H., Bradford, M. G., Fielder. A. V. (2000). Time for a party! Making Sense of the Commercialisation of Leisure Space for Children. I: Hollowa, S. & Valentine, G. (red.), *Children's Geographies. Playing, Living learning*. Critical Geographies series, nr. 8, London:Routledge.

Mellström, M. (2018). *Koka poesi - att skriva dikter för och med barn*. Kalmar: Texterian.

Moore, R. (2014). Nature Play & Learning Places. Creating and managing places where children engage with nature. *Raleigh, NC: Natural Learning Initiative and Reston, VA: National Wildlife Federation* Version 1.6. Tillgänglig: http://tessaroselandscapes.com.au/wp-content/uploads/2016/06/Nature-Play-Learning-Places_storefront_preview_0.pdf

Mårtensson, F., Jensen Lisberg, Ebba., Söderström, Margareta & Öhman, J. (2011). *Den nyttiga utevistelsen? Forskningsperspektiv på naturkontaktens betydelse för barns hälsa och miljöengagemang*. Stockholm: Naturvårdsverket (Rapport 6407). Tillgänglig: <https://www.naturvardsverket.se/Documents/publikationer6400/978-91-620-6407-5.pdf>

Nikolajeva, M. (2000). *Bilderbokens pusselbitar*. Lund: Studentlitteratur.

Nilsson, N. (2001). Barnmiljö på 2000-talet – Håller Lärdomarna från 70-talet? I: Nyström, L. & Lundström, M. (red.) *Barn i Stan? : Om Barns tillgång till Stadsbygden*. Karlskrona: Stadsmiljörådet, Boverket.

Nordström, M., Hallgren, R., Mijanovic, J., Ivansson, H. & Saccotelli-Ricci, D. (2019) Bättre Stadsplanering när barnen inkluderas. *Arkitekten*. Nr 2, ss. 31.

Norén-Björn, E. (2016a). Barn väljer med sina fötter – observera och testa leken. I: Jansson, M. & Klintborg Ahlklo, Å. (red.), *Plats för LEK – Svenska lekplatser förr och nu*. Stockholm: Svensk Byggtjänst, ss. 14-33.

Norén-Björn, E. (2016b). Hur har det gått med visioner och ambitioner kring barns lekmiljöer? I: Jansson, M. & Klintborg Ahlklo, Å. (red.), *Plats för LEK – Svenska lekplatser förr och nu*. Svensk Byggtjänst, ss. 128-147.

Nussbaum, M. C. (2011). *Creating Capabilities – The human development approach*. Cambridge: Harvard University Press.

Nyström, L. (2003). Som man Bygger får man Barn. I: Blücher, G. and Graninger, G. *Finns det rum för barn?: En antologi*. Stiftelsen Vadstena Forum för Samhällsbyggande. Linköping: Linköpings universitet.

Rasmussen, K. (2004). Places for children – children's places. *Childhood*, vol. 11 (2), ss. 155-173. DOI: 10.1177/0907568204043053

Riggio, E. (2002). Child friendly cities: good governance in the best interests of the child. *Environment & Urbanization*, vol. 14, ss. 45-58. Tillgänglig: <https://doi.org/10.1177/095624780201400204>

Roe, M. (2006). 'Making a wish': Children and the local landscape. *Local Environment*, vol. 11(02), ss. 163-182, DOI: 10.1080/13549830600558465

Sandberg, M. (2012). *De är inte ute så mycket - den bostadsnära naturkontaktens betydelse och utrymme i storstadsbarns vardagsliv*. Diss. Göteborg: Institutionen för kulturgeografi och ekonomisk geografi, Handelshögskolan vid Göteborgs universitet.

Sayre, A. (2013). *Touch a Butterfly – Wildlife Gardening with Kids*. Boston: Roost Books.

Smith, D. M. (2001). Geography and Ethics - Progress or more of the same? *Progress in Human Geography*, vol. 25(02), ss. 261-268. Tillgänglig: <https://doi.org/10.1191/030913201678580511>

Spencer, C. & Blades, M. (2006). An introduction. I: Spencer, C. & Blades, M. (red.), *Children and their Environments: Learning, Using and Designing Spaces*. Cambridge: Cambridge University press.

Statistiska Centralbyrån, SCB. (2013). *Antalet barn väntas öka i Sverige*. Tillgänglig: https://www.scb.se/sv_/Hitta-statistik/Artiklar/Antalet-barn-vantas-oka-i-Sverige/ [2019-01-25].

Ståhle, A. (2005). *Mer park i tätare stad: Teoretiska och empiriska undersökningar av stadsplaneringens mått på friytetillgång*. Liss.- avh. Stockholm: KTH. Tillgänglig: <http://kth.diva-portal.org/smash/get/diva2:7401/FULLTEXT01.pdf>

Svennberg, M. & Teimouri, M. (2010). *Barns rätt till staden: om arkitekturpedagogik som demokratisk metod i Göteborg*. Göteborgs stad: Kulturförvaltningen.

Svenska Barnboksinstitutet. (2017). *Bokprovning på Svenska barnboksinstitutet: En dokumentation Årgång 2017*. Stockholm: Svenska Barnboksinstitutet.

Svenska Barnboksinstitutet. (2014). *Bokprovning på Svenska barnboksinstitutet: En dokumentation Årgång 2014*. Stockholm: Svenska Barnboksinstitutet.

Söderlund, M. (2017). *Skriva poesi – om diktandets hantverk*. Göteborg: Offside press.

Söderström, M., Boldemann, C., Sahlin, U., Martensson, F., Raustorp, A. & Blennow, M (2013). The Quality of the Outdoor Environment Influences Children's Health—A Cross-sectional Study of Preschools. *Acta Paediatrica*, vol. 102 (1), ss. 83–91. Tillgänglig: <https://doi.org/10.1111/apa.12047>

Yngvesson, M. (2015). *Inga Ingenjör*. Lunds Universitet, Lunds Tekniska Högskola, Industridesignskolan, Avdelningen för designvetenskaper. Examensarbete för konstnärlig kandidatexamen i design (2015 ISRN: LUT-DVIDE/ EX--15/50309—SE)

Åkerblom, P. (2018). Dialog för global hälsa. *STAD – Tid för beredskap – är staden rustad?* (nr 23) ss. 12.

Wiborn, P. (2013). *Naturens tjänster – En handledning för grundskolan om ekosystemtjänster*. Stockholm: WWF. Tillgänglig: http://www.wwf.se/nyhetsbrev/source.php/1534412/Naturen_s%20tj%C3%A4nster%20liten%20storlek.pdf

Bilagor

Bilaga 1 - Frågor till barnboksförfattare

Inledande samtal

Jag har tagit kontakt med er då ni en stor inspirationskälla.

Ni skrev er första bok under era studier med syftet att inspirera barn till naturvetenskap och teknik. Den uppsats jag skriver på och den barnbok jag tänkt skriva riktar sig också mot barn. Gemensamt för uppsatsen och barnboken är att jag vill förmedla barns möjligheter till lekfull naturkontakt i det urbana landskapet. Syftet med mitt arbete är att undersöka hur man kan kommunicera urbana landskap med barn samt uppmärksamma potentialen i det urbana landskapet och leken för barns naturkontakt – vilket görs genom en barnbok. Genom boken vill jag locka ut barn till lek och utforskande som innefattar natur och som har potentialen att skapa lekfull naturkontakt i det urbana landskapet.

Jag har förstått det som att det var Andrea som hade idén om att skriva en barnbok och kontaktade då dig då du är duktig illustratör? Jag har på samma vis tagit kontakt med illustratören Embla Ardal och hoppas på att du kan ge lite kloka råd kring samarbete och rollfördelning.

Ni har, precis som jag planerat för, involverat barn i er barnboksprocess, och har därmed förhoppningsvis lite tips att

komma med gällande hur man kan utforma en workshop för att involvera barnen på bästa vis.

Roller och samarbete

- Hur kommer det sig att ni fick de roller ni fick i arbetet?
- Hur viktigt är det att hålla isär rollerna? Hur kan samarbetet se ut?
- Hur har ni resonerat kring fördelning av royalties och liknande? Tog ni i beaktning vem som hade idén eller vem som skriver eller vem som illustrerar?

Boken

- Hur brukar ni börja? Med att bestämma målgrupp, att skriva...?
- Hur arbetar ni med tanke på målgrupp?
  - Viktigt att man håller sig till förlagindelning på åldrar (ex 6-9)?
  - Vilka skriver ni för och hur resonerade ni?
- Skrivandet
  - Har ni ett förutbestämt max antal sidor?
  - Hur hittar ni den röda tråden på bästa sätt?
  - Hur har ni resonerat kring fokus i boken - mänsklig karaktär, djur, maskot etc.?
  - Var tanken att boken skulle användas i utbildningssyfte – hur påverkade det utformningen?

- Praktiskt
  - Jobbar ni parallellt med text och bild eller först det ena eller andra?
  - Hur har ni arbetat med språket? Läst på om hur man skriver, läst mycket barnböcker eller feedback från barn?
  - Hur har ni gjort för att vara pedagogiska, alltså förklara på ett roligt och inspirerande sätt?
- Tidsram
  - Hur lång tid tog det att skriva boken?
  - Hade ni bestämda tider ni skulle jobba med den eller när andan föll på?
- Workshop
  - Jag har sett på er hemsida att ni haft feedbackworkshop med barn, hur har ni planerat för dessa?
  - Hur långt hade ni kommit i arbetet med boken?
  - Hur stora grupper?
  - Endast muntlig feedback eller även genom att ex ge förslag med ritning?
  - Träffade ni samma grupp barn vid olika tillfällen?
  - Vad är era erfarenheter kring dessa?

Förlag

- Hade ni hela boken klar för er när ni kontaktade förlag?
- Hade ni helt färdiga uppslag på boken?
- Kom de med synpunkter?
- Vad är viktigt att tänka på när man väljer förlag?

Stipendier

Några tips på stipendier att söka för att få finansierat stöd under skrivandets gång?

Bilaga 2 - Informationsbrev till rektor

Mitt namn är Rebecca Yttermalm och jag studerar till landskapsarkitekt vid SLU, Sveriges Lantbruksuniversitet i Alnarp. Under våren skriver jag mitt examensarbete där syftet är att förstå hur man kan kommunicera urbana landskap med barn samt uppmärksamma potentialen i det urbana landskapet och leken för barns naturkontakt. Jag vill lära mig hur jag kan utforma en barnbok som ska uppmärksamma möjligheterna för barn att göra saker i sin närmiljö som skapar naturkontakt.

I studien ingår 3 olika, men sammanhängande workshops à 45 min (helst i v. 7, 10, och 13) med samma barngrupp från årskurs 4.

Studien är till för att förstå hur man kan prata urbana landskap och hur barn kommunicerar plats. Detta för att skapa mig en förståelse kring hur jag på bästa sätt ska nå ut till barnen med en planerad barnbok som ska uppmärksamma om möjligheterna som finns i det urbana landskapet för barnen att på egen hand göra saker i sin närmiljö som skapar naturkontakt.

Jag ber om att få lov att ta kontakt med föräldrarna till barnen i Sofia Orefelts klass för att lämna information och samtyckesblankett. Jag har varit i kontakt med Sofia då hon är en vän till mig.

Deltagandet är frivilligt från både föräldrar och barn och inga personuppgifter samlas in. Redovisning av det insamlade

materialet görs på ett övergripande sätt, helt utan uppgifter om barnen som deltagit. När uppsatsen är klar kommer den att publiceras i på SLUs databas för studentuppsatser - Epsilon. Materialet från studien kan eventuellt komma att användas i en barnbok samt i vetenskaplig publicering framöver. Om du har frågor eller tankar kring studien eller deltagandet är du välkommen att kontakta mig eller min handledare.

Vänliga hälsningar,
Rebecca Yttermalm

Student: Rebecca Yttermalm
Mail: yttermalm.rebecca@gmail.com
Tel: 0700-71 71 72

Handledare: Märith Jansson
Mail: marit.jansson@slu.se
Tel: 040-41 51 35

Bilaga 3 - Informationsbrev till föräldrar

Mitt namn är Rebecca Yttermalm och jag studerar till landskapsarkitekt vid SLU, Sveriges Lantbruksuniversitet i Alnarp. Under våren skriver jag mitt examensarbete. Syftet med arbetet är att förstå hur man kan prata om stadens landskap med barn samt uppmärksamma potentialen i stadens landskap för barns naturkontakt. Jag vill få en förståelse för hur jag på bästa sätt ska utforma en barnbok som uppmärksammar möjligheterna för barn att göra saker i sin närmiljö som skapar naturkontakt.

I studien ingår 3 olika, men sammanhängande, workshops à 45 min under våren (troligen v. 7, 10 och 13) med samma barngrupp på 7st i årskurs 4.

Före studiens start ombes samtliga berörda föräldrar lämna samtycke till deras barns deltagande i studien. På nästa sida finns en samtyckesblankett som efter underskrift lämnas in till klassläraren.

Deltagandet är frivilligt, bygger på barnens vilja att delta och inga personuppgifter kommer att samlas in. Redovisning av det insamlade materialet görs på ett övergripande sätt, helt utan uppgifter om barnen som deltagit. När uppsatsen är klar kommer den att publiceras i på SLUs databas för studentuppsatser – Epsilon. Materialet från studien kan eventuellt komma att användas i både barnboken och i vetenskaplig publicering framöver. Om du har frågor eller tankar

kring studien eller deltagandet är du välkommen att kontakta mig eller min handledare.

Vänliga hälsningar,
Rebecca Yttermalm

Student: Rebecca Yttermalm
Mail: yttermalm.rebecca@gmail.com
Tel: 0700-71 71 72

Handledare: Märith Jansson
Mail: marit.jansson@slu.se
Tel: 040-41 51 35

Bilaga 4 – Intervjuguide till workshoparna

Workshop 1

Introduktion till workshop 1 – Ställer frågor, involverar och låter barnen skissa

Hej, mitt namn är Rebecca och jag ville träffa er då jag försöker att förstå mer om staden, olika platser och vad ni tycker om att göra där.

Jag vill lära mig hur jag kan skriva en bok för barn som ska handla om natur och lek i staden.

Jag hoppas att ni vill hjälpa mig med boken. Jag vet ännu inte hur boken kommer att bli eller allt ni kan lära mig, men vi börjar idag med att rita och prata.

Ni har fått lite papper och pennor och jag vill gärna att ni när som, när ni känner för det, ritar eller skriver ner det ni tänker på. Ibland kommer jag också be er att rita.

Öppna intervjufrågor

Ritövning

Kan ni rita en bild där ni föreställer er att ni är i en luftballong och tittar ner på de platser ni är på varje dag. Alltså att ni exempelvis först åker förbi i området där ni bor och sedan åker vidare mot de platser ni leker på och över här på skolan.

Det ska vara en enkel teckning så det är inte så noga att den blir fin eller så utan det viktiga är att ni får med så många detaljer som möjligt och att ni skriver ut vad det är man ser. Jag tänker att vi gör det 5 minuter.

Natur & Naturkontakt

Nu tänkte jag ställa lite frågor till er. Ni behöver inte räcka upp handen men försök att inte prata i munnen på varandra.

- Vad tänker ni när jag säger natur och att vara i naturen?
- Vad finns det för natur i staden?
- Kan ni använda naturen i staden, hur?
- Var finns det natur i er närhet – där ni bor?
- Tycker ni om att vara i naturen? (finns det ett intresse)
- Tycker er familj och kompisar om att vara i naturen?
- Hur ofta är ni i naturen?
- Finns det tillräckligt med natur i staden eller hade ni velat ha mer?
- Hur tar ni er till naturen om den inte finns nära? Utflykt med familj?
- Är naturen bra för oss och på vilket sätt?
- Rita något från naturen som ni gillar och som betyder natur för er.

Lek och rörelsefrihet

- Kan ni beskriva hur ni leker nära där ni bor?
- Brukar ni leka med naturen, använder ni den i leken?
- Kan ni berätta om vilka lekar som ni tycker mest om?
- Var och hur kan man leka i staden?

- Är ni ensamma eller med en vuxen eller kompis?
- Känner ni er trygga?
- Leker ni på samma sätt i naturen som i staden?
- Om ni går ut och leker brukar ni säga vart ni ska?
  - Får ni gå vart ni vill?
- Finns det platser som ligger för långt bort som ni egentligen velat gå till?
  - För att ni inte får? (preferenser)
  - För att det är svårt att hitta? (orienterbarhet)
  - För att det är för trafikerat?
- Hur tar ni er till skolan?
  - Är ni ensamma eller med en vuxen eller kompis?
- Ser ni natur på vägen till skolan? Träd, buskar, blommor...
- Vad gör ni i staden och naturen när ni inte leker?
- Var är din favoritplats i staden?
  - Hur ser platsen ut, vad finns det för material?(innehåll)
  - Vill du leka där? (nyfikenhet)
  - Finns det olika saker att göra? (valmöjligheter)
  - Kan du platsen eller kan man utforska mer och skapa med andra? (samarbete)
  - Kan man utmana sig själv genom att testa nya saker? (utforskande)
  - Har du lärt dig något av denna plats som du tar med dig? (kontext)

- Nu har jag ställt en massa frågor om natur och lek men vad gör ni annars på er fritid?
  - Vad föredrar ni att göra?

Avslut

Nu är vi klara för idag. Tack så mycket för att ni var med! Har ni några frågor eller tankar om det som vi precis pratat om som ni vill dela?

Vad jag tagit med mig från workshopen med dem – har de något att tillägga?

Workshop 2

Introduktion till workshop 2 - Diskuterar olika förslag på text, bild och karaktärer för att tillsammans utforska vilka komponenter som bör finnas med i boken.

Jag undrar om ni idag skulle vilja hjälpa mig med att komma på lite olika idéer för den här boken som jag nämnde förra gången. Den ska handla om lek och natur i staden. Jag tänkte att jag skulle börja med att läsa några texter som jag skrivit och prata om dem och sedan visa lite bilder som min kompis Embla ritat. Jag uppskattar jättemycket att ni är så ärliga som möjligt och säger vad ni tycker att vi kan förbättra i texterna och bilderna.

Frågor om texterna

- Vad var det bästa med texterna?
- Tycker ni att det var bra att det rimmade?
- Är det för mycket eller för lite text?
- Saknar ni någon text som beskriver något som ni tänkt på?
- Tar ni med er någon specifik känsla eller lärdom av texterna?
- Trots att det inte är en berättelse med en tydlig handling känner ni ändå att de olika texterna hör ihop?
- Är det viktigt att det finns en tydlig handling och huvudkaraktär?
  - Vad heter huvudkaraktären? Vad är den bra på?
  - Vad längtar den efter mest av allt? Har den några kompisar?
  - Vad händer? Varför händer det?
  - Hur ska man lösa det? Hur slutar det?

- Vad ska man ha lärt sig?
- Vad tycker ni om titeln på boken?
- Ni får gärna rita de bilder ni får upp till texterna.

Frågor om bilderna

- Vilken karaktär gillar ni bäst och varför?
- Vilken scen är roligast eller mest intressant att titta på?
- Skulle ni vilja lägga till något eller ändra något i en bild?
- Vem skulle ni helst vilja vara av karaktärerna?

Workshop 3

Introduktion till workshop 3 - Visar upp två olika uppslag av boken och får feedback

Börja med att låta barnen läsa och titta på bilderna för att se deras spontana reaktion.

Nu har jag och Embla arbetat med det material som vi fick fram förra gången vi sågs. Jag tänkte först be er att läsa och titta på de uppslag som jag har med mig.

Sedan undrar jag om ni kan svara på några frågor som ni får på ett papper. Sedan diskuterar vi öppet vad ni tycker och då vill jag be er att vara så ärliga som möjligt.

Frågeformulär gällande uppfattning om uppslag

- Beskriv uppslagen med tre ord
- Blir du inspirerad - vill du ut och leka och upptäcka naturen i staden?
- Känner du igen dig i det som beskrivs, i sådana fall i vad?
- Förstår du allting i texterna och bilderna eller är något för svårt?
- Ger uppslagen en positiv känsla, i sådana fall varför?
- Lärde du dig något nytt, i sådana fall vad?
- Vad tycker du om karaktärerna i boken?
  - Något du skulle vilja lägga till?
  - Tror du att yngre barn på förskolan/lågstadiet skulle tycka om karaktärerna, varför?
- Vad tycker du om text och bild, funkar de ihop?

- Passar en sådan här typ av bok för lite yngre barn på förskolan och lågstadiet?
- Vad kan förbättras?
- Kravlista
- Inspirera barn till naturkontakt i staden
- Väcka nyfikenhet kring det urbana landskapet
- På ett begripligt sätt förklara hur lek och natur i staden kan kombineras
- Anpassad för barn
- Erbjud aha upplevelse
- Ge barnen anledningar till att vilja upptäcka naturen och leken
- Skapa möjlighet för en emotionell relation till naturen
- Kompletterande bild och text som vidgar målgruppen
- Fokusera på möjligheter och inte problem

Bilaga 5 - Telefonintervju med barnboksförfattare

Roller och samarbete

Andrea fick idén att skapa en barnbokskaraktär och kontaktade Malin då hon visste att hon var en duktig illustratör. De har arbetat fram boken tillsammans och ger varandra feedback på text och bilder. De bestämde tidigt att det skulle vara en kompletterande bilderbok vilket betyder att bilder och text är beroende av varandra för att skapa ett sammanhängande, pedagogiskt och betydelsefullt innehåll.

Andrea har haft det huvudsakliga ansvaret för text och Malin för bild, grundläggande undersökning hur man gör en barnbok samt sättningen. När det kommer till royalties så delar de allt lika. De har befunnit sig i olika livssituationer genom åren vilket lett till att de båda till och från lagt ner mer eller mindre tid än den andra, men de har alltid haft den gemensamma uppfattningen om att det inte spelar någon roll eftersom de i slutändan gör arbetet tillsammans. När de skrev sin första bok studerade Malin till industridesigner och hennes kandidatuppsats gick ut på att ta studera designmetodik för att ta reda på hur de på bästa möjliga vis skulle utforma boken. Med andra ord lade Malin ner mycket mer tid än Andrea under just denna period. Malin skickade sin uppsats till mig då hon menade att många av de frågor jag ställt fanns beskrivet än tydligare samt som jag kanske kunde finna några av hennes referenser intressanta.

Boken

Händelseförloppet – var börjar man

Ingen av dem hade någon erfarenhet av hur man skrev en bok så de visste att de hade mycket undersökningsarbete framför sig. När Andrea kom till Malin med barnboksidén hade hon en tydlig bild av karaktären, alltså vem Inga Ingenjör var och vad hon ville säga. De utgick alltså från henne, men i början var det för mycket text så de var tvungna att konkretisera och definiera vad som skulle vara i bild och vad som skulle vara text. Alltså vilken information skulle förmedlas i bild och i text för att de på bästa sätt skulle komplimentera varandra. De hade många möten i början där de kom överens om vad de ställde för krav på boken – att den skulle vara rolig, ha en sensmoral, att man skulle lära sig något etc. Det är viktigt att från början ha syftet klart för sig. Det blir själva grundpelaren som man bygger hela boken på.

Målgrupp

Att fundera på målgrupp är en viktig del i att koka ner alla idéer och konkretisera. Hon tipsar om att komma ihåg att även de vuxna är målgrupp och att om de inte fattar intresse för boken kommer de inte att vilja läsa den för sina barn. De bestämde sig för att målgruppen för deras bok var barn 5-9 år. I efterhand har de insett att denna målgrupp var alldeles för bred då sättet de skrev på var för svårt för de yngre att förstå. Samtidigt konstaterar hon att det är viktigt att boken ska "funka" även för de som är yngre. Om de yngre barnen inte kan ta till sig texten ska de i alla fall kunna uppskatta bilderna. De justerade målgruppen utefter marknaden och minskade åldersspannet. Malin har erfarit att oberoende ålder är det väldigt individuellt

hur ett barn uppfattar och uppskattar en bok. Detta beror på hur långt barnet kommit i sin utveckling samt vad det har för intressen. Olika böcker kan rikta in sig till olika barn och innefatta olika teman som faller inom vissa specifika intressen som barnen har. Samma bok innehåller olika nivåer eftersom barn i olika åldrar tar in information på olika sätt beroende på intresse, egna erfarenheter och kunskap. Detta leder till att boken har potentialen att tilltala barn i flera åldrar.

Skrivandet

Som tidigare nämnt hade Andrea en tydlig bild över den mänskliga karaktären i boken – Inga Ingenjör. Det är en bra början, men det är också viktigt att bestämma sig för vilken designmetodik man vill ha. De ville att boken skulle vara en saga men samtidigt på ett lekfullt sätt vara en introduktion och en inspiration till ingenjörsvärlden - alltså till viss del användas i utbildningssyfte. Det skulle alltså bli en saga där man fick följa Inga när hon hjälpte sina vänner med olika problem. Det var i problemlösningen som utbildningssyftet kom in. Relationerna mellan karaktärerna och deras vardag blev en del av sagan. I och med detta upplägg blev det ganska enkelt att hitta den röda tråden i sagan eftersom berättelsen skulle börja med en problembeskrivning som sedan resulterar i en problemlösning och sedan ett avslut som visar på hur Inga Ingenjörskunskaper kan bidra till positiva resultat och glada vänner. Hur mycket bilder och text samt anpassas efter målgruppen.

Praktiskt

Andrea och Malin arbetar parallellt med text och bild och ger kontinuerlig feedback på varandras arbete. Generellt så tipsar Malin om att titta på andra böcker som har liknande tema och som faller inom liknande kategori. De tittade mycket på böcker som kombinerar inlärning och lek. Samma sak när det kommer till språket, läs andra barnböcker som skriver för barn i samma ålder som ens egen bok är tänkt för. Försök att tänka som ett barn och var kritisk - Förstår man det här eller är det för svårt eller kanske till och med för lätt eller töntigt skrivet?

Tidsram

Första boken tog flera år att skriva och de skapade mer eller mindre 50 utkast. De började prata om att skriva boken år 2013 och sedan publicerades den inte förens under 2015. Efter den första boken visste de allt - karaktärerna, avgränsning, tonaliteten etc. samt vilka feedbackgrupper de kunde använda sig av och hur de skulle göra detta på bästa sätt. Detta resulterade i att deras andra bok endast tog knappt ett halvår att få ut. I mars började de fila på boken i augusti trycktes den.

Workshop

Malin poängterar att det är viktigt att sätta sig ner och bestämma vad det är man vill kommunicera och hur man faktiskt kan kommunicera med barn. För att ta reda på detta måste man veta vem man ska prata med. De löste detta genom att ha olika feedbackgrupper. Deras motto har från början varit att våga fråga och hon säger att det är ett starkt tips att inte vänta för länge med att få feedback. Att göra det kontinuerligt och med olika grupper verkar vara nyckeln till framgång. De har

tagit hjälp av barn, pedagoger, bibliotekarier samt från förlaget som bistått med en barnboksredaktör och en projektledare.

Till dessa olika feedbackgrupper kommunicerades det för tillfället hade arbetats fram. De träffade en grupp väldigt tidigt när de knappt hade illustrationer utan endast en grundstory – det var då de insåg att det var svårt. De ville förstå vad barnen kunde och det visade sig att allt de ville kommunicera var beskrivet på ett alldeles för komplicerat sätt. De förde först och främst en diskussion där de frågade barnen huruvida de förstod, om de tyckte att det var kul och vad de vill veta mer om. När de efter ett tag hade olika utkast med text och bild kunde de vara i biblioteket en dag och fråga föräldrar och barn om de kunde tänka sig att läsa en bit från deras bok och ge kommentarer. Ibland träffade de vissa människor bara en gång och när det var mer planerade möten kunde de ses vid flera tillfällen. När det kommer till storlek på grupperna såg det väldigt olika ut och de anpassade dem efter ålder - ju äldre desto fler klarar de att vara.

Förlag

De hade gjort en del utkast innan de kontaktade förlag men de hade inte hela boken klar för sig. De valde förlaget *Fri tanke* eftersom de publicerar böcker inom populärvetenskap, vilket gjorde att de tyckte att de kunde passa för just dem. Som tidigare nämnt bistod de med en barnboksredaktör och en projektledare. Förlaget satte upp tydliga ramar för boken, exempelvis, sidantal, målgrupp samt mått på boken. Tillsammans reviderade de innehållet och kom fram till ett resultat som de alla var nöjda med. Malin är tydlig med tilläga

att förlaget endast influerat gällande fokus utan att påverka innehållet i sig. Malin tycker att det är bra att börja kolla upp olika förlag så tidigt som möjligt och introducera konceptet för att se hur starkt intresset verkar vara.

Stipendier

Malin konstaterar att det finns många olika företag och institutioner där ute som säkerligen skulle kunna vara med och stötta rent ekonomiskt på ett hörn. Om man börjar gräva brukar man finna att det existerar en hel del stipendier där ute. Genom LU innovation som stöttar entreprenörskap fick de stipendium från Leap-frogs två år i rad.